

Noves iniciatives per al Treball Social
Cooperativisme i
Economia Social i Solidària
als barris de Sants

Autor: Adrià Basela Pérez
Tutor: Ferran Cortès Izquierdo

Treball fi de grau
Grau de Treball Social de la Universitat de Barcelona
Curs 2017–2018

Agraïments

Hi ha diferents persones que vull agrair per haver-me ajudat i haver participat en aquest treball:

Primer de tot vull agrair l'ajuda i l'acompanyament que ha fet el meu tutor, Ferran Cortés Izquierdo, en tot el trajecte d'aquest Treball de Fi de Grau.

Agrair a totes les professionals entrevistades que gràcies a elles he pogut construir el meu TFG i he après tantes coses sobre l'Economia Social i Solidària i el cooperativisme que abans desconeixia. Gràcies Anna, Júlia i Xavier. Espero que aquest TFG sigui un granet de sorra més per promoure l'Economia Social i Solidària i la importància que té per fer front l'exclusió social.

Agrair també a tots els professionals que he pogut conèixer durant el transcurs de les meves pràctiques, tant a tercer com a quart de carrera. Moltes gràcies per haver-me fet créixer com a persona i haver après tant del Treball Social així com del treball comunitari. He pogut veure realitats socials que desconeixia i m'ha ajudat a plantejar-me molts dubtes i qüestions que m'han sorgit en aquest temps de creixement.

I finalment agrair a la meva família pel recolzament que m'han fet durant tot el transcurs del TFG i haver-me ajudat en tot el que he necessitat.

Índex

Resum	5
Abstract	6
1. INTRODUCCIÓ	7
2. MARC TEÒRIC	9
2.1 DEFINICIONS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA	9
2.2 SECTORS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA	14
2.2.1 Les cooperatives	14
2.2.2 Societats laborals: cogestió obrera	17
2.2.3 Mutualitats de Previsió Social: protecció mútua	17
2.2.4 El Tercer Sector: la força associativa	18
2. 2. 5 Les Empreses d'Inserció i els Centres Especials de Treball	19
2.2.6 Les Finances Ètiques i Solidàries	19
2.2.7 La gestió ciutadana i comunitària d'equipaments públics	19
2.2.8 Grups de consum agroecològic	20
2.2.9 Mercats d'intercanvi i Bancs del temps	20
2.2.10 Horts urbans i comunitaris	20
2.3 ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA I TREBALL SOCIAL	21
3. OBJECTIUS	24
3.1 OBJECTIUS GENERALS	24
3.2 OBJECTIUS ESPECÍFICS	24
3.2.1 Conèixer l'Economia Social i Solidària als barris de Sants	24
3.2.2 Descobrir El paper del treballador social	24
4. METODOLOGIA	26
4.1 FASES D'ESTUDI	26
4.2 TREBALL DE CAMP	27
4.3 LIMITACIONS	29
5. APROXIMACIÓ A L'ESTUDI: L'ENTORN COOPERATIU A SANTS-MONTJUÏC	30
5.1 CONÈIXER EL LLEGAT DEL COOPERATIVISME A SANTS	31
5.1.1 Un cooperativisme que ve de lluny	31
5.1.2 Uns debats que també venen de lluny	33
5.1.3 De la Segona República al Post-franquisme	34
5.2 FOTOGRAFIA DEL 2016: EL MARC DE CIUTAT	36
5.3 EL DISTRICTE DE SANTS MONTJUÏC	41
5.3.1 Sectors de l'Economia Social i Solidària a Sants-Montjuïc	41
5.3.2 Mapeig de la situació	49

6. L'ESTUDI: IDEES I DEBATS	55
6.1 QUAN PARLEM D'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA... PARLEM TOTS DEL MATEIX?	55
6.2 ELS PROJECTES	56
6.2.1 Coòpolis	57
6.2.2 L'esguard	59
6.2.3 Drecera	60
6.3. IMPACTE EN LA INCLUSIÓ SOCIAL	62
6.4 PAPER DEL TREBALLADOR SOCIAL DINS LES COOPERATIVES	64
6.4.1 En les seves cooperatives	65
6.4.2 Tractar amb persones	66
6.4.3 De l'assistencialisme a l'apoderament	66
6.4.4 El Treball Social i la mirada comunitària	67
7. CONCLUSIONS	69
8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	72
ANNEX	74
Entrevista Coòpolis	75
Entrevista L'Esguard	81
Entrevista Drecera	83

Índex de gràfics

Titularitat escoles de catalunya	16
Renda familiar per càpita a Barcelona	30
Barris del districte de Sants-Montjuïc	31
Evolució històrica del cooperativisme al barri de Sants	34
Número de cooperatives per districte a Barcelona	35
Relació número cooperatives i renda als districtes de Barcelona	38
Relació número cooperatives i població als districtes de Barcelona	40
Relació número cooperatives, població i atur als districtes de Barcelona	40
Evolució aportacions i préstecs a Coop57	47
Tipologia de préstecs a Coop57	48
Número de cooperatives als barris del Districte de Sants-Montjuïc	54

Resum

Actualment, ens trobem en un túnel anomenat “crisi”. D’aquesta crisi, de la qual certs partits polítics i governants ens diuen que ens n’estem sortint, mai es parla del que ens trobarem al sortir d’aquest túnel? (Subirats, 2015). La crisi econòmica iniciada l’any 2007, a partir de l’explosió de la bombolla immobiliària, ha afectat especialment a les classes populars del nostre país. El tant per cent d’atur, pobresa crònica, precarietat laboral, desigualtat de gènere, en els espais laborals, desigualtat entre barris, etcètera, són paraules que es porten repetint des de fa molt de temps. És per això que aquest Treball de Fi de Grau (TFG) parla sobre l’Economia Social i Solidària i el cooperativisme. Per tant, en aquest TFG es parlarà d’alternatives a l’actual situació econòmica i social per fer front a les situacions esmentades anteriorment.

Els objectius principals són: aprofundir en el coneixement de l’Economia Social i Solidària i conèixer quin paper juga actualment el treballador social dins l’Economia Social i Solidària des de la visió del cooperativisme.

La metodologia de tipus qualitatiu s’ha dut a terme a partir d’entrevistes fetes a diferents professionals que treballen en cooperatives vinculades als barris de Sants. Com a dades primàries he pogut aconseguir aquestes entrevistes esmentades i com a dades secundàries vaig assistir a una conferència a les cotxeres de Sants anomenada *Una nova economia per a una nova república* on diferents professionals parlaven sobre la importància de l’Economia Social i Solidària i el cooperativisme en una possible República de Catalunya. A part de la conferència, he cercat informació a diferents pàgines webs, articles electrònics, lectura de diferents llibres relacionats amb el cooperativisme, el treball social i l’Economia Social i Solidària.

Els resultats obtinguts d’aquesta investigació evidencien que hi ha una falta de treball en xarxa del que serien els projectes dins l’ESS i el Treball Social. Aquesta investigació el que vol evidenciar és que el treballador social pot tindre un paper important en les cooperatives, associacions, etcètera i que per ser realment transformadors, tan l’ESS com el Treball Social han d’arribar a totes les capes de la societat i tots els col·lectius sobretot aquells que són marginats sistemàticament. A l’actualitat ens trobem que gran part de la societat està dins del llindar de la pobresa o que són explotades laboralment. Des del treball social s’ha de treballar perquè es tingui en compte les iniciatives i projectes que estan emmarcades dins l’ESS ja que asseguruen un treball més digne i amb més condicions per a les persones, un espai on es treballa des d’una mirada comunitària i es lluita per fer front a l’exclusió social i la precarietat laboral de forma democràtica i participativa.

Paraules clau: Economia Social i Solidària, Cooperativisme, Treball Social, exclusió social, precarietat laboral, mirada comunitària, treball en xarxa.

Abstract

At present, we find us in a tunnel called “crisis”. Of this crisis, of which some political and ruling parties say us that we are us going out, never speaks of what will find us to the go out of this tunnel? (Subirats, 2015). The economic crisis initiated the year 2007, from the explosion of the bubble real estate, has affected especially to the working classes of our country. The so much percent of unemployment, chronic poverty, job insecurity, inequality of gender, in the labour spaces, inequality between neighbourhoods, and so on, are words that bring repeating since does long. That's why this Treball de Fi de Grau (TFG) speaks on the Social and Solidarity Economy and cooperativism. Therefore, in this TFG will speak of alternative to the current economic situation and social to face the situations mentioned previously.

The main aim are: deepen in the knowledge of the Social and Solidarity Economy and know which paper plays at present the social worker in the Social and Solidarity Economy since the vision of the cooperativism.

The methodology of qualitative type has carried out to interviews done to different professionals that work in cooperative linked to the neighbourhoods of Saint. As a primary data have been able to achieve these interviews mentioned and as a secondary data attended a conference to the coachmen of Saints called *Una nova economia per a una nova República* where different professionals spoke on the importance of the Social and Solidarity Economy and it cooperativism in a possible Republic of Catalonia. Apart from the conference, have looked for information to different pages webs, electronic articles, reading of different books related with it cooperativisme, the social work and the Social and Solidarity Economy.

The results obtained of this research show that there is a fault of networking of what would be the projects in the ESS and the Social Work. This research what wants show is that the social worker can have an important paper in the cooperative, associations, and so on and that to be really transformers, as the ESS how the Social Work have to reach all the layers of the society and all the collective especially those that are outcast systematically. To the actuality find us that big part of the society is in the threshold of the poverty or that they are labour exploited. Since the social work has to work because it take into account the initiatives and projects that are framed in the ESS since they ensure a more worthy work and with more conditions for the people, a space where works since a look community and struggles to face the social exclusion and it job insecurity of democratic and participatory shape.

Key words: Social and Solidarity Economy, cooperativism, Social Work, social exclusion, job insecurity, community overview, networking.

1. INTRODUCCIÓ

Segons Joan Subirats¹, actualment, ens trobem en un túnel anomenat “crisi”. D’aquesta crisi, de la qual certs partits polítics i governants ens diuen que ens n’estem sortint, mai es parla del que ens trobarem al sortir d’aquest túnel? (Subirats, 2015, 10-11).

La crisi econòmica iniciada l'any 2007, a partir de l'explosió de la bombolla immobiliària, ha afectat especialment a les classes populars del nostre país. Un atur que l'any 2017 va arribar al 12'63% a Catalunya però que l'any 2013 la taxa d'atur va arribar al 23'7%², és a dir, una de cada quatre persones en actiu es trobava sense feina. Una de les dades rellevants que han sortit a la llum durant aquest 2018 és que a la capital de Catalunya, Barcelona, segons la Xarxa d'Atenció a Persones Sense Llar, hi ha més de 3.400 persones vivint al carrer. La Xarxa d'Atenció a Persones Sense Llar afirma que 1.026 persones dormen directament al carrer, 415 en assentaments irregulars i 2.006 depenen dels recursos públics i privats existents per passar la nit.³

El tant per cent d'atur, pobresa crònica, precarietat laboral, desigualtat de gènere, en els espais laborals, desigualtat entre barris, etcètera, són paraules que es porten repetint des de fa molt de temps. Durant el transcurs de la carrera m'he preguntat moltes vegades: quin paper té el treballador social en combatre les situacions de desigualtat i les situacions de pobresa?, quines alternatives hi ha a aquest sistema econòmic que enriqueix un tant per cent tant petit de la població mentre empobreix a la gran majoria de la gent del nostre país?

És per això que he escollit l'Economia Social i Solidària (ESS) pel meu Treball de Fi de Grau. Sempre m'ha interessat des de que vaig començar la carrera: el treball comunitari, la gestió cívica dels conflictes i l'acció participativa per resoldre les problemàtiques de la societat. És per aquest motiu que m'he començat a interessar per l'ESS ja que vull descobrir quin paper pot tenir la nostra professió dins del món de l'Economia Social i Solidària i com fa front, l'ESS, a l'actual situació econòmica. Amb el pas dels anys he trobat que el treball comunitari i la gestió comunitària de les coses són un pilar de la nostra professió, a vegades poc valorada. El que es busca en la gestió comunitària és que els equipaments i els serveis siguin béns comuns de la població, no pas recursos de l'administració, ja que dins la lògica neoliberal dominant, l'administració no té un paper

¹ Joan Subirats i Humet és catedràtic en Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona, especialista en governança, gestió pública i en l'anàlisi de polítiques públiques.

² Dades extretes de la pàgina web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Recuperat de: <https://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=0608>

³ Molins, Maria Victòria (28 febrer 2018). L'altra Barcelona. *Diari Ara*. Recuperat de: https://www.ara.cat/opinio/victoria-molins-altra-barcelona_0_1970202983.html

neutral i per tant és un obstacle, el mercat neoliberal fa que els interessos de la gent no siguin els primers, sinó que siguin els interessos del mercat els que prevalguin per sobre de les persones.

Per aquest motiu he trobat que l'Economia Social i Solidària és un tema molt important per explorar, estudiar i entendre per un treballador social. Trobo que durant la carrera se n'ha parlat molt poc i tampoc s'ha explicat quina funció pot tenir el treballador social dins l'ESS. Durant el transcurs de la carrera hem fet assignatures, com la d'economia aplicada al treball social, on el temari l'Economia Social i Solidària no ha estat present i he trobat que ens ha faltat informació de quin paper té l'ESS per combatre la pobresa.

Per a mi és important fer el Treball de Fi de Grau sobre l'ESS en els barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta. Per què he escollit aquests barris? Doncs he escollit aquests barris de Sants ja que és on visc i he crescut. Els barris de Sants són famosos per la seva història obrera. Grans fàbriques com el Vapor Vell, Serra i Ballet, Can Batlló, entre d'altres, van fer que la massa obrera en els barris creixés. Aquesta massa proletària, i fets històrics com la Vaga de la Canadenca, la Vaga de Tramvies, la Segona República o la Guerra Civil, van fer que aquesta massa obrera creés i encapçalés projectes d'apoderament i de llibertat com és el cas de les cooperatives, les associacions obreres, etc.

Per tant, els objectius principals del TFG són: conèixer què és l'Economia Social i Solidària, com és l'ESS en els barris de Sants i quin paper pren i pot arribar a prendre el treball social dins l'Economia Social i Solidària, en general, i del cooperativisme en particular.

Aquest Treball de Fi de Grau ha estat possible gràcies a les diferents informacions extretes d'articles, llibres i estudis que he anat descobrint en el procés d'elaboració. A part de la informació recollida he tingut la possibilitat d'entrevistar a diferents persones del sector relacionades amb l'Economia Social i Solidària i el món social.

2. MARC TEÒRIC

2.1 DEFINICIONS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

L'Informe de la *Economia Social Española 2013 (CEPES)* apunta que: *“La configuración de la economía social española viene marcada por la aprobación de la Lei 5/2011, de 29 de marzo, que supone un punto de inflexión sin precedentes para el reconocimiento, visibilidad y desarrollo del sector”*. El text de la Llei defineix l'Economia Social com a *“el conjunto de actividades económicas y empresariales, que en el ámbito privado llevan a cabo aquellas entidades que (...) persiguen el interés general económico o social, o ambos”*.

Segons l'Ajuntament de Barcelona⁴, l'Economia Social i Solidària és el conjunt d'iniciatives socioeconòmiques, formals o informals, individuals o col·lectives, que prioritzen la satisfacció de les necessitats de les persones per sobre del lucre. També es caracteritzen perquè són independents respecte als poders públics, actuen orientades per valors com l'equitat, la solidaritat, la sostenibilitat, la participació, la inclusió i el compromís amb la comunitat, i també, són promotores de canvi social. A Barcelona existeixen 4.700 iniciatives socioeconòmiques que tenen present els valors de: cooperació, igualtat i autogestió. Aquestes iniciatives són l'expressió de l'Economia Social i Solidària de la Ciutat Comtal.

L'Economia Social i Solidària (ESS) forma part de l'agenda del desenvolupament locals a partir del cooperativisme, mutualisme i l'associacionisme del moviment obrer del segle XIX. A partir de la dècada de 1970 les seves pràctiques evolucionen. Amb l'actual crisi vivim l'emergència d'iniciatives d'ESS i la creació d'aquestes per combatre la situació actual. (Estela, 2015)

Però ben bé: d'on ve el terme d'*economia social* i *economia solidària*? Deixant de banda la importància del cooperativisme a Barcelona i, en especial, a Sants des de principis del segle XX, del que ja en parlarem més endavant, autors com Ivan Miró⁵ diuen que les arrels s'han de buscar en les lluites viscudes a Europa a partir de finals dels 60, com el Maig del 68 a França, l'autonomia obrera italiana, moviments alternatius a Alemanya, la primavera de Praga... van representar una nova onada de lluites socials que plantejaven crítiques a tots els aspectes del que anomenem vida quotidiana: models educatius, família patriarcal, consumisme... A partir d'aquestes crítiques comencen a néixer noves iniciatives socioeconòmiques: ocupació i autogestió obrera de

⁴ Ajuntament de Barcelona (2018). *Què és l'Economia Social i Solidària*. Recuperat a: <http://ajuntament.barcelona.cat/economia-social-solidaria/ca/que-es-leconomia-social-i-solidaria>

⁵ Sociòleg de formació, del barri de Sants i un dels impulsors de La Ciutat Invisible

les fàbriques, iniciatives ecològiques, cooperatives socials d'inserció laboral, entre d'altres, fan que es comenci a parlar d'una nova **economia social**. A partir d'aquí també es comença a crear el segon terme, l'**economia solidària**: economia que plantejava de nou la crítica al poder i la voluntat de combatre el capitalisme i no es limitava a pensar com hauria de ser una millor gestió.

On agafarà força el terme de l'economia solidària és a l'Amèrica Llatina, on es recollirà el repte d'un nou plantejament econòmic caracteritzat per la seva orientació crítica i transformadora respecte a l'economia hegemònica. L'economia social i solidària posarà el treball per davant del capital i fent-se present la idea de la comunitat, de la cooperació entre les persones i la companyonia, termes no massa utilitzats pels economistes més aposentats (Miró, 2017).

Actualment entenem per Economia Social i Solidària totes aquelles activitats econòmiques que prioritzen i promouen la millora social per damunt de l'obtenció de beneficis. Expressen, així mateix, una voluntat transformadora davant el context de desequilibri, desigualtat i exclusió social actual. Es basen en principis ètics i democràtics de gestió interna, tenir present la gestió mediambiental i el seu compromís social.

Simplificant, es tracta d'una economia al servei de l'ésser humà, democràtica i solidària, enfrontada moltes vegades als valors que presenta el discurs més liberal que avui predomina en els models de funcionament capitalista.

Podem caracteritzar-la com:

Economia al servei de les persones.

Les persones emprenedores, a l'economia social, s'associen lliurement per a desenvolupar un projecte en comú i actuar sense afany de lucre. A les empreses d'economia social es dona prioritat als interessos de les persones que formen part del projecte empresarial i es respecten els drets dels treballadors.

Democràcia econòmica.

L'economia social consisteix en portar a la pràctica el concepte tradicional de la democràcia econòmica, com a mètode d'organització de les empreses, entenent-ho com:

- La participació democràtica de tots els membres en la presa de decisions d'acord amb el

*Activitats
econòmiques que
expressen la seva
voluntat
transformadora
davant el context de
desequilibri,
desigualtat i exclusió
social actual.*

principi de “una persona, un vot”.

- El repartiment intern del poder com a sistema de control.

Economia solidària.

L'economia social suposa emprendre una activitat econòmica a partir de l'adopció de la solidaritat com a principal valor i de la justícia com a principi de l'actuació empresarial.

- La solidaritat entre persones que s'associen per emprendre una activitat econòmica.
- La solidaritat amb la comunitat a la qual pertany l'empresa i els seus membres.
- La solidaritat que es marca com a objectiu general modificar la tendència del model actual de desenvolupament econòmic, generador de desigualtats i desequilibris.
- La solidaritat amb les iniciatives econòmiques orientades al desenvolupament econòmic dels països de l'anomenat “tercer món”, mitjançant el compliment de criteris justos en la comercialització dels productes, i el respecte als drets humans en les condicions de treball.

Economia local.

L'economia social utilitza els recursos propis del territori per a satisfer les necessitats de la comunitat local, i afavorir el seu desenvolupament econòmic equilibrat, en un context d'exigència de descentralització de recursos i competències al món local. L'economia social treballa en xarxa, fomentant la cohesió territorial a partir de la vertebració d'estructures empresarials adaptades al nivell territorial que permetin defensar els interessos comuns.

Economia sostenible.

Els principis de l'economia social estan a la base del model de desenvolupament econòmic sostenible. Les empreses d'economia social respecten el medi ambient i no centren la seva estratègia de desenvolupament empresarial en el consum il·limitat d'energies i matèries no renovables. El creixement econòmic continuat no és en si mateix un valor positiu.

A Catalunya, les iniciatives socioeconòmiques que desborden els marges tradicionals de l'economia social s'han intensificat també en les darreres dècades, inicialment vinculades als moviments globals dels anys 2000. En aquest sentit, el naixement de la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES, 2016), gestat en un procés iniciat a finals de la dècada de 1990 entre cooperatives catalanes i brasileres, adoptà el terme economia solidària per designar *“la subordinació de l'economia a la seva finalitat, que és la de proveir, de manera sostenible, les bases materials per al desenvolupament personal, social i ambiental de l'ésser humà. En un principi parlàvem més d'economia social, basant-nos en la fórmula jurídica de l'empresa, i més endavant, ja es va introduir el segon adjectiu “solidària”. No n'hi havia prou de parlar de formes jurídiques concretes de l'economia social (cooperatives, fundacions, associacions...), sinó que s'introduïa i es reforçava la idea d'incidència en l'entorn, des de noves formes de fer economia,*

començant per la gestió democràtica interna, però també potenciant relacions responsables amb els altres i amb l'entorn: aquesta part de mercat social, de comprar i vendre, de pensar amb qui ens relacionem... Més enllà de tenir una forma jurídica concreta, és important aquest compromís" (Triadú, 2015).

Avui, les iniciatives socioeconòmiques s'han diversificat i transformat, sovint vinculades a la precarització de les condicions de vida i treball de gran part de la població –prèvies ja a l'ajust estructural que s'inicià el 2.008 i intensificades arran de la crisi-, però també al naixement de noves formes d'intervenció sociopolítica i per l'anomenat apoderament de les **lluïtes socials** a partir del 15M del 2.011, com les marees socials o la PAH. La **Fira d'Economia Solidària de Catalunya**⁶, que se celebra anualment des del 2012, és visitada per milers de persones cada any; creixen les ecoxarxes, s'activa el debat sobre la moneda social i neixen i es consoliden nous tipus de cooperativisme en el món de les finances, les energies renovables o les telecomunicacions. En aquest context, s'inicien les aproximacions entre l'economia social i l'economia solidària, i malgrat alguns abismes existents, sembla que es camina cap a la creació del paradigma de l'Economia Social i Solidària: una economia plural, diversa, en constant creixement i aprenentatge que s'assenta en les fortaleeses construïdes històricament i a la vegada es revitalitza amb les noves aportacions. En aquest sentit, avui es defineix l'economia social i solidària com un conjunt d'iniciatives socioeconòmiques els membres de les quals, de forma associativa, cooperativa, col·lectiva o individual, creen, organitzen i desenvolupen democràticament i sense que necessàriament tinguin ànim de lucre, **processos de producció, d'intercanvi, de gestió, distribució d'excedent, moneda, de consum i de finançament de béns i serveis per satisfer necessitats**. Promovent relacions de solidaritat, cooperació, donació, reciprocitat i autogestió; defensant els béns comuns naturals i culturals i la transformació igualitària de l'economia i la societat; amb la finalitat del bon viure i la sostenibilitat i la reproducció de la vida del conjunt de la població (Proposta de Llei d'Economia Social i Solidària de l'any 2015).

Dins d'aquesta definició, s'hi poden reconèixer **iniciatives formalitzades** (cooperatives, fundacions, societats laborals, associacions, mutualitats...), però també **altres formes de cooperació social emergents i sense o molt poca formalització jurídica**, en àmbits com l'agroecologia, els horts comunitaris, el microfinançament, els fons de crèdit col·lectiu, els mercats i xarxes d'intercanvi de béns i serveis, les monedes socials, els equipaments de gestió comunitària i autogestionats, els béns comuns culturals i digitals, els nodes de cura i suport mutu, les tecnologies socialment útils, les experiències d'habitatge, comunicació i transport col·laboratiu i comunitari, així com d'altres iniciatives que s'inspiren i tracten d'aplicar els següents principis, que majoritàriament hem anat assenyalant en aquest recorregut, però que cada vegada anem afegint

⁶ Podem trobar informació a la web de la Fira d'Economia Solidària a Catalunya (FESC). Extret de:
<http://mercatsocial.xes.cat/ca/eines/la-fira/>

una peça més al trencaclosques:

- La recerca del bé comú i la creació i distribució equitativa de la riquesa.
- La primacia del treball sobre el capital i dels interessos col·lectius per sobre els individuals.
- La democràcia econòmica i la voluntat de transformació social.
- El foment de la qualitat i la sostenibilitat de la vida i del medi ambient.
- L'equitat de gènere i el repartiment de les tasques de cura.
- El respecte a la identitat cultural pròpia i el foment de la interculturalitat.
- L'arrelament territorial i l'economia de proximitat.
- La creació de mercat social a partir de la intercooperació entre la producció cooperativa, l'estalvi i les finances ètiques, la distribució i comercialització justa i el consum responsable
- Les pràctiques de l'autogestió, el treball col·lectiu, l'ajuda mútua, la solidaritat, la donació i la reciprocitat.

Per a Jean-Louis Laville⁷, el naixement de l'Economia Social i Solidària s'explica moltes vegades per la crisi econòmica amb els seus efectes d'exclusió social, però ell vincula les primeres manifestacions de l'Economia Social i Solidària a Europa en una crisi anterior, la que ell anomena crisi cultural.

En aquell moment és quan es comença a criticar l'absència de participació directa dels treballadors en les empreses i l'estandardització de la societat de consum. També en aquests anys hi ha una forta crítica cap a les lògiques burocràtiques i centralitzades de les institucions públiques.

Des dels anys 1960 els conflictes socials ja no es redueixen a la lluita entre classe burgesa i classe proletària. En aquell moment comencen a sorgir amb més força protestes ecològiques i feministes. És en aquest moment quan sorgeixen una generació d'associacions i cooperatives amb projectes d'acció col·lectiva en el nom de l'autogestió i la necessitat d'una alternativa. En el fons el que es busca és una política de la vida del "dia a dia", preocupada per cuidar el medi ambient, per qüestionar l'absència de participació dels usuaris en la concepció dels serveis d'especial interès, etcètera. (Laville, 2015)

Pel que fa l'economia social europea (Fernández, Miró, 2016, 6-7), les cooperatives, les associacions, mutualitats, etcètera són empreses que miren de satisfer les necessitats de les persones a partir dels següents punts:

1. La persona i l'objectiu social prevalen sobre el capital.

⁷ Professor en el Conservatori Nacional d'Arts i Oficis de Paris (CNAM), catedràtic d'Economia Solidària, investigador del LISE (Laboratori Interdisciplinari per a la Sociologia Econòmica, CNRS) i del IFRIS (Institut de Recerca Innovació Societat de Paris).

2. Adhesió voluntària i oberta.
3. Govern democràtic.
4. Combinació dels interessos dels membres, usuaris i de l'interès general; reforçat per un fort ancoratge territorial.
5. Defensa i posada en pràctica dels principis de solidaritat i responsabilitat.
6. Autonomia en la gestió i independència respecte dels poders públics.
7. Assignació de la part essencial dels excedents en favor d'objectius de desenvolupament sostenible, d'interès per als membres i la societat en el seu conjunt.

2.2 SECTORS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Però per entendre ben bé què és l'ESS cal saber quins sectors són els que formen l'Economia Social i Solidària i com funcionen. És per això que en aquest apartat el que faré és fer una breu descripció de tots els sectors que existeixen dins l'anomenada Economia Social i Solidària.

2.2.1 LES COOPERATIVES

Segons la Generalitat de Catalunya: *Una cooperativa és una empresa formada per persones (físiques o jurídiques) que s'uneixen de forma voluntària per satisfer les necessitats i les aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú mitjançant una empresa de propietat conjunta i de gestió democràtica. Es constitueix amb un mínim de dos socis o sòcies que hauran de realitzar l'activitat cooperativitzada que correspongui segons la classe de cooperativa. S'exceptuen les cooperatives de consumidors i usuaris i les cooperatives de segon grau que han d'estar integrades per un mínim de deu persones físiques sòcies*⁸.

Segons l'ACI (Aliança Cooperativa Internacional), en el cas de les cooperatives de treball, tenen com a objectiu crear i mantenir llocs de treball de forma digna i sostenible. Tenen l'objectiu de generar riquesa per millorar la qualitat de vida dels socis treballadors, permetre l'autogestió democràtica del treball i promoure el desenvolupament comunitari i local. Actualment en la majoria de països, el cooperativisme constitueix el fonament de l'economia social i solidària.

Dins del cooperativisme hi ha diferents sectors segons l'especialització de la seva activitat. Normalment, ho podem agrupar en:

⁸ Generalitat de Catalunya. (2014). *Què és una cooperativa?* Recuperat de: http://treball.gencat.cat/ca/ambits/economia_social/que_es_l_economia_social/que_son_les_cooperatives_i_les_s/que_es_una_cooperativa/

- Cooperatives de servei.
- Cooperatives de consumidors i usuaris.
- Cooperatives d'habitatge.
- Cooperatives d'ensenyament.

COOPERATIVES DE SERVEI

Les cooperatives de servei tenen per objectiu la prestació de subministraments i serveis al millorament econòmic i tècnic de les activitats professionals. Actualment són una eina important en àmbits d'activitat econòmica com els transports, la restauració o la distribució comercial per a farmàcies, ferreteries, etc.

El cooperativisme de servei s'enfronta a uns contextos de competitivitat que l'obliguen a la concentració de diferents àmbits productius. És per això que les cooperatives de servei han de tenir un gran lligam amb la ciutat i amb la societat i un arrelament al territori.

COOPERATIVES DE CONSUMIDORS I USUARIS

Les cooperatives de consumidors i usuaris tenen com a objectiu satisfer les necessitats del conjunt de les associades, amb la compra conjunta de productes, el lliurament de béns o la prestació de serveis per al consum directe. En els seus orígens, l'objectiu de les cooperatives de consum eren societats cooperatives per a l'autoabastiment obrer i popular.

COOPERATIVES D'HABITATGE

Les cooperatives d'habitatge treballen per posar el preu dels habitatges al preu de cost. És a dir, el que realment costen. Es treballa per facilitar un accés dels treballadors a un habitatge digne, de qualitat i a preus per sota del mercat i combatent el sector immobiliari i l'escalada de preus que ens trobem en l'actualitat.

Els habitatges són de propietat de la cooperativa i no poden ser venuts mai en el mercat de propietat. Així el que s'aconsegueix és que el model es retroalimenta, es reproduïx i s'estén contribuint a facilitar l'accés a l'habitatge de la població.

COOPERATIVES D'ENSENYAMENT

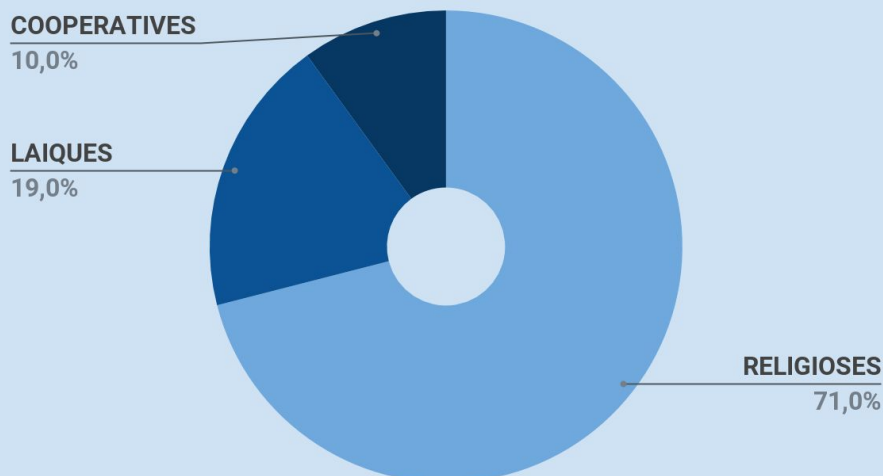
Les cooperatives d'ensenyament són escoles que es gestionen com una societat cooperativa. Això vol dir que la propietat de l'escola és compartida i es gestiona de forma democràtica entre una part o el total dels membres.

Hi ha diferents tipologies de cooperatives d'ensenyament:

- Cooperatives de treball associat: L'escola és propietat dels i les mestres.
- Cooperatives de consum: La propietat és dels mares i pares.
- Cooperatives mixtes: La propietat és de les mares, pares i mestres.

Totes aquestes tres tipologies es caracteritzen perquè no tenen ànim de lucre i implementen una pedagogia innovadora, laica i catalanista. Per apreciar la importància que pot adquirir aquest tipus d'escoles, només cal observar el percentatge de centres concertats, segons la característica més rellevant de la seva titularitat

Titularitat dels centres concertats

Cal fer un petit esment a les anomenades escoles lliures, agrupades a la XELL (Xarxa d'Escoles Lliures). Són escoles alternatives promogudes per les famílies i basades en models d'educació no directiva i d'acompanyament. Aquest model és diferent als models de cooperatives d'ensenyament.

2.2.2 SOCIETATS LABORALS: COGESTIÓ OBRERA

Les societats laborals són societats de caràcter mercantil, on la majoria del capital social (més del 50%) ha de ser propietat dels treballadors. N'existeixen dues classes: Les societats anònimes laborals (SAL) i les Societats limitades laborals (SLL). A partir d'aquí hi pot haver tres tipus de vinculació:

- El soci capitalista, qualsevol persona física o jurídica, pública o privada, que no pot tenir més d'una tercera part del capital.
- El soci treballador que només pot ser-ho una persona física i ha d'aportar el seu treball amb un contracte indefinit.
- Els treballadors que no són socis.

En total, es requereix un total de 3 socis ja que cap soci pot tenir més del 33% i dos d'ells han de ser treballadors, ja que la majoria del treball ha d'estar en mans dels socis treballadors.

Les societats laborals creixen a l'Estat espanyol al voltant dels anys 70 per fer front a la crisi industrial del moment. Però, fins l'any 1985, amb l'objectiu de mantenir l'ocupació, la normativa cooperativa no garantia al soci treballador que hagués cotitzat en el règim general de la Seguretat Social el cobrament del subsidi de desocupació en cas de tancament.

Les societats laborals constituïdes a l'empara de la Llei 4/1.997, de 24 de març, de societats laborals estan obligades a adaptar els seus estatuts socials a les previsions de la Llei 44/2015, de 14 d'octubre, de societats laborals i participades, en el termini màxim de dos anys des de la seva entrada en vigor. (Generalitat de Catalunya, 2016).

Aquesta llei 4/1.997 de societats laborals suposà un punt d'inflexió i va mostrar el rol determinant del reconeixement institucional. Aquesta llei va permetre la creació de societats limitades laborals amb només un capital inicial de 50.000 pesetes (3.000€) i es va reduir el nombre de persones necessàries per a la construcció de 4 a 3, per estimular el ritme de creació.

Actualment les societats laborals són la forma jurídica més nombrosa en l'àmbit del treball associat tant a Catalunya com a Barcelona

2.2.3 MUTUALITATS DE PREVISIÓ SOCIAL: PROTECCIÓ MÚTUA

Es pot definir com una activitat asseguradora sense afany de lucre, alternativa a la Seguretat Social, sota els principis de protecció mútua, solidaritat, gestió professional i organització democràtica. A partir d'aquí, amb el capital acumulat de les quotes socials, la institució es farà càrrec de posar en funcionament els serveis als socis.

Per entendre bé el que són les mutualitats, cal parlar sobre els seus principals principis:

- Adhesió voluntària
- Organització democràtica.
- Neutralitat institucional (en aquest punt es refereix a que hi ha neutralitat en els aspectes de religió, política, etc.).
- Contribució d'acord amb els serveis a rebre.

Les mútues de protecció van començar a agafar força sobre l'any 1.840 amb la creació de la Societat de Mútua de Protecció dels Teixidors de Cotó de Barcelona on l'estalvi i la solidaritat col·lectiva entre els membres va esdevenir una tècnica de protecció o de previsió social davant dels riscos que patia la classe obrera del moment.

2.2.4 EL TERCER SECTOR: LA FORÇA ASSOCIATIVA

El Tercer Sector és el conjunt d'entitats privades sense afany de lucre que treballen per la inclusió i la cohesió social. Defineix les entitats no governamentals i no lucratives.

El principal objectiu del tercer sector és la promoció de les persones, la reducció de les desigualtats socioeconòmiques i la lluita contra l'exclusió social, sempre actua en favor de col·lectius en risc d'exclusió amb l'objectiu de millorar la seva situació social i intentar que surtin de l'exclusió social que pateixen, promovent la integració social.

L'actuació abarca a diferents col·lectius:

- Gent gran.
- Infància i joventut.
- Dones en situació de violència de gènere.
- Drogodependents.
- Malalties.
- Discapacitats.
- Persones immigrades.
- Pobresa i exclusió.

En els seus orígens, el Tercer Sector neix de l'organització civil i ciutadana per tal d'afrontar problemàtiques socials, atès que es considera que les necessitats d'una part de la societat estan desatesses. Això s'intensifica en el Tercer Sector Social, que pretén afrontar problemàtiques socials lligades a col·lectius vulnerables en l'exercici dels seus drets, des d'un model basat en les organitzacions amb presència permanent i estructura institucional sòlida.

2. 2. 5 LES EMPRESES D'INSERCIÓ I ELS CENTRES ESPECIALS DE TREBALL

Les empreses d'inserció són iniciatives de l'economia social que combinen la lògica empresarial amb estratègies d'integració sociolaboral de persones amb necessitats específiques. Les empreses d'inserció actuen com a passarel·la per a les persones amb dificultats d'inserció sociolaboral i contribueixen a desenvolupar les seves aptituds professionals.

2.2.6 LES FINANCES ÈTIQUES I SOLIDÀRIES

Les finances ètiques i solidàries cerquen contribuir a un procés de transformació social econòmic en positiu i donar suport a projectes i empreses que aportin valor afegit i generin un impacte social amb la seva activitat. L'objectiu és treballar contra l'exclusió financera i el dret d'accés al crèdit.

El més important de les finances ètiques i solidàries és que en comptes de la lògica del màxim benefici econòmic, pròpia de les entitats financeres convencionals, es persegueix la maximització de l'impacte social de les empreses i/o entitats finançades.

Per tant, les entitats ètiques busquen trencar amb el que està establert en la banca capitalista tradicional. El que busquen les entitats ètiques són:

- La **sostenibilitat dels projectes**: Es busca el doble rendiment: econòmic (sostenibilitat del projecte) i social (els beneficis dels projectes cap als col·lectius o societats que treballa).
- **Màxima transparència**: S'explica als socis i clients sobre l'activitat financera. És un dels valors i compromisos principals que comparteixen totes les entitats de finances ètiques. S'explica tan als estalviadors com als depositants, quin ús es dona als seus diners i són transparents pel que fa a la seva activitat creditícia.

2.2.7 LA GESTIÓ CIUTADANA I COMUNITÀRIA D'EQUIPAMENTS PÚBLICS

La gestió ciutadana i comunitària neix a partir de la gestió cívica que aquesta creix com una fórmula de gestió específica d'un equipament de titularitat municipal o d'un projecte d'intervenció. L'autogovern del barri es construeix, com ve diu el títol de l'apartat, a partir de la gestió ciutadana i la gestió comunitària.

Per entendre la gestió ciutadana ens hem de fixar en els següents punts:

- La gestió ciutadana a partir d'un projecte de barri de gestió d'un equipament o projecte

d'interès general.

- Col·laboració entre l'Ajuntament i l'entitat que gestiona el projecte.
- Compromís de promoure la participació de les veïnes i de les entitats locals.

Pel que fa a la gestió comunitària l'entenem com un procés de mobilització social permanent que parteix de l'exercici de l'autogestió d'equipaments i serveis públics entesos com a béns comuns. El que s'intenta garantir en la gestió comunitària és l'accessibilitat universal.

2.2.8 GRUPS DE CONSUM AGROECOLÒGIC

Els grups de consum agroecològic són grups de persones consumidores que efectuen compres conjuntes d'acord amb uns valors ambientals i socials. Els principals objectius d'aquests grups de consum són els següents:

- Consum i producció responsable: Seria el principal objectiu ja que es busca un consum i producció responsable amb la terra amb productes ecològics i de proximitat.
- Reducció d'intermediaris: El que es busca en els grups de consum agroecològics és que existeixi una relació directa entre el consumidor amb el productor.
- Barri i vida comunitària: Es busca crear vida veïnal i social portant a terme activitats obertes al barri.

En definitiva, els grups de consum agroecològics estan centrats en la gestió col·lectiva d'aliments i altres productes de consum ecològic i responsable.

2.2.9 MERCATS D'INTERCANVI I BANCS DEL TEMPS

Les xarxes d'intercanvi són agrupacions de persones que tenen per objectiu intercanviar béns, serveis o coneixements sense utilitzar els diners. Aquest intercanvi es duu a terme a partir del troc.

2.2.10 HORTS URBANS I COMUNITARIS

L'objectiu principal dels horts urbans i comunitaris és dinamitzar l'agricultura a les grans ciutats. Actualment vivim en un món contaminant on els grans estats no saben com fer front a la contaminació. Des de l'Economia Social i Solidària a partir dels horts urbans i comunitaris per dinamitzar la participació dels grups autoorganitzats, crear una economia de subsistència per fer front als elevats preus del mercat i són espais on s'obre un espai de lleure desmercantilitzat, saludable i gratuït.

Existeixen diferents tipus d'hortos:

- Horts particulars.

- Horts comunitaris: Dinamitzats per les pròpies persones amb una voluntat d'autogestió comunitària.
- Horts municipals: Les persones propietàries d'un terreny el cedeixen per tal de que es recuperin espais urbans.
- Horts escolars: Són una eina pedagògica més, on cada cop hi ha més escoles que es sumen a fer-la.

2.3 ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA I TREBALL SOCIAL

En l'actualitat, l'administració està relacionada amb la prestació de serveis públics en tots els sectors (educació, serveis, habitatge, salut...) i té un paper d'estendre l'activitat econòmica en els sectors esmentats. Des de diferents persones i corrents intel·lectuals dins del treball social, s'ha criticat el paradigma neoliberal en el que ens trobem i el paper que juga l'administració. A partir d'aquesta realitat, el que s'intenta és crear un plantejament de gestió de recursos, serveis, equipaments..., diferents a l'actual, amb una mirada transformadora.

Una d'aquestes respostes per combatre l'actual sistema, és la proposta de la gestió cívica i la gestió comunitària que ens exposen autores com Judith Font⁹. Des de la mirada de la gestió comunitària es parteix de la idea de que tots els equipaments i serveis són béns comuns de la població, no pas recursos de l'administració. Un exemple més clar és un casal de joves. Aquest casal de joves no és un equipament de l'ajuntament, sinó que es converteix en un equipament del barri en el moment que es crea. Per tant, la societat té la responsabilitat d'aconseguir que la gestió dels recursos i serveis siguin gestionats per la societat i no per les administracions. (Font, 2014).

Per a ella, des de la gestió cívica es parteix del supòsit que els equipaments i serveis són béns comuns de la població, no pas recursos de l'administració. És a dir, cal entendre que un casal de joves no és un equipament de l'ajuntament, sinó que és l'equipament d'un barri. Per tant, és dret i responsabilitat de la societat el fet de participar en la gestió dels recursos i serveis que l'afecten en la seva quotidianitat. (Font, 2014)

I analitzar la importància fonamental d'aquesta relació entre la societat i l'administració és clau per comprendre com dissenyar activitats realment transformadores. I no és un debat actual. Si fem una mirada al passat, fins i tot quan el socialisme tenia un gran component utòpic, veiem com R. Owen (1771-1858), un dels principals representants de l'utopisme, tenia la convicció que les

⁹ Judith Font és professora associada en el grau de Treball Social, pel Departament de Pedagogia de la Universitat de Girona.

condicions ambientals, l'entorn social de l'individu, configuraven el seu caràcter i per això calia transformar el seu medi ambient per a posar-lo al servei de les persones. Per a posar en pràctica les seves idees va intentar construir nous pobles de cooperadors (en els que s'hi va implicar personalment), en contraposició a les ciutats fabrils del capitalisme privat. Esperava que dintre de les comunitats owenites es desenvoluparia inevitablement un sentit de comunitat de propòsits, de germandat i d'obligacions mútues, que s'aniria estenent, de tal manera que aquestes comunitats acabarien substituint la competència capitalista, considerada per Owen com la causa radical del desacord i de l'enfonsament de la comunitat. Malgrat que les seves experiències no van tenir èxit, les seves idees van tenir força influència en les naixents cinc organitzacions sindicals i en el sorgiment del moviment cooperativista britànic (Cortès, 2017). Per tant, des de fa molt de temps, per transformat la realitat ja es relacionava la importància de l'entorn de l'individu, del diàleg d'aquest amb la comunitat.

Més endavant, des de la besant del treball comunitari, ja veiem com autors com Henderson i Thomas en el moment de parlar sobre la pràctica organitzativa per a promoure un projecte de desenvolupament social, consideren que la tasca més importants dels treballadors comunitaris és agrupar la gent per construir una organització amb el fi d'aconseguir els seus objectius (Cortès, 2007).

Els passos que ha de seguir el treballador comunitari són els següents:

1. Entrar al barri
2. Descobrir el barri
3. Definir objectius i rol propi
4. Prendre contacte, reunir a la gent
5. Formar i establir estructures col·lectives, organitzar la tasca .
6. Ajudar a definir objectius, clarificar-los, establir prioritats.
7. Mantenir l'organització activa
8. Tenir cura de les relacions
9. Apartar-se i concloure

Veiem com a partir del treball comunitari i l'Economia Social i Solidària es pot arribar als objectius que col·lectius de persones volen accedir. Quan es promouen processos de desenvolupament social en zones empobrides, la dimensió de promoció econòmica i millora de les possibilitats d'ocupació és important. Aquests tipus d'accions reclamen inversions especials important (plans integrals, plans de barri, subvencions europees...). Alguns plans comunitaris ho treballen però tenen poca capacitat d'inversió. Per aquest motiu és molt important el treball comunitari en el sector laboral (mútues, cooperatives, serveis d'inserció laboral, etc). És per això que Buades i Giménez defineixen la intervenció comunitària com una proposta "política" d'interès general i no

limitable a comunitats particulars amb grans necessitats o en situacions crítiques. És una millora i una modificació de les polítiques socials existents (2013).

En l'actualitat, han sorgit diferents associacions, cooperatives i societats limitades que el que fan és oferir els seus serveis per ajudar l'impuls de processos comunitaris. Els principals clients d'aquestes empreses són les pròpies administracions, que externalitzen els seus serveis que ofereixen. Un exemple seria els dos llocs on he fet pràctiques. Un és VINCLE, associació per la recerca i l'acció social, on vaig fer pràctiques en un projecte amb menors gitanos de l'est vinculats amb la DGAIA, i la cooperativa ENCÍS on vaig fer les pràctiques en el projecte de suport a les comunitats del barri de la Mina vinculat amb el Consorci del Barri de la Mina de Sant Adrià del Besòs.

Un dels objectius que es tenen, tant des de l'Economia Social i Solidària com des del treball social comunitari, és el de fer front a l'exclusió social per tal d'impulsar processos d'organització comunitària que generin nous conjunts d'acció per tal de combatre les desigualtats socials (Cortès, 2014). Aquests processos comunitaris el que intenten crear són les xarxes de persones que es relacionen per interessos comuns. Una de les estratègies que existeixen dins del treball comunitari, per tal de que aquests processos comunitaris funcionin, és l'estratègia destinada a modificar els dispositius institucionals. Aquesta estratègia té el repte de construir espais de relació i de treball entre els professionals i els representants de les associacions per afavorir el desenvolupament comunitari local (Cortès, 2014). Una altra estratègia seria la dels abordatges col·lectius, que té l'objectiu de centrar-se en les mobilitzacions de les poblacions afectades per unes problemàtiques que es volen transformar, fent-los protagonistes del seu procés de canvi (Cortès, 2014).

3. OBJECTIUS

3.1 OBJECTIUS GENERALS

Pel que fa als objectius, com ja he esmentat a la introducció, els principals objectius d'aquest Treball de Fi de Grau són:

Aprofundir en el coneixement de l'Economia Social i Solidària

Conèixer quin paper juga actualment el treballador social dins l'Economia Social i Solidària.

3.2 OBJECTIUS ESPECÍFICS

Per tal d'explicar els objectius específics, el que faré serà dividir els dos objectius generals i quins objectius específics els acompanyen.

3.2.1 CONÈIXER L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA ALS BARRIS DE SANTS

Per tal d'observar i aprendre què és l'Economia Social i Solidària, el primer objectiu específic és saber quin paper té l'ESS a Barcelona i als barris de Sants (barri on he nascut i visc actualment) i quins tipus de projectes existeixen en el territori. Per tal d'assolir aquest objectiu específic, el que faré serà fer un mapeig de les diferents entitats i projectes de l'Economia Social i Solidària als barris de Sants i a partir de la informació que em donaran els professionals del propi territori.

3.2.2 DESCOBRIR EL PAPER DEL TREBALLADOR SOCIAL

Els objectius específics que surten d'aquest objectiu general, van relacionats directament amb les entrevistes realitzades als diferents professionals. Els objectius específics són:

Conèixer l'ESS a partir dels professionals entrevistats:

A partir de les entrevistes fetes a diferents professionals que treballen dins l'ESS, el que faré serà

esbrinar que opinen sobre l'Economia Social i Solidària.

Conèixer l'impacte de l'ESS en la inclusió social:

Per fer front a les desigualtats socials i les feines precàries, un dels objectius específics és saber quin paper té l'Economia Social i Solidària en la inclusió social. Veient les situacions socials actuals, vull saber si té un paper rellevant o no amb la inclusió social.

Esbrinar quina és la contribució del treballador social en iniciatives de caire cooperativista que formen part de l'Economia Social i Solidària:

Per saber quin paper té el treballador social amb les diferents entitats empreses i projectes de l'Economia Social i Solidària m'he centrat en les cooperatives, ja que és l'àmbit més gran dins l'ESS i té més força. A partir de les entrevistes vull aconseguir coneixements del paper del treballador social i les cooperatives.

4. METODOLOGIA

Els passos que he seguit per tal de construir la metodologia utilitzada per aquesta recerca ha estat una metodologia de tipus qualitativa.

Dades primàries: Per tal de fer el Treball de Fi de Grau he utilitzat dades primàries com són les entrevistes fetes a professionals.

Dades secundàries: Al parlar de dades secundàries em refereixo a aquelles dades que m'han servit per aconseguir més informació per tal de realitzar el Treball de Fi de Grau. Aquestes dades secundàries serien: Assistència a la conferència *Una nova economia per a una nova república*, cerca de pàgines web, articles electrònics, lectura de diferents llibres, etcètera.

Al ser un TFG, que és una investigació de caire social, he seguit les set etapes següents:

4.1 FASES D'ESTUDI

1. **Inici del projecte:** El projecte s'inicia al desembre en el moment de l'elecció del tema i les primeres reunions amb el tutor del TFG.
2. **Anàlisi documental:** Aquí és on es comença a construir la part documental del treball, és a dir, on començo a construir els objectius a seguir i la primera elaboració del marc teòric. L'anàlisi documental es comença a construir al febrer.
3. **Creació d'instruments:** En el mes de febrer es crea la creació d'instruments on s'escolleix l'entrevista com a eina de recollida de dades.
4. **Treball de camp:** Tot i que el treball de camp va molt focalitzat al que seria al mes d'abril amb l'assistència a la conferència i la realització de dues entrevistes, el treball de camp va començar al mes de febrer amb la realització de l'entrevista a la professional de Coòpolis. Per tant, el treball de camp va del mes de febrer al mes d'abril.
5. **Anàlisi i resultats:** L'anàlisi i la construcció dels resultats de l'estudi es comencen a

construir el mes d'abril amb l'objectiu que a principis de maig el tingui enllestit.

6. **Informe final:** L'informe final, que acaba sent el punt i final de la part escrita del TFG, conclou el mes de maig, després de finalitzar les parts anteriors. És on explico les meves conclusions i els meus pensaments.
7. **Presentació del treball:** La presentació del treball es realitza el mes de juny, que és quan tinc l'exposició del treball.

4.2 TREBALL DE CAMP

El treball de camp consta de la part de les entrevistes on diferents professionals que treballen en cooperatives han donat la seva veu i la seva impressió per tal de mostrar quin és el seu posicionament i pensament en vers el cooperativisme, l'Economia Social i Solidària i el treball social.

1. Conferència

Per tal d'aconseguir més informació vaig poder assistir a una conferència que es va fer a les cotxeres de Sants amb el títol: *Una nova economia per a una nova República*. En aquesta conferència van participar Francesc Mateu (membre d'Oxfam Intermon) que va fer un anàlisi sobre les desigualtats socials actuals i la pobresa. També va participar Ivan Miró que va posar en debat les empreses de proximitat i les cooperatives. Des del seu anàlisi donava força a les cooperatives i empreses de proximitat en contra de les grans empreses i els grans mercats.

2. Entrevistes

Les entrevistes són la part més descriptiva del TFG. He pogut fer entrevistes a una cooperativista de Coòpolis, d'Esguard i un cooperativista de Drecera i membre de la XES. A més de ser profunda, l'entrevista és semiestructurada, i consta de preguntes obertes, pretenent d'aquesta manera no limitar la resposta de l'entrevistat. Tot i així, les preguntes han seguit un guió bastant estructurat en tots els casos i a tots els professionals se'ls hi ha preguntat qüestions similars (veure Annexes) per tal d'elaborar un debat d'idees on les professionals poguessin expressar amb plena llibertat el que pensen.

Gràcies a aquesta part del Treball de Fi de Grau he pogut fer l'anàlisi qualitatiu del treball. En aquestes entrevistes he pogut extreure els pensaments i posicionaments envers les

iniciatives públiques actuals, informació de l'ESS, etc, (mirar l'apèndix per a més informació i exemples d'entrevistes).

Pel que fa les entrevistes el que he volgut és entrevistar a un professional d'una cooperativa petita que doni serveis a les persones en l'àmbit de l'educació com seria el cas d'Esguard, una cooperativa més gran que doni atenció a les persones i treballi en l'àmbit de la infància i els joves com seria el cas de Drecera i finalment una cooperativa que posi tota la seva activitat a impulsar el cooperativisme al territori com seria Coòpolis. Pel que fa al paper de l'administració i el paper que té Barcelona Activa en l'Economia Social i Solidària no he pogut dur a terme l'entrevista després de molts intents. És per això que he el que he fet ha estat agafar documents de la pròpia Barcelona Activa.

3. Participants en les entrevistes

En el moment d'escollir els professionals que han participat en les entrevistes, he tingut en compte el meu temps i sobretot l'espai que podia abarcar en el territori. En el moment que decideixo que el meu TFG anirà relacionat sobre l'Economia Social i Solidària tinc clar que és impossible abarcar a tots els sectors i tots els territoris per tal d'abordar el TFG. És per aquest motiu que escolleixo els barris de Sants per tal d'acotar el treball de camp. Però, al veure els diferents sectors de l'ESS als barris de Sants i el gran nombre d'associacions, mutualitats i cooperatives que hi treballen, decideixo escollir les cooperatives a l'hora de fer el meu treball de camp. És per això que les persones entrevistades són cooperativistes que treballen en projectes relacionats amb els barris de Sants.

4. Procediment del treball de camp

Per tal de poder tirar endavant el treball de camp vaig començar per buscar una visió més general del tema, és així com la primera entrevistada va ser la professional de Coòpolis, entitat de suport a cooperatives. A partir de la seva entrevista, feta el 28 de febrer del 2018, començo a construir el treball, a construir com serà el treball de camp i el tipus d'entrevista per les altres professionals.

5. Altres entrevistes

A partir del mes d'abril és quan aconsegueixo contactes d'altres professionals i puc quedar amb elles per tal de fer l'entrevista. L'11 d'abril de 2018 puc realitzar l'entrevista amb la professional de la Cooperativa sense ànim de Lucre Esguard, és una cooperativa nova creada per gent jove. L'entrevista la realitzem a l'Ateneu de Les Corts ja que ells treballen des d'allà tot i que el seu àmbit d'actuació també és en el territori de Sants. Una setmana més tard concreto una entrevista amb un professional de Drecera, una cooperativa de serveis d'atenció a les persones amb més de 30 anys d'experiència. L'entrevista es realitza el 17 d'abril del 2018 al Centre Galileu Innova.

4.3 LIMITACIONS

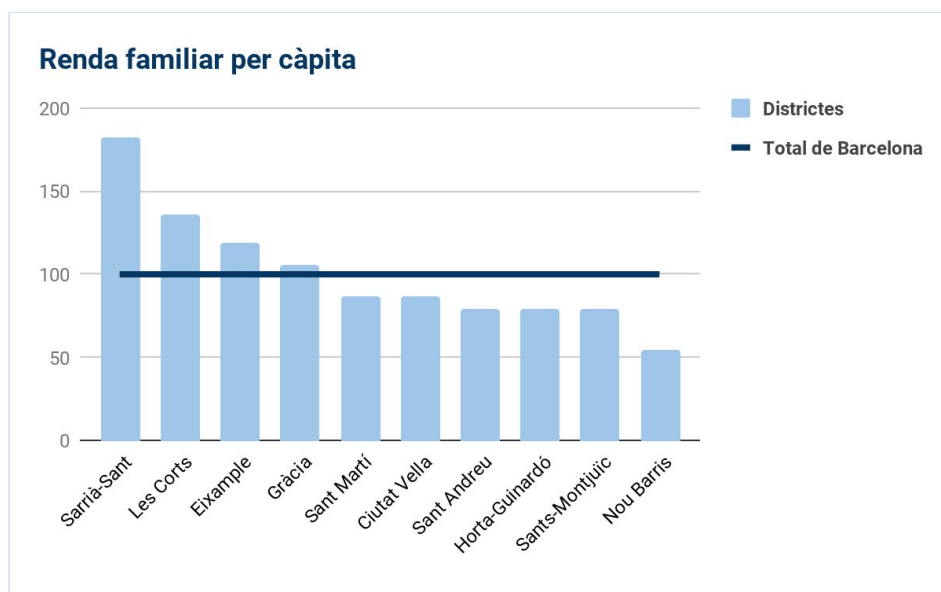
Tot i haver pogut contactar amb diferents professionals, gràcies als quals he vist la posició que prenen diferents professionals dins l'Economia Social i Solidària, m'he trobat amb diferents limitacions que han fet que no hagi pogut entrevistar a més persones per tal de poder recollir el punt de vista d'altres actors implicats. En aquest cas he fet servir la informació que les seves organitzacions tenen en documents publicitats a la seva pàgina web.

- Tot i que el treball de camp l'he centrat en el sector de les cooperatives dins l'ESS, m'hauria agradat contactar amb algun professional de l'administració, especialment Barcelona Activa, per recollir aquesta visió an transcendental, en especial en particular del paper del treball social.
- L'àmbit laboral, treballant en horari de tardes, ha estat una limitació més a l'hora de fer el treball de camp. Al tenir pocs dies lliures per poder realitzar entrevistes ha costat concretar dies i horaris per tal de realitzar-les. Tot i així, finalment, he pogut fer totes les entrevistes gràcies a la flexibilitat dels professionals que m'han ajudat en el moment de concretar dia i hora. El fet que la conferència fos en diumenge al matí m'ha permès poder assistir-hi.
- He tingut dificultats a l'hora de fer el mapeig, ja que moltes iniciatives de l'Economia Social i Solidària en el territori tenien una durada limitada en el temps. Per poder assolir el mapeig he fet servir quatre fonts diferents i he fet la comprovació directament en el territori per tal de veure si aquella iniciativa seguia realment en funcionament.

5. APROXIMACIÓ A L'ESTUDI: L'ENTORN COOPERATIU A SANTS-MONTJUÏC

Amb més de 180.000 habitants, el districte de Sants - Montjuïc representa l'11,2% de la població de Barcelona i un percentatge semblant del nombre de domicilis.

Si bé molts indicadors demogràfics registren valors propers a la mitjana de la ciutat, en alguns aspectes molt importants es situen marcadament diferenciats de la mitjana, per exemple, el número de **persones d'origen estranger** (18,7%; Bcn=16'6%). Així mateix, en ell nivell de renda se situa per sota de la mitjana de la ciutat a tots els barris del districte, amb una mitjana de l'índex de **renda familiar disponible per càpita** que no arriba al 80, sent el valor 100 el de la mitjana de Barcelona (79,1; Bcn=100). El nivell d'**estudis post obligatoris** també és inferior a la mitjana de la ciutat, especialment significatiu en el cas dels estudis universitaris i de cicles formatius de grau superior (24,1%; Bcn=30%)¹⁰.

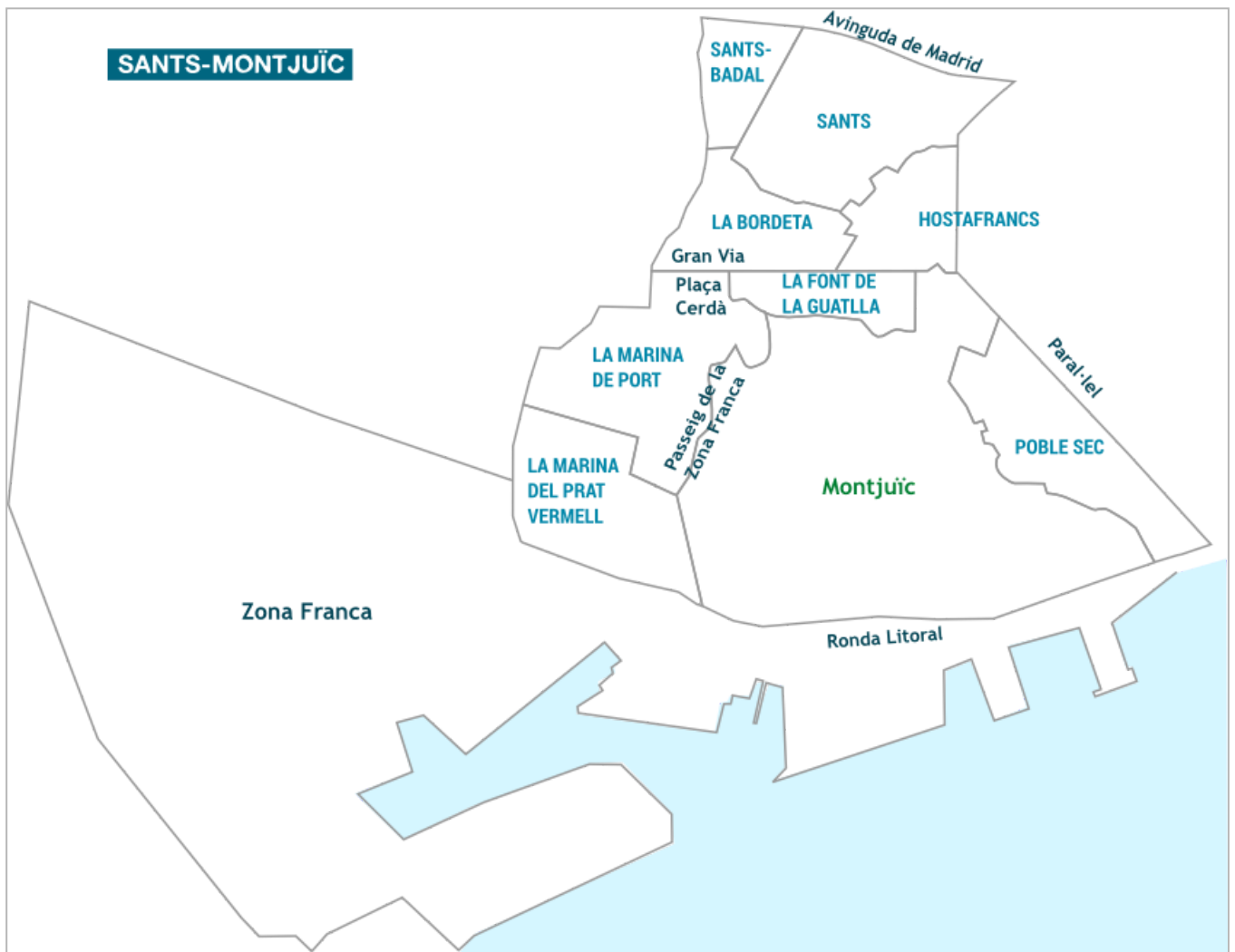

La realitat del districte viu marcada per una situació de gran desproporció territorial en dos sectors claus en el desenvolupament econòmic i social:

- L'activitat econòmica presenta una intensa especialització en la indústria, marcada pel fort pes de la superfície logística a la Zona Franca.

¹⁰ Ajuntament de Barcelona, Distribució territorial de la renda familiar disponible per càpita, 2016
Recuperat de: <http://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/economia/renda/rendafam/C1401030.htm>

- Els importants equipaments museístics queden principalment zonificats als voltants de la muntanya de Montjuïc.

5.1 CONÈIXER EL LLEGAT DEL COOPERATIVISME A SANTS

5.1.1 UN COOPERATIVISME QUE VE DE LLUNY

Com s'ha dit moltes vegades, el barri de Sants de Barcelona va néixer en mig dels fums de les fàbriques. Entre 1.840 i 1.890 Sants va viure un procés d'industrialització intensiu que comportaria una transformació econòmica, urbana i social sense precedents, i que culminà amb la definitiva annexió a Barcelona l'any 1897. De poblet d'extramurs, on predominaven les activitats agrícoles, manufactures i comercials, es convertí - com altres municipis del pla de Barcelona- en un nucli industrial perifèric i urbà que albergà a milers de famílies treballadores.

Entre 1840 i 1890 el barri de Sants visqué un procés d'industrialització intensiu que comportà una transformació urbana i social sense precedents, que culminà amb la definitiva annexió a Barcelona el 1897. De poblet d'extramurs on predominaven les activitats agrícoles, manufactureres i comercials, es convertí - com altres municipis del pla de Barcelona- en un nucli industrial perifèric i urbà que albergà a milers de famílies proletàries.

Aquest procés s'estendrà amb la introducció dels vapors, entre els anys 1844 i 1846, Joan Güell l'inicia amb la construcció d'un modern vapor. Amb la fortuna aconseguida a la colònia espanyola de Cuba, fundà el, conegut popularment, Vapor Vell, seu actualment de la Biblioteca i de l'escola Barrufet. Però la por d'una creixent conflictivitat social, el 1889 els Güell decidiren traslladar la producció a Santa Coloma de Cervelló que, a partir de 1920, amb la plusvàlua generada per la fàbrica de Sants, esdevingué la gaudiana Colònia Güell.

L'altre gran projecte fabril que acabà de definir la fesomia industrial i obrera de Sants fou l'Espanya Industrial, constituïda pels germans Muntadas que començà a funcionar el 1849 i que arribà a ser la fàbrica tèxtil més important de la història del barri amb prop de 1.500 treballadors.

En el dibuix urbanístic del barri quedarà palès el cert paternalisme empresarial, que fins i tot quedava reflectit en l'estructura arquitectònica de la fàbrica. Els treballadors i treballadores, en entrar i sortir cada dia de treballar, havien de passar forçosament sota l'arcada de la Casa de la Direcció (l'actual Casa del Mig), que avui alberga de manera destacada un punt multimèdia obert al barri.

El tercer element seria presència de la família Batlló a Sants, quan el 1878, un dels germans deixà el projecte de la fàbrica de les Corts (l'actual Escola Industrial), per obrir un altre gran complex industrial en ple barri de la Bordeta, que rebria el nom de Can Batlló. El 1888 hi treballaven unes 900 persones. Avui és la seu d'un dels projectes comunitaris més ambiciosos.

A part d'aquelles grans fàbriques, s'instal·laren d'altres de més petites per tot el territori que acabarien de configurar l'esperit plenament industrial del barri. El 1910 a Sants, Hostafrancs i la Bordeta hi havia 50 fàbriques amb 14.000 treballadors (Dalmau, Miró, 2010, 39-43).

En paral·lel a la industrialització dels barris de Sants, Hostafrancs i La Bordeta, s'anirà desenvolupant un potent i combatiu moviment sindical. Però també s'anirà estructurant una nova institució: la cooperativa obrera de consum. "A Sants, en el pas de poble independent a barri barceloní, es creà una geografia socioeconòmica amb entitats com La Unió Obrera (1873), la Formiga Obrera (1885), la Lleialtat Santsenca (.891), la Nova Obrera (1897), el Model del Segle XX (1901), l'Empar de l'Obrer (1.905), l'Economat de la Fraternitat Republicana Radical, el Progrés Santsenc (1.907), La Nova Activitat Obrera (1909) o la sucursal número 3 de la Flor de Maig (1911). Amb l'Economia Social i La Balança Econòmica d'Hostafrancs (1906), la Farmàcia Cooperativa de Sants (1914), la Fàbrica de Lleixiu (1913), el Forn Col·lectiu de Sants (1914), la

cooperativa de cases barates el Benestar de l'Obrer (1914) o la Fusió del Carbó (1919), les cooperatives santsenques afrontaren l'autoabastiment proletari, generaren polítiques socials autònomes i articularen no només la identitat d'un territori en transició, sinó que instituïren una espaiabilitat diferent a la caracteritzada per la urbanització capitalista. Pels edificis que aixecaren, pels carrers que articularen amb la seva activitat, com per la densitat d'intercanvis que establiren, no només practicaren la cooperació porta endins, sinó que suposaren una producció cooperativa del territori" (Fernández, Miró, 2016, 156).

5.1.2 UNS DEBATS QUE TAMBÉ VENEN DE LLUNY

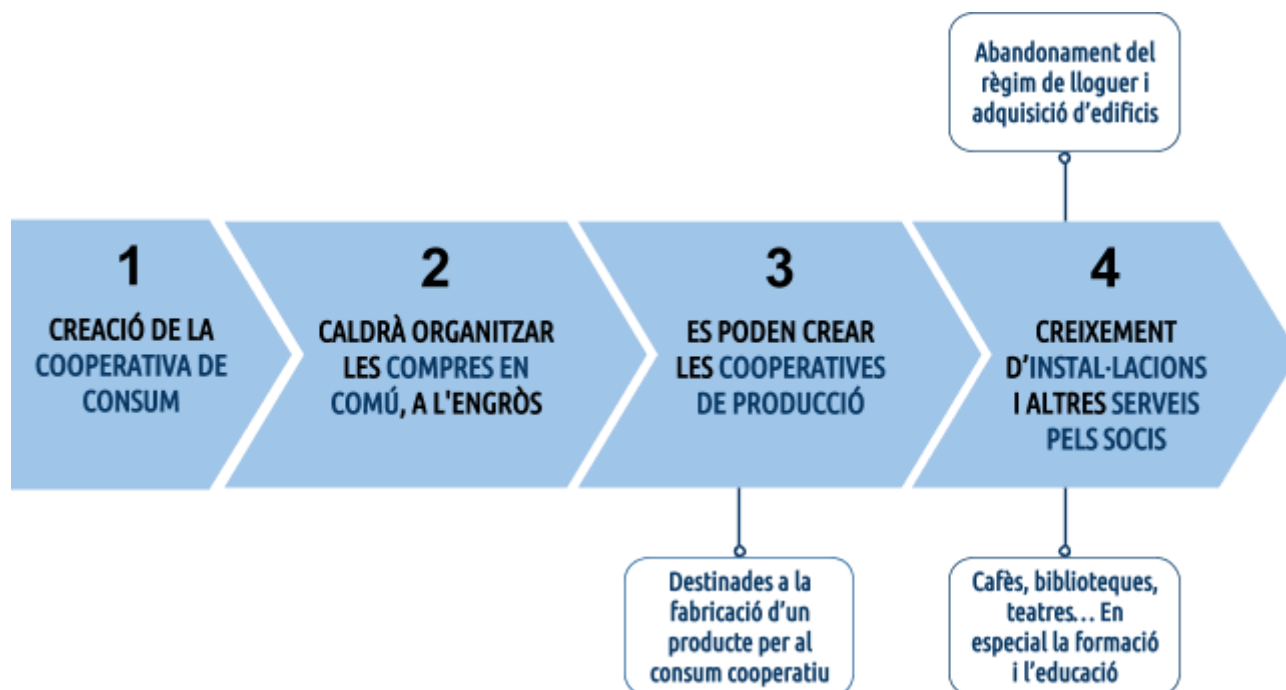
Des de l'inici del cooperativisme català es va obrir un debat que s'extendria a la major part de la seva història: com repartir (i, per tant, també com crear) els excedents, els beneficis després de cada exercici. Així naixia una diferenciació entre les **cooperatives individuals** i les **col·lectives**. "Les primeres repartien tot el seu excedent entre els socis al final de cada balanç, mentre que les segones creaven fons de reserva col·lectius per emprendre obres socials de millora per a la col·lectivitat, establint un complex mecanisme de previsió social. Les primeres parlaven de beneficis, les segones d'excedents de percepció. Les primeres eren vistes, per molts dirigents de la premsa cooperativa, com un anacronisme fonamentat en l'egoisme dels seus associats" (Dalmau, Miró, 2010, 115).

Molts autors van considerar les cooperatives col·lectives com les vertaderes cooperatives, anomenant-les "cooperatives a la moderna" pel seu caràcter més innovador. La Formiga Obrera de Sants va ser de les primeres que es va plantejar, ja l'any 1.900, que els sobrants dels excedents permetessin pagar un tant cada mes, a tots aquells que es veiessin privats de fonts d'ingressos estables, així com ajudar a cobrir necessitats tan elementals com l'atur, com podrien ser l'educació o l'habitatge... Però aquest debat continuà sempre vigent al llarg de tota la història del cooperativisme català.

Però aquest no va ser l'únic debat. Les compres en comú i la concentració cooperativa a nivell local es van convertir quasi en eterns al llarg de la història del cooperativisme a Catalunya.

Per acabar de tenir una imatge global del desenvolupament cooperativista, cal anomenar, en primer lloc, la creació de les **cooperatives de segon grau**, empreses de producció creades per les cooperatives de consum, per tal d'elaborar productes que es venguessin a les seves botigues. I, en segon lloc, l'accés a locals més espaiosos, que permetessin l'ampliació de simple magatzem a **instal·lacions i serveis pels socis**.

Ho podem sintetitzar de la següent manera (Elaboració pròpia a partir de: Dalmau, 2010, 117-126):

5.1.3 DE LA SEGONA REPÚBLICA AL POST-FRANQUISME

A l'època republicana, el cooperativisme experimentarà un creixement sostingut tant en l'àmbit del consum, com també en el de la producció, el treball i el crèdit. Especialment en les cooperatives de segon grau. El camí iniciat per la pionera Unió de Cooperatives per a la Fabricació de Pastes per a Sopa serà continuat per la fàbrica de sabó, la fàbrica de xocolata i la d'aigües carbòniques.

Però era evident que dins de la ciutat de Barcelona, les entitats cooperatives es concentraven en determinats barris i en d'altres eren quasi inexistent. es parlava que aquestes entitats s'havien creat en els barris *externs* de la ciutat.

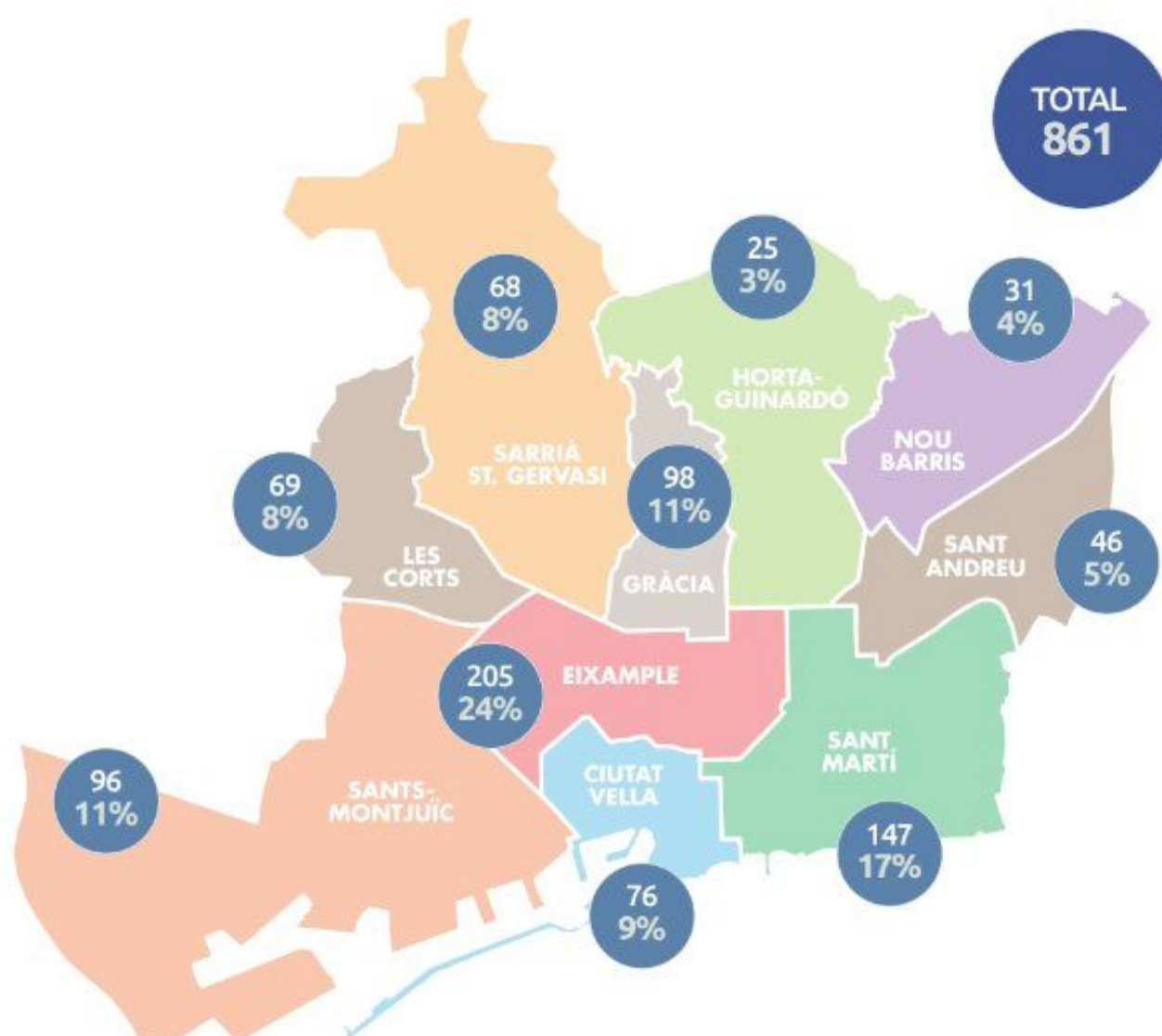
Per tant, els debats sobre la fusió i centralització es mantingueren de forma constant fins que l'any 1936, amb les seves circumstàncies excepcionals, les cooperatives barcelonines es fusionaren en la Unió de Cooperadors de Barcelona. Aquesta excepcionalitat s'estengué per tot el territori català, així es va passar "de 9.000 famílies organitzades en cooperatives el 1937, a 383.733 famílies catalanes associades el juny de 1938. S'anava configurant, no sense problemes, una realitat econòmica mixta, on convivia l'estatalització de les indústries i dels serveis públics amb una gestió autònoma del teixit cooperatiu. Les cooperatives subministraren productes a més d'un milió de socis, i aquestes noves demandes requerien plantejar noves eines financeres, com Finances Coop, que garantissin unes compres d'aquella envergadura" (Dalmau, Miró, 2010, 170).

Amb la victòria franquista, el cooperativisme viurà tota mena d'espoliacions i repressions, afectant tant a les persones com als edificis i resta de propietats.

Des de la dècada dels seixanta bona part del que posteriorment serà la recuperació del moviment cooperativista i d'altres formes d'organització comunitària es concretarà en l'oposició a la construcció de grans blocs d'habitatges que es feien en solars de les antigues fàbriques, que per l'expansió urbana eren desmantellades i els seus propietaris passaven d'industrials a promotors. Aquest procés encara serà més evident a finals del franquisme, on la crisi del tèxtil havia deixat obsoletes les velles grans fàbriques... En canvi, els terrenys que ocupaven eren motiu d'especulació. El Centre Social de Sants iniciarà tot un seguit d'accions per a la recuperació dels grans espais existents que deixaven les fàbriques per instal·lar-hi els equipaments necessaris: escoles, parcs, centres socials, residències per a gent gran, dispensaris i biblioteques. "A l'abril de 1975, una primera assemblea reivindicava els terrenys de l'Espanya Industrial, tancada el 1969 i on els propietaris hi volien edificar. I al febrer de 1976, Galerías Preciados comprava el Vapor Vell per a fer-hi un centre comercial. Amb assemblees i 8.000 al·legacions al Pla Comarcal, cada ofensiva immobiliària era frenada. Atiades per la lluita antifranquista, les mobilitzacions no només aconseguien aturar els plans sinó que legitimaven les alternatives socials i promovien, amb altres actors, el canvi polític... El 1977, l'ajuntament acordava l'adequació de Cotxeres de Sants per a ús públic i l'expropiació de l'Espanya Industrial. I ja amb els ajuntaments democràtics, s'arxivava el pla parcial del Vapor Vell, encara que s'hi hauria d'acampar el 1986 per a guanyar-lo com equipament. Els grans gegants de la industrialització tèxtil, el Vapor Vell i el Vapor Nou, es convertien en biblioteca i escola pública, així com el parc central del barri. A falta de Can Batlló, el moviment popular recuperava espais per a una nova ciutat" (Martí, Marcè, 1996, 128). I, mica en mica, des de juny del 2011, també Can Batlló. Per cert, avui en dia, seu d'un dels eixos del desenvolupament del cooperativisme, tant a Sants com a la resta de Barcelona i del que en parlarem més endavant: Coòpolis.

5.2 FOTOGRAFIA DEL 2016: EL MARC DE CIUTAT

Fixem-nos en el gràfic extret de l'obra d'Ivan Miró i Anna Fernàndez (2016, 13). Tant pel número total de cooperatives com de la distribució d'aquestes en els diferents districtes de Barcelona, l'any 2016.

Podem fer tres grans grups:

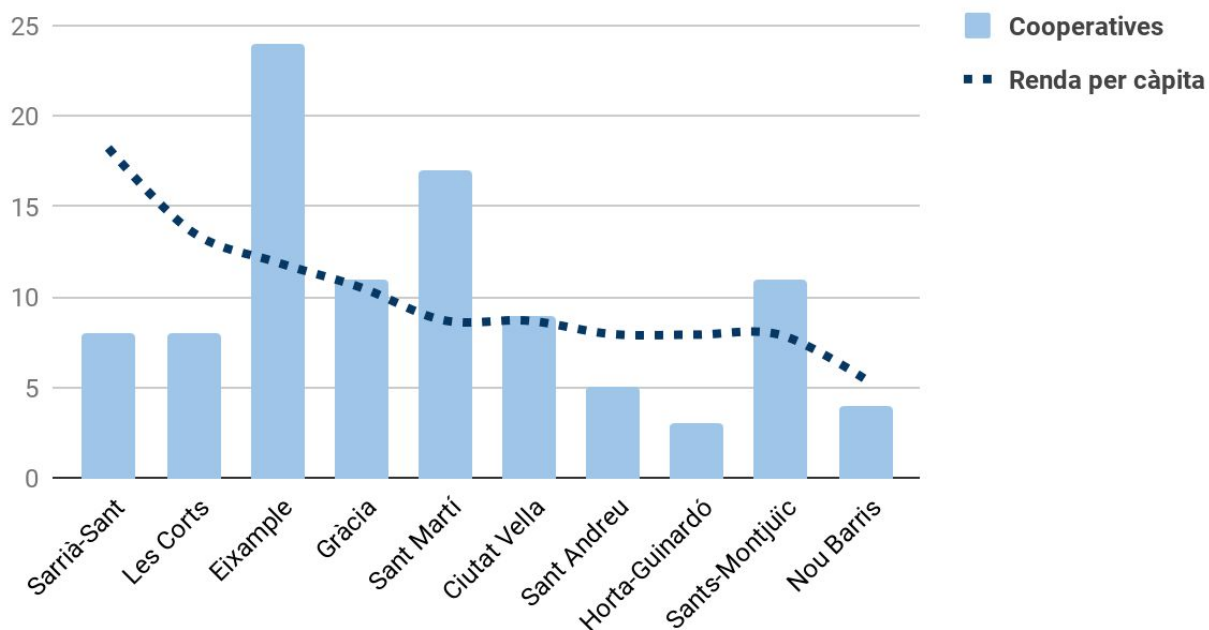
- Un eix molt potent, format pels districtes de l'Eixample (amb quasi una quarta part del total de la ciutat) i Sant Martí (17%).
- Un cinturó de districtes a la banda Llobregat de districtes que es mouen als voltants del 10%: Gràcia (11%), Sants-Montjuïc (11%), Ciutat Vella (9%), Les Corts (8%) i Sarrià-Sant Gervasi (8%).
- Un tercer grup, banda Besós, molt lluny d'aquestes xifres: Sant Andreu (5%), Nou Barris (4%) i Horta-Guinardó (3%)

Però Barcelona no és una ciutat econòmicament uniforme: *“En l'última dècada, la renda familiar disponible (RFD) sempre ha estat per sobre de la mitjana als districtes de l'Eixample, Les Corts, Sarrià Sant-Gervasi i Gràcia, i per sota a la resta. I des de 2007, ha augmentat la bretxa: la renda familiar disponible s'ha incrementat o s'ha mantingut als quatre districtes esmentats, mentre que ha disminuït a la resta amb l'excepció de Ciutat Vella. Així, si el 2007 la RFD a Sarrià-Sant Gervasi era 2 cops la de Nou Barris, el 2014 aquesta relació havia passat a ser gairebé de 3,5. Si fixem la mirada als barris, les diferències s'accentuen: el 2014 la RFD a les Tres Torres era més de 6 vegades superior a la de Trinitat Nova”. (Ajuntament de Barcelona, Pla d'impuls de l'ESS 2016-2019, 2016, 8)*

Si comparem el número de cooperatives de cadascun dels districtes amb una altre índex relacionat amb la situació econòmica, la renda per càpita, podem treure algunes conclusions força significatives:

I des de 2007, ha augmentat la bretxa: la renda familiar disponible s'ha incrementat o s'ha mantingut a l'Eixample, Les Corts, Sarrià Sant-Gervasi i Gràcia, mentre que ha disminuït a la resta amb l'excepció de Ciutat Vella.

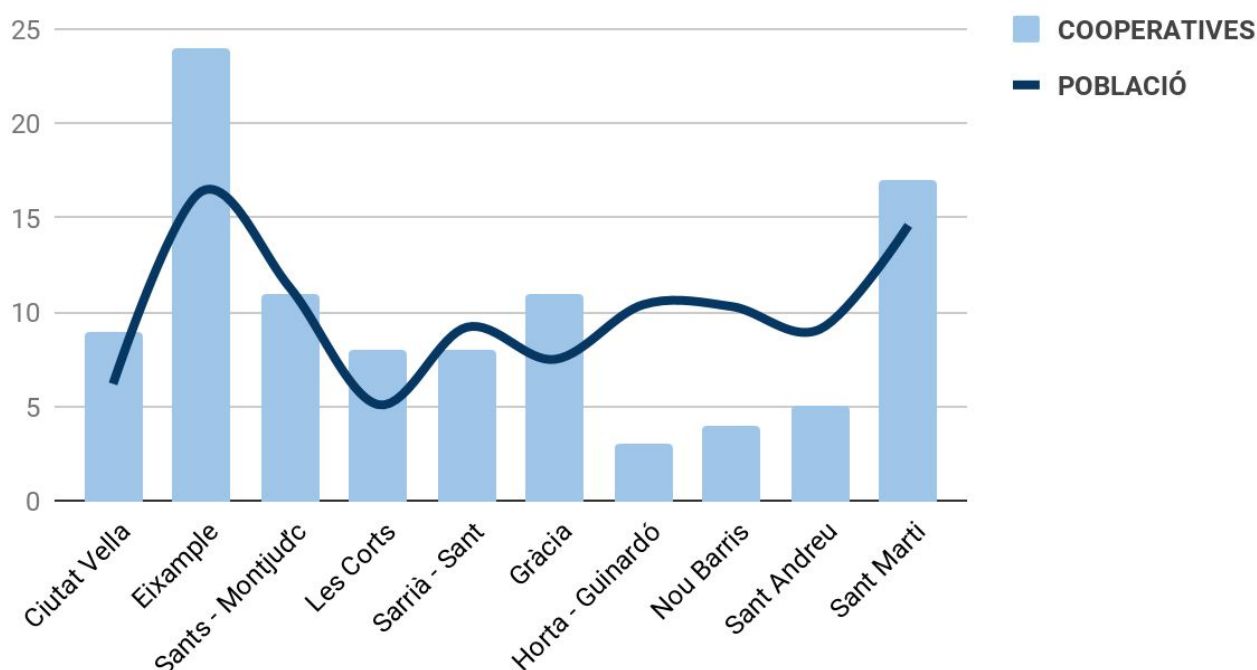
Relació número cooperatives i renda per càpita

- Els dos districtes amb la renda per càpita més alta no són els que tenen un percentatge de cooperatives més alt en el conjunt de la ciutat.
- Districtes amb una renda que està just per sobre o fregant el valor de la mitjana de Barcelona són els districtes amb un percentatge de cooperatives més alt.
- Les rendes més baixes també representen els districtes amb un número més petit de cooperatives.
- I el cas especial del districte de Sants-Montjuïc: una de les rendes més altes i un valor mitjà en el número de cooperatives.

Fem un pas més i fixem-nos la relació existent entre número de cooperatives i la població dels districtes, representat de manera percentual sobre el total de Barcelona:

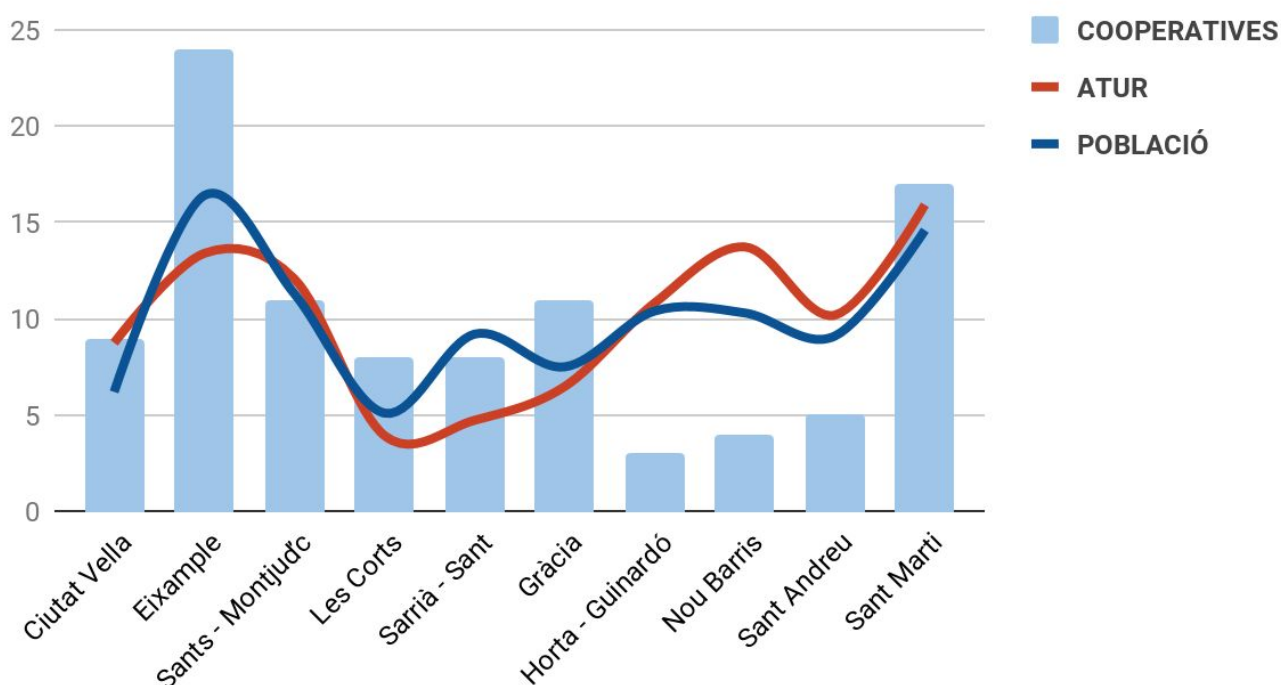
Relació número cooperatives i població

- Els districtes amb una disparitat negativa respecte al cooperativisme més gran entre el percentatge de cooperatives i el total de la població de Barcelona són: Horta-Guinardó (només un 3% del total de cooperatives de Barcelona i un 10'4% del total de la població), Nou Barris (4% total cooperatives i 10,3% del total de la població) i Sant Andreu (5% i 9,1%).
- Els districtes on s'ajusten més els valors del percentatge de cooperatives i del que representa sobre el total de la ciutat serien els de Sarrià-Sant Gervasi (8% total cooperatives i 9,2% del total de la població) i, en especial, el de Sants-Montjuïc (11% del número de cooperatives de Barcelona i l'11,30% del total de la població).
- Els districtes caracteritzats per un percentatge de cooperatives per sobre del percentatge que representen sobre el total de la població, serien L'Eixample (24% total cooperatives i 16,4% del total de la població), Gràcia (11% i 7,5%), Les Corts (8% i 5,1%), Ciutat Vella (9% i 6,2%) i Sant Martí (17% i 14,6%).

I encara podem treure més conclusions si afegim la variable del percentatge d'aturats dels districtes sobre el del total de la ciutat. Destaquem:

Relació número cooperatives, població i atur

- El districte de Sants-Montjuïc representa una mena d'equilibri, ja que si mirem els resultats de percentatge de cooperatives de la ciutat, percentatge sobre el total de la població i percentatge sobre el total de persones a l'atur, els seus valors serien: cooperatives 11%, població 11,3% i atur 12,07%)
- Els districte de L'Eixample representa els valors més allunyats sobre la mitjana: un 16,4% de la població, només representa un 13,4% en el nombre d'aturats i, en canvi, puja el percentatge de cooperatives a un 24%.
- La part oposada seria Nou Barris: un 10,3% de la població, encavi el número d'aturats representa un 13,73% i el percentatge de cooperatives no supera el 4%.

5.3 EL DISTRICTE DE SANTS MONTJUÏC

5.3.1 SECTORS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA A SANTS-MONTJUÏC

Per entendre la importància que l'Economia Social i Solidària representa pels barris del districte de Sants-Montjuïc, cal repassar el paper dels diferents sectors que en formen part i quins projectes podem destacar com a més rellevants, ja que estan actuant, com en cap més altre lloc de Barcelona, de vertaders catalitzadors dins del districte.

COOPERATIVISME

Ja fet el viatge pel passat del cooperativisme dels barris de Sants, imprescindible per entendre com s'ha anat configurant el present d'aquests barris, cal anar al present remarcant primer que no serà fins els anys 80 que el cooperativisme torna a experimentar una taxa de creixement superior a tot el període del 1939 al 1979.

Com diuen Ivan Miró i Anna Fernández:

“A Sants, l'associació **Impuls Cooperatiu de Sants** és l'aposta estratègica de dinamització local de l'economia social i solidària. Hi participen cooperatives de treball, de serveis, de consumidors i usuaris d'habitatge així com iniciatives en constitució i d'economia comunitària de Can Batlló. L'objectiu: enfortir les iniciatives locals amb acompanyament tècnic, jurídic, formatiu i financer; promoure productes i serveis comuns; difondre la cultura cooperativa; transformar iniciatives comunitàries en fórmules d'economia cooperativa i impulsar el cooperativisme en tots els barris del districte. Pel teixit socioeconòmic santsenc, és de gran valor estratègic crear **Coòpolis**, equipament de Can Batlló per l'economia social i solidària. Ha d'esdevenir, en el camp de la promoció, un projecte referencial per la Barcelona metropolitana, i en un sentit urbà ha de servir per a cohesionar socioeconòmicament els barris de Sants, La Bordeta i La Marina” (2016, 188). Avui Coòpolis ja és una realitat.

Impuls Cooperatiu de Sants és una xarxa que vol agrupar tots els projectes d'Economia Social, cooperativa i comunitària del barri de Sants. Agrupa entre 15 i 20 projectes. Des de cooperatives històriques: La Ciutat Invisible, Lacol, Kop de Mà... s'hi han afegit els diferents projectes comunitaris amb activitat econòmica de Can Batlló: La Fusteria, l'Associació de Cervesers Artesans de Can Batlló...

Per promocionar tot aquest conjunt d'activitats i per poder observar l'estat dels projectes i la seva intercooperació va ser molt rellevant l'organització de les dues edicions de la fira de la Primavera Cooperativa, els anys 2016 i 2017.

Resulta necessari fer un recorregut pels diferents sectors del cooperativisme:

Cooperativa de serveis

Als barris del districte de Sants-Montjuïc, l'any 2016 existien 9 cooperatives de serveis. Representa el 13% del total de cooperatives de serveis de Barcelona. De la setantena de cooperatives de serveis de la ciutat moltes són d'un àmbit tradicional del sector: els transports, tant de persones (taxis) com de mercaderies. Han tingut un pes important experiències en el sector de la cultura, especialment **Bestiari**, cooperativa de serveis que des dels anys 80 agrupa a una vintena de llibreries catalanes independents i manté la seu social al barri de la Marina de Port, a Sants-Montjuïc. Bestiari, promovia la independència de cada una de les llibreries que en formaven part i permetia afrontar reptes que difícilment es podrien encarar en solitari. Desafortunadament, Bestiari està avui en liquidació.

En contrapartida, el novembre del 2016 neix **Zumzeig Cinecooperativa**. A la seva pàgina web, podem llegir: "és un espai cultural de proximitat i sense ànim de lucre, format per una base social de més de tres centes persones. Punt de trobada, reflexió i oci, ofereix projeccions de cinema independent en versió original i diverses iniciatives artístiques, socials i solidàries... una programació que aposta per continguts culturals de qualitat a preu popular, trencant així el cercle d'invisibilitat a què moltes propostes artístiques són injustament sotmeses"

Cooperatives de consumidors

El 2016 existien unes 30 cooperatives de consum a Barcelona, un 13% de les quals situades al districte de Sants-Montjuïc. Cal remarcar que gairebé un 40% a Sant Martí. El valor de Sants-Montjuïc es comparable als de l'Eixample, Gràcia i Les Corts. La resta de districtes compten amb unes xifres molt inferiors.

És un àmbit difícil de catalogar per la seva gran complexitat de sectors i la diferència de tamany. De les grans cooperatives de consum com **Abacus** (amb una seu al barri d'Hostafrancs) a iniciatives de l'alimentació de molt menys volum com **Coopmercat** o **Faves Comptades**, passant per cooperatives de consum agroecològic i/o responsable, com **Germinal**, arribant a sectors més novedosos com les comunicacions: de **Som Connexió** (amb més de 3.500 socis) fins a **Adabits**, petit projecte cooperatiu de tecnologia i comunicació al servei de l'economia social, com es defineixen ells mateixos, avui traslladats a l'entorn del CitiLab de Cornellà.

Cal fer un esment especial a les cooperatives d'habitatges. I quan parlem de cooperatives d'habitatge als barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta, s'ha de fer un esment especial a **La Borda SCCL**.

La Borda és una cooperativa d'habitatge que combina l'accés a l'habitatge en funció de mancomunar productes i serveis. Iniciades les obres el 2017, s'espera poder finalitzar l'obra al voltant de l'estiu del 2018 i començar els tràmits per entrar a viure. En aquests moments tots els murs interiors estan acabats així com la major part de les instal·lacions. El programa de l'edifici planteja 28 habitatges de tres tipologies diferents (40, 50 i 76 m² de mitjana) i tot un seguit d'espais comuns i comunitaris, que han de potenciar la vida comunitària a través de transicions entre l'espai privat i el públic. Tots ells s'articulen al voltant d'un pati central, un gran espai de relació que remet a les "corralas", tipologia d'habitatge social i popular. Els habitatges es reparteixen en les diverses plantes de l'edifici, cercant la mescla d'unitats de convivència que

consten d'una, dues, tres o més persones. Tots els habitatges tenen una estructura bàsica (50 m²) a les que s'afegeixen un o dos mòduls per generar les tipologies més grans.

El repte polític que hi ha en iniciatives com La Borda és crear una nova forma pública-cooperativa-comunitària d'accés a l'habitatge on la comunitat detecta necessitats i elabora iniciatives per resoldre-les, on l'organització cooperativa materialitza la resolució lligada a l'economia social i solidària. Finalment l'Administració facilita els procediments, posa a disposició sòl públic en dret de superfície i activa els mecanismes al seu abast per garantir una universalització del projecte. Amb aquest sistema es pretén protegir la vivenda dels abusos especulatius que existeixen en el mercat immobiliari.

Un altre dels objectius és plantejar la reproducció d'aquesta tipologia de cooperativa en tot el territori amb un nou model de gestió de vivenda social i pública, que faci accessible l'allotjament a persones amb rendes més baixes.

Els eixos principals del projecte serien, segons informen en la pàgina web del projecte¹¹:

“El repte polític que hi ha en iniciatives com La Borda és crear una nova forma pública - cooperativa - comunitària d'accés a l'habitatge on la comunitat detecta necessitats i elabora iniciatives per resoldre-les”.

- **Cessió d'ús.** Ni lloguer, ni compra. Es tracta d'un model de tinença no especulatiu.
- **Dret de superfície.** El 30 de novembre de 2015 es constituí un dret de superfície per part de l'Ajuntament de Barcelona, en favor d'Habitatges La Borda, d'una parcel·la situada al carrer Constitució, un dels límits de Can Batlló, en sòl qualificat com a Habitatges amb Protecció Oficial (HPO). Aquest dret, de 75 anys de durada, suposa el pagament d'un cànon anual.
- **Arquitectura i disseny participatiu.** L'autopromoció i la posterior gestió col·lectiva implica que la participació de les futures usuàries en el procés (disseny, construcció i ús) sigui la variable més important i diferencial del projecte, generant una oportunitat per a conèixer i projectar amb elles i les seves necessitats concretes. En aquestes fases prèvies de disseny, la participació s'articula a través de les diferents comissions de treball i l'assemblea general.
- **Vida en comú.** La cooperativa disposa de diversos espais i serveis comuns per optimitzar recursos i fomentar la relació de la comunitat. Amb una bugaderia compartida, cerquem recuperar un espai tradicional de sociabilitat alhora que alliberar superfícies de tots els habitatges. Una cuina-menjador per fer àpats compartits i on aquelles persones que ho vulguin podran organitzar-se per repartir la tasca de cuinar. O un espai de cures i salut per aquelles persones sòcies que el requereixin, o espais polivalents on es podran satisfer les necessitats d'activitats o lleure de grans i petites; terrasses compartides, o espais de co-treball. Serveis i infraestructures compartides que han de poder millorar la nostra qualitat de vida.
- **Finançament.** El projecte es financia a través de l'economia solidària, les finances ètiques i les aportacions d'entitats i persones individuals.

¹¹ La Borda (2018). Recuperat de: : <http://www.laborda.coop/ca/>

El projecte compta amb un equip tècnic de suport encapçalat per un altre projecte cooperatiu del barri, **La Col** que treballa amb l'arquitectura per a la transformació social, com una eina per a intervenir l'entorn proper de manera crítica. Amb les seves paraules "Creiem que la manera de transformar la ciutat és a partir de la participació activa de la gent que l'habita i de l'acció propositiva. Treballem sobre els interessos relacionats amb la qualitat de vida de totes les persones que compartim la ciutat. L'aportació de l'arquitecte es fa en el si del moviment urbà, com una peça més d'aquest moviment, ajudant a traduir inquietuds ciutadanes i plasmar-les sobre el paper, aportant criteris per a la definició d'objectius i d'estratègies, així com eines per definir i comunicar idees a través del dibuix, la representació gràfica..."¹².

Cooperatives d'educació

Ja hem fet esment de la importància que l'educació tindrà en el desenvolupament històric del cooperativisme a Sants. En l'actualitat, estan en funcionament experiències de centre docents amb models semblants als centres concertats com la **Institució Montserrat SCCL**, que es defineix com "una cooperativa d'ensenyament privada, laica i catalanista que ofereix serveis d'ensenyament des del parvulari fins a l'ESO", o l'escola **Magòria**, fundada el 1968, que "ofereix un ensenyament de qualitat, humanista, científic i participa dels moviments de renovació pedagògica. Com que som una cooperativa, tots els treballadors/es així com mares i pares han de ser-ne socis; això els dóna dret a participar en la gestió i administració de l'entitat"¹³.

Dins de les edats escolars obligatòries i des de fa temps es parla del projecte de l'**Escola Arcàdia**, que vol ser "un Centre de renovació pedagògica, cooperativa autogestionària i comunitària que aplegui l'educació infantil, primària i secundària obligatòria situada a Can Batlló"¹⁴. El projecte s'inicia el 2014 i tenia previst començar el 2018. De moment no sabem quan iniciarà les seves activitats. Un projecte semblant, però més recent és el de l'**Escola Popular de La Bordeta**¹⁵.

Un cas molt diferent és el de **La Troca**. És un projecte d'Escola Comunitària de Formació Permanent als barris de Sants. estem doncs parlant d'ensenyaments postobligatoris però en un model de centre que vol distanciar-se de les actuals escoles de formació de persones adultes. És model novedós, no només pel barri, també ho és per a tota la ciutat. I un aspecte remarcable és que ha tingut una implicació molt gran per part del teixit associatiu del barri. Entitats com l'històric Centre Social de Sants, del pes del Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i La Bordeta, Biblioteca del Vapor Vell, l'escola Barrufet i moltes d'altres van signar el manifest **Sants necessita un Espai Comunitari de Formació Permanent**: "creiem que a Sants és necessari crear un espai formatiu per a persones joves i adultes, que tingui com a eix la formació per a una ciutadania participativa i crítica, que permeti a les persones participants adquirir les competències bàsiques i transprofessionals necessàries per viure a la societat actual i desenvolupar tots els rols de l'adulthood (...). Volem crear una escola comunitària de formació permanent, una escola que beu del moviment ateneístic i les universitats populars. Una escola oberta, accessible a tothom i flexible, adaptada a les necessitats i les circumstàncies de la vida adulta, i amb especial atenció a les persones i col·lectius que, per no haver assolit cert nivell acadèmic, es troben en situació de

¹² La Col (2018). Recuperat de: <http://www.lacol.coop/>

¹³ Institució Montserrat (2018). Recuperat de: <http://www.institucio-montserrat.cat> i <http://www.magoria.org/>

¹⁴ Escola Arcàdia (2018) Recuperat de: <https://twitter.com/EscolaArcadia>

¹⁵ Escola La Bordeta (2018) Recuperat de: <https://twitter.com/escolabordeta>

desigualtat a l'hora d'interactuar a la societat. Amb un model participatiu, col·laboratiu, cogestionat per l'Administració, les entitats del territori i les persones que participin en el projecte”.

Aquesta participació i la feina ben feta de les persones que estan liderant el projecte ha permès la seva entrada en funcionament dos anys després de començar a parlar-ne. Durant el primer trimestre de funcionament s'han fet 14 cursos, amb la participació de 250 persones. L'oferta formativa pels mesos d'abril a juny de 2018 preveu cursos d'informàtica (diversos nivells), neolectura, alfabetització, drets socials, cuina, anglès inicial, entendre els aliments, treu suc al teu mòbil, entrena la ment, art i creativitat,...

La Troca està ubicada provisionalment a la Lleialtat Santsenca, tot i que el seu projecte definitiu preveu el trasllat a Can Batlló.

És important assenyalar la presència destacada en l'equip impulsor de professionals provinents de Treball i Educació Social, que ens pot donar pistes sobre quin ha de ser el paper del treball social en l'impuls i promoció de noves formes d'organització social.

No tanquem l'espai referit a l'educació sense parlar del projecte **Tata Inti**, representant el que serien els nous models de criança. A partir del 2017 comença la seva transformació d'associació a cooperativa de treball associat. Cada vegada acull projectes més diversos: el petit Tata-Inti, grup de criança itinerant al barri de La Marina; espai de itinerant de joc lliure El Bosquet Urbà; espai de joc familiar La Carpa; joc lliure i creatiu al centre penitenciari de Wad-Ras...¹⁶

ALTRES ÀMBITS DE L'ESS

La diversitat d'àmbits és molt gran, des de les **societats laborals** (amb una presència a la ciutat de Barcelona de 1197 societats laborals el 2016, que representaven un 24% del total a Catalunya, i que agrupaven més de 3.500 persones sòcies i 6.500 persones assalariades i que amb un 9% sobre el total de Barcelona, a Sants-Montjuïc les iniciatives d'aquest tipus estan per sota del percentatge que representa l'àmbit de les cooperatives) fins a les **mutualitats** (l'any 2016 al districte de Sants-Montjuïc estaven registrades el 44% de totes les Mutualitats de Previsió social a la ciutat de Barcelona), passant per les **entitats del tercer sector** (en el districte de Sants-Montjuïc l'any 2016 hi havia un total de 265 entitats del tercer sector, un 11% de les 2400 del total de Barcelona) o els **grups de consum agroecològic**, els **mercats d'intercanvi i bancs de temps**, **horts urbans i comunitaris**...

Però de tots els àmbits volem fer-ne esment especial a dos que actuen de vertaders dinamitzadors de la resta, possibilitant moltes vegades que els projectes siguin possibles.

¹⁶ Tata Inti (2018) Recuperat de: <http://www.tatainti.org/>

Les finances ètiques

Hem d'entendre les finances ètiques com un dels sectors més potents de l'Economia Social i Solidària. S'ha d'aprofitar aquest sector per promoure, de forma proactiva l'ESS.

Si parlem de les finances ètiques és obligat fer-ho de **Coop57**. Segons la seva mateixa definició: *Coop57 és una cooperativa de serveis que destina els recursos propis a donar préstecs a projectes d'economia social que promoguin l'ocupació, fomentin el cooperativisme, l'associacionisme i la solidaritat en general, i promoguin la sostenibilitat sobre la base de principis ètics i solidaris.*¹⁷

A partir d'aquí, Coop57 es converteix en vertader promotor de projectes econòmics, socials i col·lectius que cerquin transformar la societat d'acord amb els plantejaments de l'economia solidària, satisfent les necessitats de les persones. La seva gestió ha estat des dels inicis democràtica i participativa.

La seva història té un punt d'èpica. Nascuda l'any 1995 quan alguns treballadors van crear un fons amb part de les indemnitzacions que van rebre pel seu acomiadament de l'Editorial Bruguera, després de guanyar un judici que va durar quasi 10 anys. Aquest fons havia de servir per promoure projectes econòmics que cerquessin la creació de llocs de treball de qualitat, especialment aplicant models cooperatius.

El seu gran creixement va ser a partir de 2005 quan Coop57 va posar en pràctica un model de creixement en xarxa arran de l'interès que havia despertat aquest experiment en altres territoris. Aquell any, una xarxa d'entitats d'economia social i solidària d'Aragó i Coop57, conjuntament, van decidir compartir el projecte. La idea va ser aprofitar el model, l'estructura jurídica i l'estructura tècnica de Coop57, però aplicant un model que permetés que cada territori s'autogestionés. Això va donar lloc a la creació de Coop57 Aragó sobre la base d'un plantejament de desenvolupament en xarxa.

Seguint el mateix model, posteriorment es van constituir Coop57 Madrid (2006), Coop57 Andalusia (2008) i Coop57 Galiza (2009). En tots aquests casos, la clau de l'èxit en la constitució d'una secció territorial de Coop57 ha estat l'existència d'una xarxa d'economia social i solidària al propi territori capaç de gestionar-la.

A Coop57 hi ha dos tipus de socis.

- **Socis de Serveis:** aquest tipus de socis poden fer aportacions econòmiques i poden rebre préstecs. Aquests socis han de ser exclusivament entitats de l'economia social i solidària
- **Socis Col·laboradors:** Són les persones que poden dipositar els seus estalvis però que no poden demanar cap préstec. Per protegir aquests socis col·laboradors, compta amb un fons propi. Aquest fons propi ja preveu si un percentatge dels préstecs resulten impagats. Així es blinden i asseguren les aportacions dels seus socis col·laboradors.

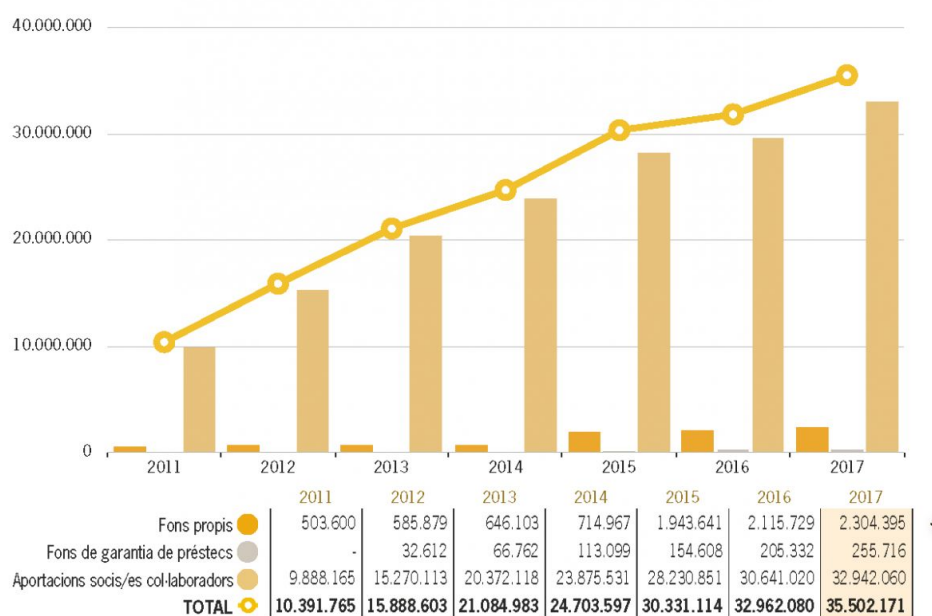
Hem d'entendre les finances ètiques com un dels sectors més potents de l'Economia Social i Solidària. S'ha d'aprofitar aquest sector per promoure, de forma proactiva l'ESS.

¹⁷ Coop57 (2018). Recuperat de: <http://www.coop57.coop>

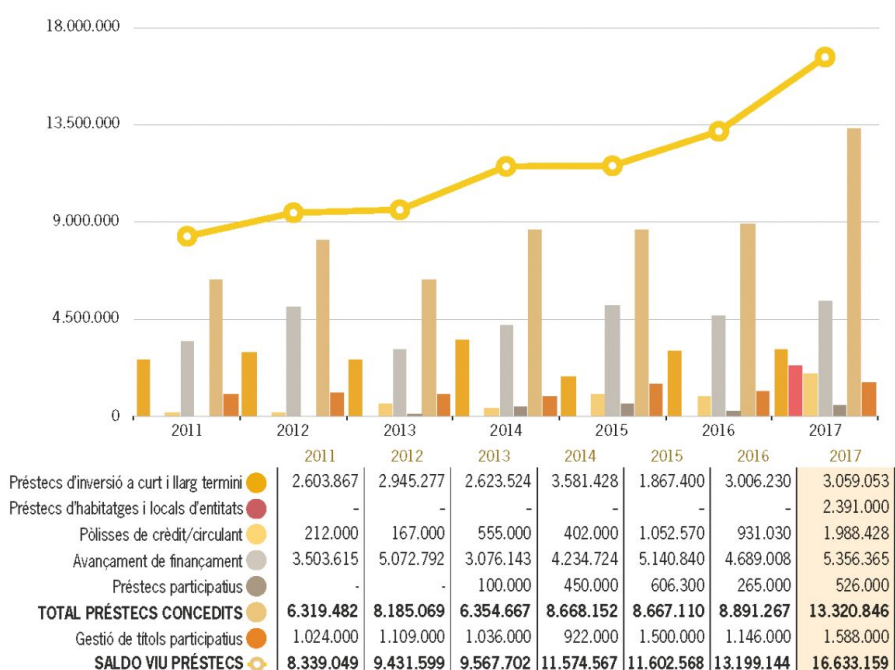
A desembre de 2017, les dades més importants eren les següents¹⁸:

El creixement que s'ha anat consolidant a partir de l'any 2011, tant en el saldo de les aportacions de socis i sòcies (triplicant-se des de l'any 2011), com en el volum anual de préstecs concedits (que s'ha duplicat des de l'any 2011).

Saldo de les aportacions de socis i sòcies

Volum anual dels préstecs concedits

¹⁸ Com exemple de model de transparència, totes les dades econòmiques són públiques a la web. Coop57 (2018). Recuperat de: <http://www.coop57.coop/ca/informacion/coop57-en-xifres>

No volem passar per alt una dada que ens permet reflexionar sobre algunes de les dificultats que pot tenir el desenvolupament de l'economia social i solidària. Fixem-nos en les tipologies on van destinats els nous préstecs concedits per Coop57 l'any 2017.

Més del 80% del total dels nous préstecs van destinats a préstecs d'inversió, especialment en habitatge i locals i préstecs per cobrir l'avançament del cobrament de factures i subvencions, especialment aquestes darreres. Aquestes dues tipologies es reparteixen quasi per la meitat aquest 80%.

Aquesta dada resulta com a mínim preocupant, donades les conseqüències que porta l'encariment de vivendes i locals, per una part, i la dependència que molts projectes, especialment del Tercer Sector, depenen del pagament de les subvencions públiques.

Espais de gestió ciutadana i comunitària d'equipaments públics i centres dinamitzadors.

Si parlem de la gestió ciutadana i comunitària d'equipaments públics dins dels barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta, no podem passar de "puntetes" sobre Can Batlló. La plataforma per recuperar Can Batlló neix l'any 2009 però no és fins l'any 2011 que comença la transformació de Can Batlló.

Quan s'entra a Can Batlló l'any 2011, es comencen a decidir quins són els usos que es vol que tingui Can Batlló. Es parla d'usos culturals, espais esportius i d'educació, etcètera. Per tant, és a partir de la gestió cívica que es comença a controlar i gestionar l'espai de Can Batlló.

La transformació del recinte de Can Batlló s'activa a partir del juny de 2011, amb l'entrada veïnal al recinte. La primera nau aconseguida és el Bloc Onze. La seva rehabilitació, realitzada amb jornades de treball col·lectiu, dura més de dos anys. El primer espai habilitat és la Biblioteca Popular Josep Pons. Posteriorment s'han anat rehabilitant un bar i espai de trobada, un auditori, un rocòdrom i diverses sales polivalents per a fer-hi activitats i tallers¹⁹.

Avui en dia acull un dels elements cabdals per l'impuls del cooperativisme, no només a Sants-Montjuïc, a tota Barcelona: Coòpolis. En parlarem més endavant.

¹⁹ Can Batlló (2018). Recuperat de: <http://www.canbtallo.org>

5.3.2 MAPEIG DE LA SITUACIÓ

Per poder cartografiar la implantació en el districte de Sants-Montjuïc del cooperativisme en el moment actual no serveix de gaire si no ho detallem a nivell de cadascun dels barris. Hem fet un seguiment de les cooperatives existents. Les fonts d'informació que hem fet servir han estat:

- Cooperatives de treball de Catalunya²⁰
- Sants.coop El portal de les cooperatives de Sants²¹
- Pam a pam. Mapa col·laboratiu de l'Economia Social i Solidària a Catalunya²²
- Sants Coop. Guia 2016²³

Cal dir que no resulta fàcil fer un seguiment, cent per cent fiable, del grau de funcionament de les cooperatives en el moment present. Ja hem parlat de la situació de Bestiari, però també afecta a cooperatives més petites, especialment en el cas de les Cooperatives de Treball que resulta difícil saber, fins i tot sobre el territori, quina és el seu nivell d'activitat actual.

L'Ajuntament de Barcelona, en el seu Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària a la ciutat de Barcelona (2016-2019), remarca la importància d'impulsar l'ESS i el cooperativisme en els districtes i, especialment, en els barris. Per fer-ho caldrà aprofundir "en el seu coneixement i adaptant les actuacions a les necessitats i especificitats de cada un d'ells" (2016, 54).

Per veure el grau d'implantació del cooperativisme en cadascun dels barris cal relacionar-ho amb altres dues variables que hem fet servir per presentar la situació del districte en el conjunt de la ciutat: població (percentatge sobre la població del districte) i renda familiar (sobre el total de la ciutat, RFD Barcelona=100).

DISTRIBUCIÓ DE LES COOPERATIVES PER BARRIS

RESUM DADES

LA MARINA DE PORT	Població: 30.584
L'Engranatge (Impuls cooperatiu)	1 [1,15%] [16,81% pobl.] [RFD: 68,3]

²⁰ Cooperatives de Treball de Catalunya (2018). Recuperat de: <http://www.cooperativest treball.coop>

²¹ Sants Coop (2017) Recuperat de: <http://sants.coop/barricoooperatiu/les-cooperatives-de-sants/>

²² Pam a Pam (2018). Recuperat: <https://pamapam.org/ca/>

²³ Impuls Cooperatiu de Sants (2016) Recuperat de:
<http://sants.coop/wp-content/uploads/2016/04/SantsCoop2016.pdf>

SANTS - BADAL	Població: 23.987
Ambulàncies de Catalunya (Mobilitat / Sanitat) Gestpime Assessoria (Assessoria d'empreses) Salonga Reconstrucció * (Reparacions habitatge) Assessorament Cooperatiu Integral (Assessoria cooperatives)	4 [4,55%] [13,18% pobl.] [RFD: 74,5]
HOSTAFRANCS	Població: 15.904
Abacus (Consum) Siecom instal·lacions (Instal·lacions i reparacions) Sat Service (Reparacions / Electrònica) Zumzeig Cine Cooperativa (Cultura) BioBento (Alimentació) CoopMercat i Porta a Porta (Alimentació) Menja Futur (Alimentació)	7 [8%] [8,74% pobl.] [RFD: 84,6]
LA BORDETA	Població: 18.530
Can Batlló (Impuls cooperatiu) Coòpolis (Impuls, suport i formació cooperatives) La Fusteria de Can Batlló (Taller / Reparacions) Coopnet (Neteja) Impuls Cooperatiu (Impuls i suport cooperatiu) Tallers Mecànics Satalia (Reparacions / Tallers) La Garrofera de Sants (Alimentació) Edipec (Instrumental quirúrgic / Sanitat) La Clau (Habitatge) La Borda (Habitatge) Escola Arcàdia (En projecte / Educació)	11 [12%] [10,18% pobl.] [RFD: 73,6]
LA FONT DE LA GUATLLA	Població: 10.401
Escola Magòria (Educació)	1 [1,15%] [5,71% pobl.] [RFD: 84,9]

LA MARINA DEL PRAT VERMELL		Població: 1.149
Servicades (Taller / Ferralla)		1 [1,15%] [0,67% pobl.] [RFD: 49,7]

POBLE SEC		Població 40.228
Cooperativa El Carretó (Alimentació) La Tinta (Cultura / Comunicació) La Trama (Cultura / Gestió Cultural) Raons Públiques (Urbanisme) La Carbonera (Consum / Llibreria) La Raposa (Espai impulsor / Llibreria / Bar) Cúrcuma Empoderament (Assessorament / Suport a projectes socials) La Repartidora (Alimentació) La Seca (Alimentació) Ateneu La Base. (Consum / Alimentació / Menjador comunitari) Cooperasec (Impuls economia cooperativa) Trocasec (Xarxa d'intercanvi) La Igualitària (Menjador comunitari) Art Coop Sistemes de Gestió de Patrimoni (Cultura / Gestió Patrimonial / Gens arrelada al territori)		15 [17%] [22,11% pobl.] [RFD: 76,1]

SANTS		Població: 41.127
Consum Ecològic Faves Comptades (Alimentació) Mates (Consum - Sabateria) Alternativas Econòmiques (Comunicació / Revista) Koitton Club (Esbarjo / Bar) Ecoreciclat (Consum / Venda productes reciclats) Temps Natura (Alimentació) Panxacontenta (Alimentació) Lleialtat Sansenca (Impuls cooperatiu) L'Economat Social (Alimentació) Quèviure Productes Ecològics (Alimentació) La Col (Arquitectes / Habitatge) La Dinamo (Habitatge) La Paleta (Reparacions / Habitatge) Kop de Mà (Esbarjo / Bar) Directa (Comunicació / Revista) La ciutat Invisible (Consum / Llibreria) Nus Processos Socials i Creatius (Cultura)		49 [55%] [22,60% pobl.] [RFD: 92,3]

La Inexplicable (Consum / Llibreria) Coop de Bici (Reparació / Consum bicicletes) Capità Enciam (Alimentació) El Taller del Pa (Alimentació / Forn) Tata Inti (Educació en el Lleure) Jamgo (Comunicació / TIC) Olistis (Cultura / Serveis lingüístics) Coop57 (Financera) Terra d'Escudella (Esbarjo / Bar-restaurant) Transports Condal (Transports) Enquadradora Ràpid (Tallers / Comunicació) Net-neteja (Neteja) Pim-Pam Films (Consum / Video Club cooperatiu)* Teteria Malea (Esbarjo / Bar)* Institució Montserrat (Educació) Lazzigags Produccions (Cultura / Produccions teatrals) Edipecc (Consum / Serveis i materials sanitaris) Germinal (Alimentació) Larry's (Cultura / Espectacles) L'olivera (Alimentació) Grup Clade - Grup Empresarial Cooperatiu (seu social d'un grup de cooperatives: Escola Sant Gervasi, Suara, Cooperativa Plana de Vic, Fundació Blanquerna, SOM, Lavola, Abacus, Orquestra Sinfònica del Vallès, Comunitat Minera Olesana, Corma) (Impuls i assessorament cooperatiu) Som (Cultura / Edició) Sàpiens (Cultura / Edició) Trialance (Investigació clínica / Cada dia més deslocalitzada) Cusó Tapissers (Taller / Habitatge) Tall3r de Fotografia (Consum / Fotografia) Pretallers Sant Josep (Taller / Inclusió) Aposta Escola Empresarial Cooperativa (Suport cooperatives) Adabits TIC (Comunicació / TIC) La Croquetona (Alimentació)	
---	--

El desequilibri de la implantació del cooperativisme en els diferents barris es pot explicar per:

La tradició cooperativista. Els dos barris amb un percentatge més alt del total de cooperatives del districte, Poble Sec i, en especial, Sants representen la tradició històrica del cooperativisme obrer que es desenvolupa des del segle XIX. Contrasta amb el poc percentatge de que representen els barris de creació o creixement posterior (La Marina de Port, l'any 1900 era una zona agrícola, amb un gran nombre de masies; La Font de la Guatlla que comença el seu creixement a la dècada de 1910 amb fàbriques com Casarramona i que fins i tot va ser pensada com a ciutat-jardí; Sants - Badal era, en origen, l'extrem més occidental de Sants, però n'ha estat

força deslligat durant molts anys, especialment agreujat per la barrera que va representar la Ronda del Mig; el cas encara més evident és el petit barri de la Marina de Prat Vermell, situat majoritàriament en els terrenys que abans rebien el nom de Can Tunis.

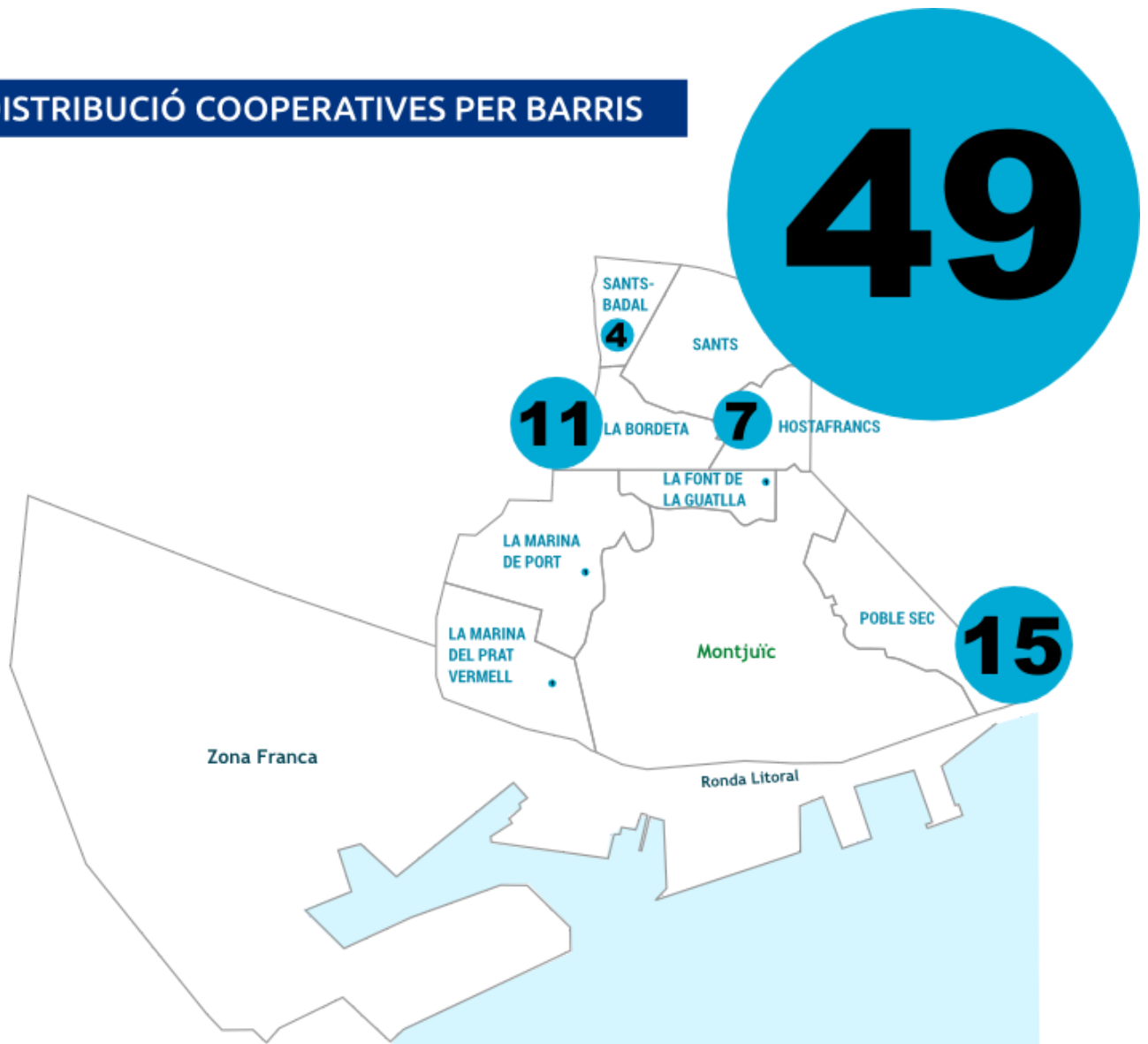
Diferent distribució de la riquesa. Encara que no arriba al valor mitjà de la ciutat de Barcelona, el barri de Sants és el que té un valor de renda familiar més alt de tot el districte. No ens ha d'estranyar que un bon grapat de cooperatives siguin de consum de diversos tipus: alimentari, cultural, llibres, esbarjo... Un cas semblant seria el d'Hostafrancs, renda més alta que la resta de barris i tipologies de cooperatives de consum. No cal dir que el cas oposat seria el de la Marina del Prat Vermell i la Marina de Port (amb prop del 17% de la població del districte, però sense cap cooperativa de consum). Tot i que amb un nivell de renda més alt, un cas semblant seria el de Sants-Badal (13% de la població i sense cap cooperativa de consum).

Importància dels projectes pioners i referencials a nivell del territori. Aquest és un punt que és indispensable valorar per poder apaivagar els efectes de les altres dues causes. No és estrany que en el Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària, l'Ajuntament de Barcelona assenyali com a cabdal l'existència d'espais de referència de l'ESS a diferents nivells (barri, districte i ciutat), citant *“projectes pioners de referència territorial de l'ESS com El Mercat ImPorta, CooperaSec, Impuls Cooperatiu de Sants... i planteja impulsar el naixement de nous espais territorials de referència de l'ESS des de la perspectiva sociocomunitària”* (2016, 56).

En aquest sentit, fixem-nos en el paper que han tingut:

- Impuls Cooperatiu de Sants amb el suport de La Ciutat Invisible, Coop57, La Col molt properes en el territori.
- CooperaSec en el cas del Poble Sec.
- El paper dinamitzador que està tenint Can Batlló pel barri de La Bordeta i, de retruc, d'Hostafrancs i l'intent que jugui L'Engranatge en el cas de la Marina de Port.
- Està quedant al marge de la creació d'aquests espais referencial el barri de Sants-Badal.

DISTRIBUCIÓ COOPERATIVES PER BARRIS

6. L'ESTUDI: IDEES I DEBATS

6.1 QUAN PARLEM D'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA... PARLEM TOTS DEL MATEIX?

En el marc teòric ens hem pogut fer una primera idea de què és l'economia social i solidària però què entenem per economia social i solidària? A partir de les entrevistes realitzades, les professionals entrevistades han mostrat el que pensen.

Totes les professionals entrevistades coincideixen en el que seria la forma de treballar dins l'economia social i solidària, i concretament en cooperatives. Treballar en les cooperatives vol dir treballar en espais on hi ha una responsabilitat de **treballar de forma democràtica i responsable socialment i ambientalment**.

“L'ESS és l'economia que està al servei de les persones. És a dir, no està al servei de generar grans beneficis, ni d'acumulació de capital, sinó que bàsicament el que fa és resoldre les necessitats de la gent i buscar diferents fórmules per fer-ho.” (Professional de Coòpolis, comunicació personal, 28 de febrer del 2018)

Segons el professional de Drecera, tot i coincidir amb les paraules que se'ns diuen des de Coòpolis, parla de tres eixos que ha d'englobar qualsevol empresa, associació o projecte que estigui dins del marc de l'Economia Social i Solidària.

1. Excedent econòmic perquè els treballadors puguin cobrar
2. Excedent econòmic perquè inverteixin en el propi lloc de treball i en les millores de les condicions
3. Hi ha d'haver un benefici social que es reinverteixi en el propi territori.

Un dels papers que reforcen que té l'economia social i solidària, com diu el professional de Drecera anteriorment, és la de **dinamitzar el territori**. L'economia social i solidària segons ells, té un paper de dinamitzador del territori ja que treballen en ell i sobretot treballen a partir de la proximitat amb les persones. Però una queixa que ens mostra la cooperativista de L'Esguard és que les polítiques públiques no donen prou confiança a les persones que dinamitzen el territori i no

estan per ajudar-les. Segons ella:

“Les polítiques públiques penso que haurien de donar confiança i marge de maniobra a les persones que dinamitzen aquell territori.” (Cooperativista L'Esguard, comunicació personal, 11 d'abril de 2018)

Aquesta queixa que ens plasma la professional de L'Esguard, contrasta d'alguna manera amb el plantejat des de Coòpolis i Drecera, a partir d'una nova iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona. Segons ells, l'Ajuntament de Barcelona s'està plantejant implementar les anomenades **clàusules socials**. Serien unes clàusules que a l'hora de guanyar concursos, l'empresa que ha de participar, ha de cobrir uns mínims com: qualitat del lloc de feina pel treballador, de forma sostenible i democràtica, etcètera, cosa que premiarà per sobre d'altres grans empreses a les empreses o iniciatives que venen de l'Economia Social i Solidària. Per tant, podem veure com des de l'Ajuntament s'estan fent passos per tal de potenciar l'ESS per sobre de les grans empreses.

Ivan Miró, el cooperativista La ciutat invisible i del que ja he parlat anteriorment, a la conferència anomenada “Una nova economia per a una nova República”, va insistir que quan es parla de la sobirania del poble català, cal facilitar l'autoorganització socioeconòmica i el reconeixement constitucional d'una nova Economia Social i Solidària per incentivar iniciatives col·lectives, cooperatives, associatives, mutualistes i comunitàries, que incentivin la propietat social dels mitjans de producció, consum, distribució i estalvi, s'administrin amb una gestió participativa i democràtica, i que assentin les bases per a limitar i/o abolir el lucre, tot promovent la socialització de l'excedent. Bastant més ambiciós que una clàusula social però sí que ens pot mostrar un horitzó al que aproximar-se.

Per finalitzar, totes tres persones entrevistades creuen que tot i que la força de l'ESS està creixent, encara és massa petita i hi ha diferents àmbits que no pot cobrir. Resulta significatiu que l'Ajuntament de Barcelona, en el seu Pla d'Impuls de l'ESS es marqui l'objectiu de *“dur a terme polítiques que tenen com a objectiu la promoció —i aquí ens hem de referir a mesures de sensibilització i difusió, així com d'impuls a la generació de noves iniciatives i a la transformació de societats mercantils en entitats d'ESS, o el seu apropament—*” (2016, 17).

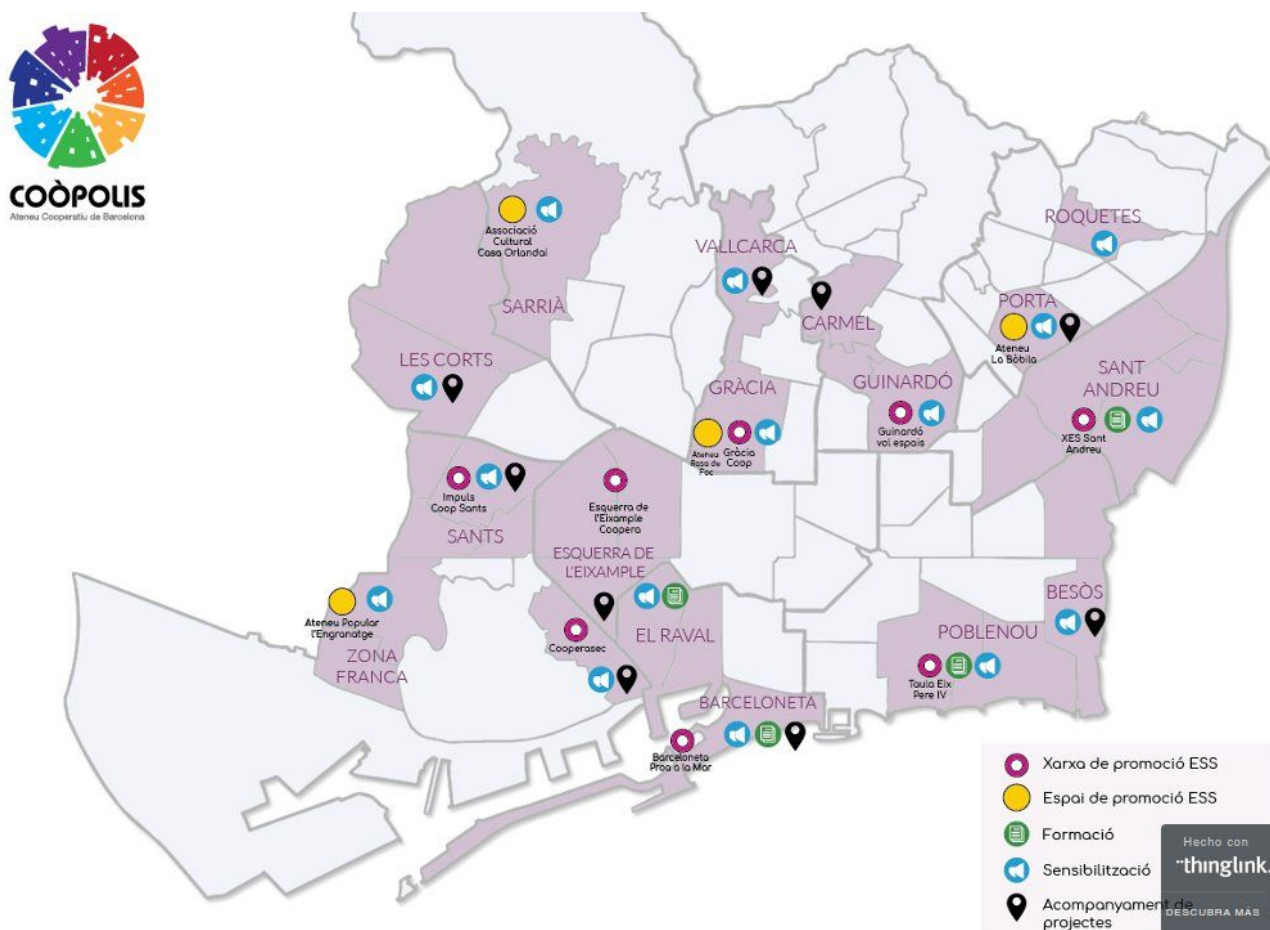
6.2 ELS PROJECTES

Per entendre quins són els diferents projectes de les persones entrevistades, el que faré és fer l'ànàlisi de les cooperatives que formen part.

6.2.1 COÒPOLIS

Coòpolis és un equipament de promoció de l'Economia Solidària del cooperativisme. Per entendre com neix Coòpolis primer s'ha d'explicar breument com neix Can Batlló. En el moment que s'entra a Can Batlló, l'any 2011, es comencen a decidir quins són els usos que es vol que tingui la nau cedida per l'Ajuntament. Els veïns que hi participen parlen d'usos culturals, educacionals etcètera i una de les demandes dels veïns és que existeixi un espai per promoure l'economia cooperativista i l'Economia Social i Solidària. És a partir d'aquí quan neix el projecte cooperativista de Coòpolis.

Tot i néixer a la comunitat de Can Batlló, Coòpolis és un equipament de ciutat i per tant dona servei a tota Barcelona. Així ho mostra la Tècnica de Desenvolupament Comunitari entrevistada el 28 de febrer del 2018, que expressa que això és un equipament de la ciutat i volen apropar els serveis de Coòpolis a projectes o xarxes existents a Barcelona. Estan intentat crear una xarxa de territorials de Coòpolis a diversos punts de la ciutat. La següent imatge mostra representats, sobre el mapa de la ciutat, els espais i xarxes amb els que estan col·laborant als diferents barris de Barcelona²⁴.

²⁴ Coòpolis, *Territori* (2018) Recuperat de: <https://bcn.coop/territori/>

Els serveis que ofereix Coòpolis són:

- Serveis de sensibilització i formació: És un servei obert a tota la ciutadania, tan ciutadania que no coneix el món cooperatiu o gent que ja té molt clar quin és el projecte cooperatiu que vol dur a terme.
- Servei d'acompanyament: Aquest servei va destinat a persones que ja tenen clar que volen construir un projecte cooperatiu. El que es fa des de Coòpolis és acompanyar en tot el procés de construcció i també s'acompanya a gent que ja té muntada una cooperativa però necessita consolidar algun aspecte de la seva cooperativa.
- Espai de recerca i acció: En aquest espai, Coòpolis el que busca són certes estratègies que travessen la cooperativa i que són importants. Anna Lite, en el moment d'explicar aquest punt, posa un exemple:

“Migracions i economia solidària. Hem vist que és una línia estratègica, llavors ho estem treballant de manera transversal i això afecta a sensibilització, formació, als acompanyaments, etcètera”. (Cooperativista de Coòpolis. 28 de febrer de 2018)

Un altre punt dins l'espai de recerca i acció és el consum responsable, el tema de les cures, etcètera. Des de Coòpolis creuen que és una línia important a conèixer i treballar de forma transversal.

A nivell territorial, i com mostra el mapa exposat, Coòpolis el que fa és treballar amb projectes o xarxes que ja existeixen a Barcelona. Aquest quadre mostra part de les entitats que formen part del projecte de Coòpolis.

Per veure l'abast del projecte, repassem les entitats que en formen part (d'algunes ja n'hem parlat al ser de Sants)²⁵:

La ciutat invisible	Projecte cooperatiu i autogestionari que té com a objectiu la construcció d'alternatives laborals al treball assalariat i precari que ens imposa el sistema econòmic capitalista
La Col Cooperativa d'arquitectes	Cooperativa d'arquitectes, aporta a Coòpolis la seva experiència en estratègies participatives i dinàmiques de generació d'idees i processos
Impuls cooperatiu de Sants	L'associació és l'aposta jurídica i estratègica de la xarxa d'economia social i solidària de Sants, un espai de trobada i coordinació on hi participen cooperatives de treball així com iniciatives d'economia comunitària ubicades al recinte de Can Batlló; i altres projectes econòmics i comunitaris

²⁵ Elaboració pròpia a partir de la web Coòpolis, *Entitats* (2018) Recuperat de: <https://bcn.coop/entitats>

Col·lectiu Ronda	Cooperativa d'advocats i advocades, dedicada l'assessoria jurídica, laboral i de l'economia social. En els darrers anys ha desenvolupat diversos projectes vinculats a l'economia social i solidària.
Grup Cooperatiu ECOS	Està format actualment per 18 cooperatives sòcies. Treballa per promoure la intercooperació, la generació de nous projectes, i la sensibilització i l'apropament a la ciutadania de les alternatives que ofereix l'ESS.

Per finalitzar, tant a Barcelona Activa com a l'Ajuntament de Barcelona, en l'àmbit de Economia i Treball, Ciutat Digital i Relacions Internacionals, s'ha incorporat la temàtica de l'Economia Solidària i Cooperativa. En el moment de la fundació de Coòpolis, dins de Barcelona Activa no existia l'apartat de l'ESS i cooperativisme. Per tant, Coòpolis i altres iniciatives que acull Can Batlló van ser pioneres en el naixement d'aquest projecte.

6.2.2 L'ESGUARD

La Cooperativa d'iniciativa social sense ànim de lucre L'Esguard neix el juliol de l'any 2016. En un principi, l'Esguard eren un grup de monitors de l'escola Lavínia a Les Corts. Eren monitors que treballaven a l'escola, contractats per una empresa que no complia les expectatives de l'AMPA:

"L'empresa estava una mica allunyada dels ideals que portem nosaltres i l'AMPA tampoc estava molt contenta amb aquesta empresa". (Professional de L'Esguard, 11 d'abril del 2018)

Tot i que l'AMPA no estava contenta amb l'empresa, estava contenta amb les treballadores del menjador. A partir d'aquí és quan les antigues treballadores de l'empresa comencen a debatre que és el que volen crear i es decideixen entre associació o cooperativa, el resultat final és cooperativa.

En un principi, la cooperativa Esguard única i exclusivament portaven menjador i extraescolars a l'escola Lavínia. Actualment treballen en diferents escoles portant menjadors, extraescolars, casals d'estius i projectes educatius relacionats amb activitats lúdiques que fomenten la participació, la cooperació, el respecte, la coeducació, l'empatia i la solidaritat²⁶.

En l'actualitat L'Esguard està intentant créixer a partir del boca a boca de la gent i expandir-se en diferents barris de la ciutat de Barcelona.

²⁶ Informació extreta de la pàgina web L'Esguard, *Qui som?* (2018) Recuperat de: <http://www.lesguardcoop.cat/qui-som>

6.2.3 DRECERA

La tercera persona entrevistada prové de Drecera. Drecera és una cooperativa d'iniciativa social on els propis treballadors són els socis de la cooperativa. Al ser socis tots els treballadors, el que fan és posar el capital i els beneficis al servei de la cooperativa, els reinverteixen en el propi objecte social.

Drecera es dedica principalment al treball amb persones. En l'àmbit de la infància, Drecera té dos centres d'infants tutelats per part de la DGAIA. Menors que van dels quatre-cinc anys fins els divuit. Un dels dos centres es diu La Lluna. Treballen amb la idea de treballar amb aquests joves i infants que, mentre no tenen una família amb qui viure, són els educadors els acompanyants en la seva vida diària. L'objectiu final d'aquests centres és trobar el millor camí per a l'infant: o bé tornar amb les seves pròpies famílies o amb altres famílies alienes. També Drecera té un servei d'acolliment a famílies. Són nens i nenes que estan tutelats per la DGAIA però ja viuen en famílies alienes o en la pròpia família extensa.

Així, l'activitat bàsica de Drecera és buscar famílies que estiguin disposades a acollir aquests nens i nenes i després fer un acompanyament al llarg de la seva vida fins els divuit anys.

Un altre servei que té Drecera és la formació per a persones amb risc d'exclusió social:

“Un servei de formació que es dedica a treballar amb persones amb necessitats d'inclusió social. Bé perquè s'han quedat a l'atur o bé perquè volen millorar la seva formació, doncs es fan acompanyaments de la inserció laboral” (Cooperativista de Drecera. 17 d'abril de 2018).

Però a partir d'aquí el creixement de la cooperativa ha estat molt gran. A partir de la informació extreta de la seva pàgina web, podem resumir:

- Tres Centres Residencials d'Acció Educativa (CRAE), dos a Pallegà i un a Esplugues de Llobregat
- Una Institució Col·laboradora d'Integració Familiar (ICIF), per a la província de Barcelona
- Cinc Serveis d'Integració en Famílies Extenses (SIFE) a Hospitalet de Llobregat, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, comarca del Garraf i comarca de l'Anoia (aquests dos últims en una UTE amb Suara SCCL).
- Dos serveis d'Informació i Atenció a les Dones (SIAD) a Cornellà de Llobregat i Viladecans.
- Un Servei de Formació que ofereix formació privada, continua i ocupacional.
- Un Servei d'Ocupació i una Agència de Col·locació on es gestionen accions d'orientació i acompanyament a la inserció (Orienta); mesures actives d'inserció per a persones destinatàries de la renda mínima d'inserció (MARMI) i actuacions de Programes Integrals per a persones majors de 30 anys en situació de desocupació de llarga durada depenents del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.

- Un recurs d'atenció psicopedagògica amb atenció a l'Hospitalet de Llobregat, el Prat de Llobregat, Cornellà de Llobregat i Viladecans
- Un centre d'atenció psicopedagògica privat "Galileu innova".

Esquemàticament:

L'entrevista es va fer precisament al centre Galileu Innova. Un centre on, segons l'entrevistat, “*el que nosaltres fem és atendre a nens amb dificultats emocionals o bé per situacions de dificultat d'aprenentatge. Atenció psicològica, logopèdia, aules d'estudi i una vessant de tecnologia amb tallers de robòtica. Aquest seria el nostre objecte social*” (17 d'abril de 2018).

Drecera, va néixer, ara fa més de trenta anys, amb el nom de Trajecte, a partir de la inquietud d'un grup d'educadors especialitzats, que es presenten i guanyen la convocatòria que va fer l'Ajuntament d'Esplugues de Llobregat per a la gestió d'una residència infantil, “Ferrer i Guàrdia”. En l'actualitat, Drecera té 41 socis i sòcies cooperativistes i al voltant de 60 persones contractades.²⁷

²⁷Web de Drecera, *Què gestionem* (2018). Recuperat de: <http://drecera.org/que-gestionem>

6.3. IMPACTE EN LA INCLUSIÓ SOCIAL

En els moments de crisi econòmica actual i l'alt tant per cent d'atur que pateixen els nostres barris, segons l'entrevistat de Drecera, la manera de poder treballar i poder exercir un benefici social, és treballant en una cooperativa. En aquesta cooperativa el que fas és aportar el treball i aquest treball té un benefici sobre la pròpia població.

Però en el moment que vaig posar sobre la taula el debat de la inclusió social, tan la professional de L'Esguard com la de Coòpolis, primer de tot van fer una autocrítica de les seves pròpies cooperatives. Al parlar sobre la inclusió social van fer un anàlisi de les persones cooperativistes i de la seva procedència. Veuen que tant la cooperativa d'Esguard, com Coòpolis, les treballadores cooperativistes venen de famílies de classe mitjana on no han patit gaires problemes econòmics. De fet, veiem com en un principi si que creien que serien un agent transformador del territori on la inclusió social tindria un paper rellevant, però de moment no és així. En paraules de la professional de L'Esguard:

“Nosaltres al principi ens pensàvem que sí, que érem un agent molt transformador i creiem que d'una banda ho som, però hem fet la reflexió que som un perfil que venim tots de famílies de classe mitjana, tots som nascuts aquí, som gent blanca...” (11 d'abril de 2018).

Aquest tema, també preocupa a Coòpolis. El debat ha arribat a fer-se amb professionals de Barcelona Activa ja que veuen que els perfils que s'apropen a Coòpolis són perfils on el 75% de les persones tenen un perfil universitari, i la resta del tant per cent està repartit entre gent que té algun títol de Formació Professional o secundària. No recordant a ningú sense estudis. Per Coòpolis, això és una dada molt significativa, que necessitar compartir amb Barcelona Activa. Així, la majoria de persones que van a Coòpolis i venen dels barris més humils de Barcelona sense títol universitari, venen a partir de les xarxes comunitàries del seu barri i veuen la dificultat d'explicar i de posar en funcionament una cooperativa. Fent servir les seves paraules:

“Són realitats diferents. Això vol dir: gent aturada, situacions precàries, gent que no sap ben bé què és una cooperativa, etc. gent que en el fons el que busca és sostenir-se econòmicament i al final el que vol és muntar una cooperativa, que el contractin, etc. és una altra realitat. Gent que no té interioritzat que és l'economia solidària. És un gran repte” (28 de febrer de 2018).

Cal comentar que Barcelona Activa també ho té recollit, indicant que s'ha d'anar en compte amb les barreres socioeconòmiques i culturals:

“Hem identificat dos tipus de barreres. Per una banda, hi ha les de caràcter socioeconòmic: des d'alguns moviments i fenòmens hi ha la percepció que els lideratges i la mobilització es donen des de persones amb perfils socioeconòmics mitjà i alt. La capacitat dels diferents moviments

d'involucrar i donar resposta a les capes més empobrides de la població és molt limitada. L'altra barrera és de caràcter sociocultural (que es relaciona, fins a cert punt, amb els salts generacionals), i té a veure amb la cultura participativa i d'exercici de l'autoritat, les lògiques d'organització i de treball, les lògiques i codis relacionals i afectius, i l'accés i ús de les noves tecnologies, entre d'altres" (Suriñach, 2016, 24).

Les tres persones entrevistades mostren que l'Economia Social i Solidària és una eina que ha d'arribar als sectors més populars i a les persones més necessitades però actualment veuen en les seves pròpies cooperatives que aquest pas està costant molt d'aconseguir i que encara no s'està arribant. Per acabar de remarcar la importància de la qüestió, veiem que la cinquena mesura de les 14 presentades per la Xarxa d'Economia Social (XES) per impulsar l'economia social i solidària a nivell local, planteja en aquesta línia: *"Per a garantir el canvi socioeconòmic, cal treballar el canvi cultural a llarg termini... s'impulsaran programes propis o es recolzaran programes d'iniciatives de l'economia solidària que desenvolupin les capacitats formatives de les persones, tant en l'àmbit del sistema educatiu com en d'altres. En relació als centres d'ensenyament, es fomentarà la creació de cooperatives escolars tant als centres públics com privats... Els programes formatius hauran de tenir una vessant de capacitació tècnica i administrativa (gestió econòmica, financera, comercial, laboral...) i una d'educació en valors i pràctiques cooperatives (acostament d'iniciatives de l'ESS, valors i cultura, educació ambiental, igualtat de gènere, coneixement de la memòria cooperativa i associativa local i general)" (XES, 2015, 2).*

Des de Coòpolis, com ja he explicat anteriorment, ajuden a crear cooperatives amb persones de la ciutadania de Barcelona que demani el seu suport. Creuen que el ritme de creixement en la creació de cooperatives no està sent baix, però, remarcant sempre, que aquest creixement no és el mateix amb persones amb alt risc d'exclusió social que entren en un projecte cooperatiu per a millorar la seva situació de vida. En les seves paraules:

"A Coòpolis ho tenim molt clar, l'ESS per arribar a ser transformadora, ha d'arribar a les classes populars. Està molt bé crear cooperatives d'enginyers, d'arquitectes, dissenyadors, informàtics, etc. està molt bé perquè amplia el mercat social però l'interessant és que realment sigui una eina al servei de les classes populars. [...] En els barris estem veient com treballem això de donar a conèixer que és l'ESS, com ho fem, perquè al final es requereix un mínim de diners per engegar una cooperativa. Tant l'aportació inicial com el procés en si, s'ha de poder sostenir. Tu no pots estar sense treballar sis mesos mentre crees un procés col·lectiu. Si no tens ingressos, un no pot viure" (28 de febrer de 2018).

On tampoc hi ha diferència és en l'opinió de les tres professionals entrevistades, que l'Economia Social i Solidària és una eina que s'ha de treballar des del territori i amb el territori. Veuen com

l'economia local és un pas més per fer front a la inclusió social i donar vida a la pròpia població del barri. Les cooperatives estan al territori per millorar les condicions de vida de la població del seu entorn, les persones que menys condicions tinguin s'han de poder beneficiar del treball que es fa en els territoris. De les tres persones entrevistades, la de Drecera fa una crítica contundent a l'actual sistema de mercat on les grans empreses globalitzades acaben destruint el territori.

“Per què sobre el territori? Doncs perquè és enriquir el que seria l'economia de localitat, del propi àmbit del territori com a contrapartida de les grans empreses globalitzades. L'únic que els importa és anar a un territori, treure beneficis i marxar a un altre territori” (17 d'abril de 2018).

Des de Drecera han trobat la manera de poder arribar a aquelles persones que més ho necessiten. Concretament en el seu cas als menors amb risc d'exclusió social. Per poder arribar a aquest col·lectiu de menors han vist que el que han de fer és treballar amb les administracions, ja que així poden arribar a aquestes persones per millorar les seves condicions de vida.

L'entrevistada de Coòpolis creu que hi ha col·lectius que des de l'Economia Social i Solidària han estat poc atesos o s'ha treballat insuficientment. Col·lectiu immigrant, dones en situacions precàries, tot el treball de les cures, etcètera. Ella creu que no han estat atesos suficientment des de l'Economia Social i Solidària o si ho han estat, ho han estat des d'una mirada més assistencial: *“Jo penso molt amb el col·lectiu immigrant, penso molt amb dones en situacions precàries, tema cures, tema treball a la llar...penso en diversitat funcional... però jo crec que alguns si que han estat més atesos en les empreses que estan dins de l'economia social del tercer sector però amb una mirada més assistencial”* (28 de febrer de 2018).

Per finalitzar l'apartat de la inclusió social remarcar que totes les professionals entrevistades creuen que l'Economia Social i Solidària té el deure d'aconseguir que les persones amb una situació vulnerable, que amb el seu suport puguin ser protagonistes de la seva pròpia vida en tots els aspectes.

6.4 PAPER DEL TREBALLADOR SOCIAL DINS LES COOPERATIVES

Pel que fa al debat sobre quin paper ha de tenir el treballador social dins les cooperatives i l'Economia Social i Solidària, les persones entrevistades s'han focalitzat sobretot en l'exercici del treballador social en el seu àmbit de l'ESS, és a dir, en les cooperatives. Per tant, l'anàlisi que es mostra en aquest Treball de Fi de Grau va emmarcat en una part de l'Economia Social i Solidària: les cooperatives.

Tanmateix, les persones entrevistades parlaran sobre el paper que tenen els treballadors socials en les seves cooperatives i el paper que realment tenen o que voldrien tenir. També analitzen el paper del treballador social emmarcat a les cooperatives.

6.4.1 EN LES SEVES COOPERATIVES

A l'hora de realitzar l'entrevista i fer la pregunta sobre el paper del treballador social, totes han coincidit en que actualment el paper del treballador social dins del cooperativisme té la rellevància que hauria de tenir. Totes les professionals estan d'acord en que el paper del treballador social hauria d'estar més present en el dia a dia de les seves cooperatives, sobretot per aportar una mirada des de la vessant més social.

Tot i això veiem una diferència clara. Per una part tenim L'Esguard i Coòpolis on no hi treballen treballadors socials i a l'altra la cooperativa Drecera on sí que hi treballen.

Pel que fa a Drecera el paper del treballador social té dues funcions separades:

- S'encarrega de fer un estudi de les famílies que s'ofereixen per fer un acolliment. Quan una família vol acollir un menor, s'ha de fer un estudi social de les condicions que tenen per veure si la família omple les condicions per poder acollir. Aquesta és la funció del treballador social. Juntament amb el psicòleg fan una sèrie d'entrevistes que es treballa amb el nucli familiar.
- Elabora uns plans de millora familiar. Perquè els menors puguin accedir a aquesta escolarització, atenció psicològica, etcètera, necessiten fer un seguit de "deures". Assistir a les reunions amb els serveis socials, anar a les entrevistes amb escoles i el treballador social fa aquesta doble vessant.

Per tant, el paper que té un treballador social dins la cooperativa Drecera està molt clar i diferenciat de la resta de professionals. En canvi, a L'Esguard i a Coòpolis no està contemplat el paper del treballador social. Tot i això, les dues professionals entrevistades mostren la seva posició en vers aquesta situació, coincidint en la creença que el paper del treballador social seria important a l'hora de fer front a l'exclusió social i ajudant a l'inclusió de les persones. Per posar un exemple de la cooperativa L'Esguard, ells treballen amb menors i sí que troben a faltar el paper del treballador social en el moment de saber quina és la realitat familiar de l'infant i com poder fer correctament el paper d'acompanyament que fan des de la seva cooperativa:

"Nosaltres treballem amb infància, tots tenim un perfil d'educadora però sí que falta aquest perfil de dir: quina és la realitat d'aquest infant, la seva família, com podem ajudar... al final el que volem és acompanyar al màxim aquest infant i per fer-ho han d'haver el màxim d'agents que ho facin i l'educador o treballador social pot ser aquest contacte que ens falta moltes vegades amb la família amb l'escola, amb nosaltres" (11 d'abril de 2018).

6.4.2 TRACTAR AMB PERSONES

Tant el professional entrevistat de Drecera com l'entrevistada de Coòpolis parlen sobre el paper i el possible paper del treballador social en les seves cooperatives. Per ells és molt important el paper del treballador social en el moment de tractar i comunicar-se amb les persones ateses pels seus projectes. Des de Drecera es creu que la visió que pot aportar un treballador social en el moment d'atendre a les persones és molt important ja que el treballador social aporta la seva metodologia de treball. La professional de Coòpolis creu que és molt important treballar amb equips disciplinats. Per a ella, dins de Coòpolis, on treballen en la creació de cooperatives, és molt important que hi hagi personal que vingui de la vessant més social per poder comunicar-se i treballar en els barris on els projectes cooperatius són escassos.

*“També crec en els equips multidisciplinars. Veig molt que és molt interessant que existeixin. Aquí mateix a Coòpolis, està molt bé que algú sàpiga molt de números, però que si no sap com tractar amb la gent, des d'una mirada de la inclusió... aquí tenim un debat que és el llenguatge (...) Hi ha gent a Coòpolis que és molt bona en el cooperativisme però quan va a un barri, comença a parlar amb paraulotes que dic jo i la gent no l'entén. Per a mi, ara que ho hem parlat abans, tenir gent que domini el tema de migracions, o temes jurídics és bàsic. [...] Llavors crec que en el nostre món és molt important tenir **equips mixtes**. Jo crec que els economistes tenen un paper molt important, però jo crec que els que venim del món social i que coneixem el territori, podem aportar molt”* (28 de febrer de 2018).

6.4.3 DE L'ASSISTENCIALISME A L'APODERAMENT

Però realment, quin tipus d'ajuda s'està donant per part dels professionals que treballen en el sector social? Les persones entrevistades mostren la seva visió del tipus d'ajudes que s'estan donant a les persones que més ho necessiten. Per la professional de Coòpolis, actualment la mirada assistencial ha d'existir perquè s'han de donar recursos a les persones amb una situació més vulnerable, però que per ella aquesta mirada ja l'hem superat. També a Drecera creuen que s'ha d'anar més enllà. Per a ells, el pas de gegant ha de ser des de la transformació social per tal de millorar la vida de les persones. Per aquests dos professionals s'ha de treballar per assolir l'apoderament de les persones perquè siguin elles mateixes qui decideixin aquest camí.

“Crec que també s'ha de passar de l'assistencialisme a l'apoderament, tenint en compte que s'han de garantir una sèrie de coses. Per a mi, com a treballador o treballadora social has de voler la transformació social. Jo treballa per la transformació social. Sé que és un posicionament polític però és que si no et posicionen des d'aquí, per a mi és com molt difícil tota la resta. (...) La mirada assistencial està molt bé però ja l'hem superada. És important donar recursos perquè la gent ha

de tenir la seva vida garantida però crec que s'ha de potenciar que es vagi més enllà d'això" (Professional de Coòpolis, 28 de febrer de 2018)

Des d'una perspectiva més general, en l'estudi de Barcelona Activa coordinat per Suriñach ens recomana establir *"un marc estratègic i d'acció sòlid des del que plantejar propostes efectives, realistes i prioritàries... que permetin dissenyar el procés de transformació o destitució del marc dominant"* (2016, 34).

És per això que el paper del treballador social és molt important per tal d'arribar a aquest apoderament de la persona i per arribar-hi cal un acompanyament que des del camp del treballador social és evident que es pot assolir i dur a terme. Des de Drecera es pensa que:

"Aquest perfil en el camp del treball social és evidentment, un perfil de funcions o actituds que ajudin a les persones amb més necessitats d'inclusió social a fer aquest acompanyament a la inserció social" (17 d'abril de 2018).

6.4.4 EL TREBALL SOCIAL I LA MIRADA COMUNITÀRIA

Per assolir aquesta transformació social, que abans hem esmentat, les persones entrevistades creuen que hi ha d'haver una mirada comunitària per assolir la transformació. Treball arrelat al territori, amb molt de treball en xarxa etcètera. És per això que el treball social, des de la mirada del treball comunitari, juga un paper molt important per aconseguir que l'Economia Social i Solidària siguin realment transformadores i que busquin millorar el territori i la vida de les persones que hi conviuen.

"La meva obsessió bàsica és que l'ESS és realment transformadora si introdueix la mirada comunitària, si no, per a mi pots crear moltes cooperatives i transformaràs la part individual de la gent que s'ocupa però, quin impacte té realment en el territori? Per a mi és molt important incorporar aquesta lluita aquí i a diversos llocs" (Professional de Coòpolis, 28 de febrer de 2018).

Des d'aquesta mirada comunitària, l'entrevistada de Coòpolis creu que perquè l'Economia Social i Solidària sigui realment transformadora cal que sigui construïda des de la mirada comunitària i que a partir del treball del dia a dia de les persones que treballen en el món social, s'aconseguirà crear noves cooperatives i poder millorar la situació de les persones.

"Hi ha molta gent que treballa davant de les persones: serveis socials, els CAPS, l'àmbit de l'educació... al final és gent que està al dia a dia i que tenen un paper important. Jo vaig anar una reunió, no fa molt, amb un centre de serveis socials i quan li vaig explicar això, ell va connectar amb un col·lectiu de dones migrants perquè estaria molt bé crear una cooperativa, etcètera" (28 de febrer de 2018).

Però per aconseguir-ho, pensa que ha d'haver voluntat i treball per aconseguir aquests objectius. Des de L'Esguard, en la línia de Coòpolis, es creu que per assolir aquests objectius ha d'haver una visió més extensa a l'hora de treballar, cosa que, a vegades, és el que fa falta en cooperatives com la seva.

També des de Barcelona Activa s'apunta la importància de la visió comunitària, d'una "consciència de xarxa: on cada moviment sigui conscient de quina és la seva posició relativa respecte els altres, de quines són les seves potencialitats i flaqueses, i que tingui l'obertura per actuar conjuntament amb els altres moviments en base a objectius molt concrets" (Suriñach, 2016, 33).

7. CONCLUSIONS

Gràcies a aquest Treball de Fi de Grau he pogut veure com un dels principals reptes del cooperativisme i, en general de la majoria dels elements de l'Economia Social i Solidària, és el **d'arribar a determinades capes de la població**. S'han de poder salvar, tant els impediments de caràcter socioeconòmic (donar resposta a les capes més empobrides de la població), com els de caire sociocultural (accés i ús a les tecnologies emergents, relacions que facilitin la participació...). I per superar-lo, els treballadors socials poden jugar un paper fonamental. Crec que el **cooperativisme pot servir com una eina per fer front a l'exclusió social des del treball social**. La qualitat a l'hora de treballar, la participació i la democràcia que existeixen dins les cooperatives serveixen per fer front a les feines precàries que actualment la majoria de la població es troba exercint perquè no troben més sortides.

Però per poder fer realment front a l'exclusió social i les situacions precàries que viu la gent, realment tant el **Treball Social com l'Economia Social i Solidària han de ser transformadores**, per poder arribar a totes les capes de la població, tal i com he dit anteriorment. Gràcies a les persones entrevistades he pogut veure com en el perfil dels professionals que actualment treballen en cooperatives no hi ha presència de col·lectius migrants, o pràcticament és nula. Aquest detall mostra que actualment, en el marc de les cooperatives, falta treballar més per tal de ser realment transformadores i arribar a totes les capes de la nostra societat. Una bona *praxis* pel que fa al cooperativisme i els col·lectius migrants seria l'exemple de la cooperativa DiomCoop. DiomCoop és una cooperativa creada per manters i acompanyada per l'Ajuntament. Aquesta cooperativa de venda, serveis i dignitat aconsegueix que els propis manters siguin considerats professionals i tinguin més facilitats a l'hora de poder vendre els seus productes i no trobar-se amb els impediments que es troben la majoria de manters actualment.

El territori ha de ser la base d'actuació i anàlisi, tant en el cas del cooperativisme com d'altres experiències transformadores. És molt important, doncs, tenir sempre present tot el que ja està funcionant en el territori i no caure en reinventar la "sopa d'all" cada vegada. Des del Treball Social es pot fer aquesta feina d'anàlisi i quasi de cartografia de les experiències arrelades i que persisteixen i creixen en el temps. Ja hem vist com ha resultat de difícil fer un mapeig amb dades actualitzades del cooperativisme a Sants-Montjuïc.

La importància del treball en xarxa. Tant en l'anàlisi del territori de Sants-Montjuïc com en les entrevistes realitzades he destacat la importància que la localització de projectes impulsors pot tenir en el desenvolupament d'experiències d'èxit en el territori més proper. Però la consciència de xarxa ha de significar que cada experiència sigui conscient de quina és la seva posició relativa respecte dels altres actors del territori, de quines són les seves potencialitats i flaqueses, i que tingui l'obertura per actuar conjuntament amb els altres moviments d'acord amb objectius molt concrets. És per això que tant el treball social, com els diferents projectes transformadors, han d'estar en constant contacte per tal de ser realment transformadors i ajudar a les comunitats a fer front a les situacions d'exclusió social. Durant la carrera i en els dos anys que he fet pràctiques a dos centres diferents he pogut veure com una de les mancances que hi ha en diferents àmbits del treball social és el treball en xarxa. La importància de realitzar bé el treball en xarxa es veurà reflectit en les persones que són ateses pels nostres serveis. Si el treball en xarxa acaba sent incomplet, l'empoderament d'aquesta persona també ho acabarà sent.

Una de les conclusions que trec d'aquest TFG és que el paper del treballador social, dins del que seria l'Economia Social i Solidària, no es té en compte i no es posa en debat si el treballador social hauria de ser un element més per impulsar l'ESS a la ciutat de Barcelona. Fins i tot, el **Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària a Barcelona** parla de diferents professionals per impulsar l'ESS a Barcelona, però en cap moment s'anomena el paper del treballador social, cosa que per a mi, com ja he explicat anteriorment, hauria de tenir un paper rellevant.

Per mi, i per les professionals entrevistades, el paper del treballador social es pot veure com una bona oportunitat en les cooperatives ja que són professionals que treballen dia a dia davant de persones que estan en situacions de risc d'exclusió social. Per elles, tota la gent que treballa en el seu dia a dia per fer front a l'exclusió social i donar alternatives a aquestes persones des d'una mirada comunitària i de l'empoderament, haurien de tenir un paper important en les cooperatives i l'Economia Social i Solidària, tal com ho pot aportar un treballador social.

Al fer el meu TFG he pogut concloure que l'ESS, el cooperativisme i el treball social poden anar lligats per tal de transformar la societat. Crec que aquest és un nou espai on el treballador social i sobretot des del Treball Social Comunitari, cal posar èmfasi en que des de l'ESS i el cooperativisme, com des del treball social, s'ha de treballar mútuament i colze a colze per tal de ser realment transformadors. Al ser un nou espai, el qual actualment des del Treball Social a Catalunya s'ha treballat poc, cal que des de la pròpia universitat s'abordi.

Una de les **propostes de millora** que trec a partir de les meves conclusions és que el treball

social comunitari és primordial en tots els sectors. Des de la professionalitat del treball social cal posar sobre la taula i donar-li més importància el Treball Social Comunitari, ja que és l'eina que pot fer que les persones siguin les responsables de les seves vides i que siguin elles les que prenguin les decisions del seu barri, poble o ciutat. Crec que a partir del treball social comunitari el que s'aconseguiria seria un augment d'espais d'autogestió de les pròpies persones del territori per treballar i fer front a les problemàtiques que afecten a tota la comunitat. És per això que una de les meves propostes de millora és que el treball social comunitari, perquè sigui efectiu, ha d'estar vinculat amb l'Economia Social i Solidària. **No s'entén una comunitat empoderada si no pot decidir com treballa, amb quines condicions i no pot participar en la presa de decisions diàries.** És per això que crec que el treball en xarxa entre l'ESS i tots els àmbits que abarca el Treball Social (com poden ser els Serveis Socials Bàsics) i sobretot el treball social comunitari (com poden ser projectes comunitaris) ha de ser molt potent.

No solament és important que un treballador social pugui treballar dins d'un projecte cooperatiu, sinó que també ho faci des de tots els àmbits del Treball Social. El Treball Social busca la millora de la qualitat de vida de les persones, combatre la precarietat laboral, les desigualtats econòmiques, socials i de gènere que pateix la nostra societat, etc. Aquests objectius, entre d'altres, són els que vol aconseguir l'Economia Social i Solidària.

És per aquest motiu que concloc dient que l'ESS i el Treball Social han d'anar agafats de la mà des d'una mirada comunitària i transformadora.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ajuntament de Barcelona, (2016). *Pla d'impuls de l'ESS 2016-2019*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona, (2016) *Distribució territorial de la renda familiar disponible per càpita*, Recuperat de:

<http://www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/economia/renda/rendafam/C1401030.htm>

Ajuntament de Barcelona, (2018). *Què és l'Economia Social i Solidària?*. Recuperat a: <http://ajuntament.barcelona.cat/economia-social-solidaria/ca/que-es-leconomia-social-i-solidaria>

Barbero, J., (2008). *El treball social en acció: Mètode i autogestió en la pràctica professional*. (1a edició). Barcelona: Impuls a l'acció social, LLibres a punt

Cortés, F. (2014). *La potenciació del treball comunitari com a estratègia per reafirmar el compromís social del treball social*. RTS: Revista de Treball Social, 203, 25-27

Cortès, F. (2007). *Apunts de treball social comunitari* [Apunts acadèmics]. Barcelona: Universitat de Barcelona (UB)

Dalmau, M., Miró, I. (2010). *Les cooperatives obreres a Sants: Autogestió proletària en un barri de Barcelona (1879-1939)*. (2a edició). Barcelona: La ciutat Invisible

Estivill, J., Garcia, J., Valls, J., Via, J., (2013). *Economia Solidària per a una Catalunya Lliure*. (1a edició). Barcelona: Icaria Editorial

Fernàndez, A., Miró, I., (2016). *Economia Social i Solidària a Barcelona*. (1a edició). Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària, La Ciutat Invisible

Generalitat de Catalunya, (2014). *Què és una cooperativa?* Recuperat de:

http://treball.gencat.cat/ca/ambits/economia_social/que_es_l_economia_social/que_son_les_cooperatives_i_les_s/que_es_una_cooperativa/

Martí Gómez, J. Marcè, J. (1996) *Centre Social de Sants : una experiència associativa*. (1a edició). Barcelona: Llibres de l'Índex

Miró, I, Laville, J (2017). *Esmolem les eines: Debats de l'Economia Solidària per a la Transformació Social*. (1a edició). Barcelona: Materials de l'Escola de l'Economia Solidària de Catalunya.

Molins, M.V., (28 febrer 2018). *L'altra Barcelona*. Diari Ara. Recuperat de: https://www.ara.cat/opinio/victoria-molins-altra-barcelona_0_1970202983.html

Peñalver, A., Beltran, R., Cruz, T., (2012). *Fer el salt: Cooperativisme i economia solidària: Aproximació, orientacions bàsiques i experiències actuals*. (1a edició). Cornellà de Llobregat: Comú.

Prieto, R., Galaz, C., (2006). *Economia Solidària: De l'obsessió pel lucre a la redistribució amb equitat*. (1a edició). Barcelona: Icaria Editorial

Subirats, Joan (2015). Títol capítol: Notes sobre canvi d'època i economia social. Noves polítiques de desenvolupament local?. A J. Garcia Jané (ed.), *Guia d'Economia Social i Solidària per a l'Administració Local*. (1a edició, p. 9-20) Barcelona: Diputació de Barcelona.

Suriñach, R., (2017). *Economies transformadores a Barcelona*. (1a edició). Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Barcelona Activa

Triadú, J. (2015) *Entrevista a Ester Vidal: Les cooperatives han de ser capaces d'organitzar-se internament d'una altra manera*. Diari electrònic: elcritic.cat, 13 de juny de 2015

Xarxa d'Economia Solidària (XES), (2016) Més d'una dècada de la XES. Recuperat a: <http://xes.cat/organitzacio/>

ANNEX

TRANSCRIPCIÓ ENTREVISTES

Entrevista Coòpolis

28 de febrer de 2018

- **Adrià: La primera pregunta, què és Coòpolis? Per situar-nos al lloc on treballes, etcètera.**

- Professional: T'explico una mica per sobre i si després vols que et passi informació, o la web, etcètera m'ho dius. Bàsicament és un equipament de promoció de l'Economia Solidària del cooperativisme. Llavors per fer-te una breu història, neix aquí a Can Batlló. Quan s'entra a Can Batlló es decideix quins són els usos que es vol que tingui aquest espai. Es parla d'usos culturals de temes d'educació, etc. Es defineixen diferents usos i un dels espais és el tema de la promoció econòmica. Ara, Barcelona Activa, amb el nou govern sí que ha incorporat tota la part de l'economia solidària i cooperativa. Abans no existia. Llavors no hi havia cap equipament que treballés la promoció econòmica des d'aquesta mirada de l'Economia Solidària i cooperativa. Llavors a Can Batlló neix aquesta necessitat i es comença a plantejar aquest projecte. Diríem que ara estem veient com encaixem amb la resta de coses, però bàsicament és això, un equipament de promoció de l'Economia Solidària del cooperativisme que està molt centrat en Can Batlló. Neix de la comunitat de Can Batlló però és un equipament de ciutat i per tant dona servei a tot Barcelona.

Llavors així en breus, els serveis que ofereix... tenim com diferents fases. Tot i que el projecte es va definir entre el 2012 i 2013, no és realment fins l'any passat que comença a funcionar. Rebem subvencions d'Ateneus Cooperatius que és un programa de la Generalitat de Catalunya i això ens permet començar l'activitat.

Ara mateix, els serveis que ofereix és tota la **part de sensibilització** i formació. Això està obert a la ciutadania en general, com gent que ja vol engegar un projecte cooperatiu. Després tota la **part d'acompanyament**: gent que té molt clar que vol engegar un projecte cooperatiu, el que fem és acompanyar-los en tot el seu procés i també gent que té una cooperativa creada que

necessita consolidar algun aspecte de la seva cooperativa.

També tenim un **espai de recerca i acció**. Hem identificat que hi ha com unes certes línies d'estratègiques que són importants i que ens travessen. Per exemple: migracions i economia solidària. Hem vist que és una línia estratègica, llavors ho estem treballant de manera transversal i això afecta a sensibilització, formació, als acompanyaments, etcètera. Després hi ha tot el **tema del consum responsable**. Hem pensat que és una línia important a donar a conèixer i també estem treballant de manera transversal. Cultura cooperativa, tot el tema de les cures... Tenim una sèrie de línies i aquestes són les que treballem de manera transversal. A nivell territorial, això és un equipament de ciutat i l'objectiu que tenim és apropar tots els serveis de Coòpolis a tota la ciutat, llavors el que fem és treballar amb projectes o xarxes que ja existeixen a Barcelona i intentar apropar els serveis de Coòpolis a través d'aquesta xarxa. Estem intentant crear com una xarxa de noves territorials de Coòpolis a diversos punts de la ciutat però de moment no és fàcil anar articulant tota aquesta part. Però bàsicament seria això: sensibilització, acompanyament en aquesta primera fase.

Ara començaran obres i la idea és que tinguem un espai de *Coworking* i de biber. Amb la idea de que cooperatives que comencin a funcionar.

- **Tinguin el seu propi espai...**

- Exacte, tinguin el seu propi espai. Llavors aquí ara davant tenim l'espai petit que en principi tenim en funcionament fins l'any 2019-2020 però ja hi ha el compromís d'una altra nau, al bloc 4, que és una nau que s'ha de rehabilitar i ja hi ha el compromís de l'ajuntament. Allò seran 4.000 metres quadrats.

- **Ostres...**

- Llavors allà tot creixerà bastant, però segurament l'envergadura de tot serà bastant gran. Els serveis seran els mateixos, però segurament hi haurà moltes més empreses allotjades, a nivell de formacions segurament

l'oferta que oferirem serà molt més gran. El volum de gent que passarà per allà serà més gran. Llavors, això ho intentem articular amb altre gent que també està treballant, per exemple nosaltres estem molt centrats en cooperatives. A vegades passa que hi ha gent que arriba, que no té clar si és associació o cooperativa, llavors treballem amb ells, o amb Barcelona Activa també ens estem coordinant pels serveis que tenen i si algú té molt clar que no és una cooperativa, el passem directament cap a Barcelona Activa.

Per tant, estem molt centrats amb el tema de cooperativisme.

- Les necessitats que cobreix Coòpolis crec que les has explicat, per tant passem a un altre tema. Quines són les teves funcions com a professional dins de Coòpolis?

- Jo estic coordinant tota l'àrea de territori. És a dir, tot aquest desplegament territorial que t'he explicat. La meva tasca és definir (conjuntament amb l'equip, evidentment) l'estratègia territorial de Coòpolis i després faig el contacte amb els diferents barris de la ciutat per veure com podem ser una eina per enfortir processos socio-econòmics locals. És a dir, com podem posar a disposició tota aquesta cartera de serveis que tenim per ajudar a enfortir xarxa. El nostre objectiu bàsicament és que això sigui una eina del moviment. Que Coòpolis faci créixer l'Economia Solidària i sigui una eina del moviment a nivell de sector i a nivell de territori. Per tant una mica és detectar quines són les necessitats que s'estan coent des dels barris i després mirar com podem detectar i adaptar la cartera de serveis a les necessitats que ens arriben.

Molta feina és de coordinar. Ara mateix a nivell de Barcelona hem començat amb 8 noves territorials i el que toca és veure cadascuna què necessita i com anem ajustant aquests serveis. Aquesta seria la part principal de la meva feina i després porto una part d'administració. Tota la part del seguiment tècnic i tot aquest *rollo*.

- Aquesta pregunta seria més personal. Què és per tu l'Economia Social i Solidària i com la veus al barri.

- Per mi l'Economia Social i Solidària és una...la podria definir com que és l'economia que està al servei de les persones. És a dir, no està al servei de generar grans beneficis, ni d'acumulació de capital, sinó que bàsicament el que fa és resoldre les necessitats de la gent i buscar diferents fórmules per fer-ho. No només són cooperatives. Nosaltres treballem des del cooperativisme però evidentment també associacions o gent que no té forma jurídica, hi ha diferents fórmules. Per mi és el tema de resoldre necessitats individuals i col·lectives. Fer-ho de manera democràtica, de manera sostenible, responsable socialment i mediambientalment, etcètera. Llavors per a mi és una oportunitat en aquest moment bastant important. Penso, i pensant amb el tema que a tu t'interessa, penso que és una manera de donar resposta a col·lectius que fins ara se'ls hi ha tingut una mirada super assistencial. És una manera de donar-li la volta, de dir: totes podem generar històries per resoldre les nostres necessitats. Algunes és crear activitats econòmiques i a vegades és més el suport mutu. Aquí hi ha diferents fórmules però actualment ho veig com una oportunitat per generar respostes tant a la situació social d'aquest moment, com a la situació econòmica, etcètera.

- El paper que exerceix Coòpolis amb l'Economia Social i Solidària ja l'has comentat...

- Sí, clar, aquí hi ha un gran repte que és... al final Coòpolis és un aparell de gestió públic-cooperatiu-comunitari. Això és una cosa que ara mateix no existeix. Llavors és important com ens posem a treballar conjuntament la gent del sector. És a dir, mirar a qui es vol agrupar i ser un espai de referència a nivell de ciutat. Això vol dir que el sector de l'Economia Solidària a la ciutat es pugui sentir representat i pugui formar part de Coòpolis. Això que t'explicava abans de la realitat més territorial. La més immediata, que és Can Batlló i Sants, però després a nivell de ciutat i també l'administració pública

en el sentit que la idea és ser servei públic. Encaixar això és bastant complicat. Llavors jo crec que hauré d'anar definint com ho fem però si que la idea és poder esdevenir un referent tenint en compte que hi ha moltes altres coses a Barcelona. És a dir, hi ha federacions de cooperatives, activitats cooperatives que es dediquen a tasques similars, existeix Barcelona Activa i el Comissionat que fan una tasca semblant. Hi ha diferents agents que s'han de veure l'encaix de cadascú. Però si que la voluntat es ser una eina per enfortir l'ESS en la mesura que puguem generar nous projectes, que puguem donar respostes a noves necessitats i que puguem generar una nova mirada.

Al barri de Sants en concret, nosaltres participem en l'Impuls Cooperatiu de Sants i com el projecte neix d'aquí, estem molt arrelats. Realment...l'any passat quan miràvem la procedència dels projectes que arribaven a Coòpolis, una part important arribaven de Sants perquè és el lloc on el boca-orella ha funcionat millor. La resta de xarxa encara l'estem construint i ens arriba molta gent.

- Suposo que, com has dit, al estar situats al barri de Sants...

- Clar, ara hi ha molta gent que ens coneix. A Can Batlló els acompanyem en diferents projectes, a nivell de xarxa també. A nivell de Sants tenim una presència major que als diferents barris de la ciutat. Aquí a Sants hi ha una xarxa molt potent. Coòpolis forma part d'un procés històric del barri de Sants. Som una peça més perquè aquí hi ha molta gent que porta molt de temps treballant. En el barri de Sants, pel fet de la proximitat, podem donar més resposta que amb altres barris que no hem encara creat la xarxa.

- Ara passem a parlar sobre l'Economia Social i Solidària i l'àmbit d'inclusió social i primer de tot: quin paper creus que juga l'ESS amb l'inclusió social.

- És molt interessant aquest tema. Jo crec que ara mateix aquest és el gran repte. Si et parlo de Coòpolis, i això és una cosa que hem parlat amb Barcelona Activa, l'any

passat a nivell de perfils, el 75% que es va apropar a Coòpolis era de perfil universitari. La resta, hi havia de FP i algú amb secundària i no recordo si algú sense estudis. Això és molt significatiu.

Una altra dada que és molt significativa: La gent que arriba pel seu propi peu a Coòpolis i la gent que arriba des dels barris. Aquí hi ha gent que ve i té molt clar que vol muntar una cooperativa. S'ha de treballar més o menys la idea, però autònomament arriba. Aquest és un perfil de gent. Hi ha un altre perfil de gent que no arriba autònomament aquí però que està dins les xarxes comunitàries del seu barri. Són realitats diferents. Això vol dir: gent aturada, situacions precàries, gent que no sap ben bé que és una cooperativa, etc. gent que en el fons el que busca és sostenir-se econòmicament i al final el que vol és muntar una cooperativa, que el contractin, etc. és una altra realitat. Gent que no té interioritzat que és l'economia solidària. És un gran repte. En els barris estem veient com treballem això de donar a conèixer que és l'ESS, com ho fem, perquè al final és requereix un mínim de diners per engegar una cooperativa. Tant l'aportació inicial com el procés en si, s'ha de poder sostenir. Tu no pots estar sense treballar sis mesos mentre crees un procés col·lectiu. Si no tens ingressos, un no pot viure.

Això és una cosa que tenim identificada. Tant el fet que no estem arribant on ens agradaria arribar: A Coòpolis ho tenim molt clar, l'ESS per arribar a ser transformadora, ha d'arribar a les classes populars. Està molt bé crear cooperatives d'enginyers, d'arquitectes, dissenyadors, informàtics, etc. està molt bé perquè amplia el mercat social però l'interessant és que realment sigui una eina al servei de les classes populars.

Com a potencialitats, s'ha de lluitar per resoldre necessitats individuals i col·lectives, gent que potser no hi ha manera que trobi feina, feines precàries...doncs això és una manera de resoldre les problemàtiques. Això pel que fa a generar projectes econòmics. Després hi ha el tema del Suport Mutu, que per a mi és molt important, el tema de xarxa i que això ho pot generar l'ESS, el treball comunitari o altres.

Sincerament crec que és un repte. Hi ha aquesta mirada però falten moltes coses. Ara

mateix, crec que hi ha tota la part de l'economia social, no tan solidària, que són les empreses d'inserció, etc. però aquesta part més transformadora, tot i que hi ha iniciatives, encara és una mica incipient. S'està acabant de veure com fer-ho perquè hi ha dificultats com el coneixement, el llenguatge... hi ha molta gent que sap què és cooperar i sap perfectament què és solidaritat i suport mutu, segurament millor que nosaltres perquè aquest és el seu pa de cada dia, però com transformar això en el cooperativisme i com convertir-ho en una eina, doncs potser no.

Encara està en procés per aconseguir que sigui una cosa més àmplia. Ara el perfil és molt de persona blanca, classe mitjana, amb estudis... Clar! A nivell d'inclusió...calen mil coses. Jo penso molt amb el col·lectiu immigrant, penso molt amb dones en situacions precàries, tema cures, tema treball a la llar...penso en diversitat funcional... però jo crec que alguns sí que han estat més atesos en les empreses que estan dins de l'economia social del tercer sector però amb una mirada més assistencial. Ara el repte és veure com és fa el pas perquè siguin protagonistes del que sigui.

- Llavors, quin tipus d'experiències hi ha dins l'àmbit. Algun exemple clau...

- Sí. Hi ha pràctiques transformadores que poden ser com possibles referents. Pensant se m'acodia... les CAF. Les comunitats autofinançades. És una història molt maca que neix amb la idea de generar grups de suport mutu que es puguin donar suport en temes econòmics. Això en altres països existeix. Consisteix en que tu t'ajuntes amb diferent gent i mensualment fas una aportació. És com una caixa d'estalvi que després et regenera. Un exemple és que per exemple poses 10€. A partir d'aquí cada mes ho agafa qui més ho necessita. Llavors és una manera de generar estalvi d'una forma col·lectiva. Les CAF està funcionant molt bé amb col·lectius migrants, com a manera de generar estalvi col·lectiu.

En el tema de les migracions, dins de Coòpolis, és un tema transversal i que s'està treballant bastant. Actualment hi ha una gent que es diu Migres que uneix migracions i

economia solidària. És un col·lectiu de gent migrant que neix d'un post grau fet l'any passat. Ells detecten que dins de l'economia social i solidària no hi ha presència de col·lectius migrants. El que van fer va ser una enquesta a la FESC (Fira d'Economia Solidària a Catalunya) per observar les xifres i es van adonar d'això. Cooperatives, associacions... no hi ha presència de col·lectius migrants.

La realitat és que la diversitat cultural que hi ha en la societat, no està reflectida dins l'ESS. Per tant Migres intenta fer una feina de sensibilització i conscienciació de la realitat. Després també s'ha vist que l'economia solidària i el cooperativisme poden ser una eina per ajudar a regularitzar situacions de persones sense papers. S'està veient que és una eina. Ja hi ha experiències i el que es vol fer és fer un acompanyament a diferents entitats de l'ESS perquè puguin treballar amb la població migrant i serveixi per regularitzar la seva situació. I l'última pota seria la promoció de la creació de projectes econòmics d'associacions i cooperatives de gent migrada. Estan acompanyant projectes en aquest sentit. Per a mi és un exemple de com treballem la inclusió social en aquest sentit.

També existeix un altre exemple de cooperativa DiomCoop acompanyada per l'ajuntament creada per gent dels maners.

Després a l'hora de parlar de persones aturades, des de l'ESS s'està treballant bastant. S'està intentant treballar per aconseguir crear cooperatives de serveis de proximitat. Això té la part cooperativa i la part comunitària. Ara tothom està especialitzat en alguna feina concreta i tu això ho necessites dins la pròpia comunitat... s'estan engegant coses però encara no són definitives. En altres països això funciona molt bé, on els serveis de la comunitat són gestionats per la pròpia comunitat però aquí són projectes acabats de néixer. Tot i això hi ha moltes ganes de treballar amb aquest col·lectiu. Des dels barris per acompanyar persones aturades perquè puguin fer els seus processos perquè acabin fent creació de cooperatives. Però costa, ja que és gent que segurament no té la idea molt clara, tampoc estan convençuts de crear una cooperativa i això costa un temps. Llavors finançar aquest

temps, també és un repte. Com ho fas durant els sis mesos de formació, amb qui montes la cooperativa...

- I saber el que és estar dins una cooperativa

- Exacte!. Aquest és un dels temes que s'està començant a moure. Després hi ha tot el tema de les cures. Aquí estem intentant crear cooperatives que no precaritzin el sector. Tot el que siguin treballadores de la llar, neteges... aquí hi ha una sèrie de projectes. Un és el projecte *Mujeres Pa'lante* que s'està intentant construir com a cooperativa, al Poble Sec hi ha *Coopera Cures*. A Coòpolis hi ha companyes de l'equip que treballen tot el tema de les cures que han fet l'estudi a nivell de ciutat de les necessitats de mercat, etc, i després estan intentant veure com generar aquests processos. Aquí també hi ha una part de política pública. Ara mateix l'ESS i les cooperatives estan competint en un mercat capitalista, de tu a tu, amb grans empreses. Ara s'està treballant, des de l'Ajuntament, per incorporar tot el que són les clàusules socials i incorporar clàusules a tots els contractes per tal d'intentar que quan surtin concursos, es puguin premiar totes aquelles iniciatives que venen des de l'ESS. Això és molt interessant ja que t'obra un mercat, sinó és molt difícil. Si tu et presentes contra Florentino Pérez per gestionar el Servei d'Atenció Domiciliària ets una cosa molt petita i l'altre és super gran. O comences a dividir lots per fer coses més petites perquè els projectes més petits hi puguin accedir i fiques clàusules o sempre hi haurà diferència. Ara, l'ESS, tot i que crec que està creixent encara és molt petita i hi ha coses que no es poden cobrir ara mateix. Actualment hi ha el repte de que l'ESS ha d'anar creixent i s'ha d'afavorir la intercomunicació i alhora l'Ajuntament ha de saber quines polítiques fa per afavorir que es pugui entrar a gestionar serveis, perquè sinó la competència és molt deslleial. Si vols pagar bons sous, si vols fer, etcètera, et guanyaran sempre. En temes d'inclusió, aquí se m'acudien moltes i una d'elles és el gimnàs Sant Pau, no sé si et sona.

- No

- El gimnàs Sant Pau és un gimnàs que està al Raval però que està molt obert a la comunitat. Què vol dir això? Doncs per exemple adapten els horaris quan hi ha el Ramadà. Pot entrar gent sense papers i gent que viu al carrer que ho utilitzen doncs per l'oci o per les dutxes. Vestidors trans, etcètera, tenen mil històries adaptades a la realitat del seu entorn. És el clàssic exemple d'inclusió perquè per ells no és una empresa d'inserció, és un gimnàs que hi podem anar tu i jo però a part treballen amb joves en risc de drogaadicció, *els nens de la cola*, etcètera. Tenen molts programes i són una eina del territori. És una eina molt comunitària i una eina molt *xula* per treballar la inclusió. Es diferencia d'una empresa d'inserció social. El gimnàs Sant Pau ha aconseguit que la inclusió sigui part del seu ADN.

Després hi ha altres entitats que tenen aquesta mirada de donar servei o treballar l'acció social com pot ser *Impulsem*, que és una cooperativa del Raval. Té molts projectes que el que fan és acompanyar la població diversa del Raval en resoldre les seves necessitats de forma diversa. Per exemple: detecten que hi ha un grup de dones d'una escola i se les acompanya perquè puguin crear un servei de *catering* per donar resposta a una necessitat del casal dels infants del Raval, etcètera. També tenen tallers per formar a la gent perquè surtin projectes col·lectius amb tema de fusteria, etcètera.

També el que et vull comentar sobre el *Pam a Pam*. El *Pam a Pam* té un criteri que és la inclusió social. Tenen projectes que tenen un alt compliment d'inclusió social. Són bones pràctiques que s'estan generant.

- Personalment, quines polítiques/iniciatives públiques creus que s'han de promoure pel desenvolupament? Has parlat de les clàusules socials, etcètera, per donar suport a aquest tipus de projectes que has esmentat.

- Diomcoop és un projecte que acompanya l'Ajuntament i ara estan intentant sistematitzar una metodologia per com acompanyar

col·lectius vulnerables en la creació d'aquests projectes cooperatius. L'Ajuntament té recursos per fer-ho i després cadascú ho farà com bonament pugui. El gran repte: Tot el que estem parlant és temps i recursos. Llavors la lògica de l'administració és molts resultats i funcionen molt per licitacions. "Et dono tres mesos de projecte per fer alguna cosa" i en tres mesos pràcticament no s'ha ni començat. Tota la feina comunitària és impossible fer-la. Llavors per fer una història d'aquestes el que es necessita és temps i la gent ha de tenir uns ingressos per poder sostenir la vida perquè sinó és impossible. Llavors per a mi, l'Ajuntament s'ho ha de repensar perquè fins ara el que fa és donar diners per fer una "cooperativa de cures al Poble Sec", però la majoria de vegades es queda curta econòmicament.

Actualment s'està intentant fer com bonament es pot des dels barris, sense els diners que pot tenir l'administració i ara s'intenta sistematitzar una metodologia de com fer aquests acompanyaments des de Coòpolis a partir de la nostra experiència. Quan nosaltres fem l'acompanyament, partim d'una persona que ja té una idea i un projecte més o menys clar, i tu fas l'acompanyament inicial i després ja es redacta l'estatut, es fa pla de viabilitat i es crea la cooperativa. Però clar, hi ha una prèvia. A part de necessitar temps i recursos, no hi ha una metodologia feta de com fer aquesta primera part. Jo crec que la gent que venim del treball comunitari tenim moltes eines però tot i així no està sistematitzat. Crec que encara cal sistematitzar tota aquesta feina de l'acompanyament que no solament és crear una empresa sinó tota la prèvia que necessites per arribar aquí. L'administració té el paper de ser-ne conscient i ajudar a que això passi.

També hi ha un tema de mirada. La mirada assistencial està molt bé però ja l'hem superada. És important donar recursos perquè la gent ha de tenir la seva vida garantida però crec que s'ha de potenciar que es vagi més enllà d'això. L'ajuntament ha de poder garantir que des de diversos serveis que treballen amb les persones que depenen de l'administració puguin anar

introduint aquesta mirada. Hi ha molta gent que treballa davant de les persones: serveis socials, els CAPS, l'àmbit de l'educació... al final és gent que està al dia a dia i que tenen un paper important. Jo vaig anar una reunió, no fa molt, amb un centre de serveis socials i quan li vaig explicar això, ell va connectar amb un col·lectiu de dones migrants perquè estaria molt bé crear una cooperativa, etcètera. Després Serveis Socials farà el que podrà, però des de Serveis Socials es pot crear un procés i des de Coòpolis es poden donar eines per com generar-lo. Si tu no tens una mirada de que això és possible...no es farà res.

- Potser és un problema de treball en xarxa...

- Jo crec que és mirada comunitària. Jo en la última pregunta que em fas sobre quin paper juga el treballador social.

- Sí. Ara ja podem enllaçar.

- Des de la mirada comunitària, no sé com tu ho vius però he vist que hi ha falta de...

- En els dos centres que he estat de pràctiques que treballen l'àmbit comunitari, he pogut comprovar com el treball en xarxa és insuficient i la feina finalment no acaba sent completa.

- Clar. I després hi ha molta gent que sols fa la seva parcela de feina i no es fa treball en xarxa.

Crec que també s'ha de passar de l'assistencialisme a l'empoderament, tenint en compte que s'han de garantir una sèrie de coses. Per a mi, com a treballador o treballadora social has de voler la transformació social. Jo treballa per la transformació social. Sé que és un posicionament polític però és que si no et posicionen des d'aquí, per a mi és com molt difícil tota la resta.

També crec en els equips multidisciplinars. Veig molt que és molt interessant que existeixin. Aquí mateix a Coòpolis, està molt bé que algú sàpiga molt de números, però que si no sap com tractar amb la gent, des d'una mirada de la inclusió....aquí tenim un

debat que és el llenguatge. Hi ha gent a Coòpolis que és molt bona en el cooperativisme però quan va a un barri, comença a parlar amb paraulotes que dic jo i la gent no l'entén. Per a mi, ara que ho hem parlat abans, tenir gent que domini el tema de migracions, o temes jurídics és bàsic. Llavors crec que en el nostre món és molt important tenir equips mixtes. Jo crec que els economistes tenen un paper molt important, però jo crec que els que venim del món social i que coneixem el territori, podem aportar molt. La meva obsessió bàsica és que l'ESS és realment transformadora si introdueix la mirada comunitària, si no, per a mi pots crear moltes cooperatives i transformaràs la part individual de la gent que s'ocupa però, quin impacte té realment en el territori? Per a mi és molt important incorporar aquesta lluita aquí i a diversos llocs.

Crec que en el que estem parlant, diversos col·lectius poden aportar molt. Hi ha gent que és molt experta a l'hora de muntar una cooperativa, els seus estatuts, etcètera però després hi ha una altra part que algú l'ha de cuidar perquè l'objectiu no és ser una fàbrica de muntar cooperatives. L'objectiu és que les cooperatives visquin en el temps i que generin un impacte en el territori. La idea és transformar més enllà del "xiringuito" que un es monti. Llavors, jo crec que aquí, com a treballadors socials, es pot aportar molt.

Entrevista L'Esguard

11 d'abril de 2018

- Adrià: La primera pregunta seria: Què és l'Esguard, com va néixer...?

- Professional: L'Esguard vam néixer el juliol de fa dos anys. Érem tots els monitors de l'escola Lavínia que estàvem a l'estona del menjador. El que passava és que ens portava una empresa que estava una mica allunyada dels ideals que portem nosaltres i l'AMPA tampoc estava molt contenta amb

aquesta empresa però estava molt contenta amb les treballadores del menjador. Llavors ens van proposar que ens deixaven que nosaltres decidíssim que fer en aquesta estona del menjador si no érem d'aquesta empresa. Vam estar en reunions durant un mes per saber quines eren les motivacions de cada monitor per no excloure a ningú i com això ho podíem encaixar amb la proposta que ens va fer l'AMPA. Això ens va portar a que quedéssim vuit persones que estàvem entre associació o cooperativa i al final ens vam quedar en cooperativa. Llavors va ser, com tot aquell estiu, la constitució de la cooperativa. No teníem molt clar que volíem fer amb aquella empresa que anàvem a crear, però teníem molt clar que volíem que no fos. Teníem clar que ho havíem de tindre abans del setembre que comencés l'escola i vam fer una constitució express. Pel que fa al nom si que vam voler que fos el que volguessin els monitors i les monitores i llavors es va crear el nom d'Esguard a partir de la mirada que tenim cap als infants, etcètera. En aquell moment al principi de la cooperativa només portàvem menjador i extraescolars de l'escola Lavínia.

- Actualment, quines necessitats cobreix l'Esguard en el territori?

-: Actualment l'Esguard el que vol, i volia des del principi, és respondre a les motivacions de les sòcies cooperativistes. En un principi només portàvem menjadors i ara també portem altres serveis educatius que ens motiven i li donem una volta a tot el que veiem al mercat. Això és la part productiva de la cooperativa. També vam veure que tots havíem nascut a un barri i tots havíem creat xarxa i no podíem marxar d'aquest lloc. També, és impossible ser una cooperativa i no estar arrelat al territori. Participem de l'assemblea gestora de l'Ateneu, participem en iniciatives que hi ha al barri de Sants ja que ens movem entre Sants i Les Corts i intentem dinamitzar el territori on ens movem nosaltres per seguir fent xarxa i crear noves iniciatives dins l'ESS o del que es pugui al nostre entorn.

- Hi ha algun perfil de treballador social dins l'Esguard?

- No n'hi ha. En algun moment sí que ens hem plantejat que n'hi hagués. Com t'he dit: va segons ens ve de gust a nosaltres i també on podem cobrir on podem arribar. El que sí que portàvem era un projecte a Castelldefels que el que intentàvem era com donar-li una mica més de profunditat i que no només fos un reforç escolar, sinó un espai de lleure pels joves de Castelldefels. El que ens vam donar compte és que l'Esguard no podíem dinamitzar el que era Castelldefels, llavors vam acabar contractant a persones del territori i ara el projecte ja el porten ells i no nosaltres. No té sentit que estiguem tan lluny.

- Que sigueu una cooperativa, com podeu competir amb el lliure mercat actual? Com li feu front?

- Al principi era una cosa que ens espantava molt. De no poder competir. Nosaltres ara sí que competim amb altres empreses. Amb algunes cooperem i amb altres competim. El que ens vam donar compte era que no havíem d'anar igual que elles. Les empreses clàssiques posen uns preus molt baixos que repercuteixen la nòmina del treballador i treballadora i nosaltres no ens sentíem còmodes en aquest model d'empresa i el que hem fet és guanyar-nos primer...com que estem arrelades al territori, les famílies ens coneixen, les famílies parlen amb nosaltres i llavors hem tingut sort que el boca-orella i la bona pràctica nostre ens ha fet el favor. Et truquen les escoles i et demanen si les pots ajudar amb un casal d'estiu o d'un menjador, tipus d'extraescolar, etcètera i llavors et vas fent lloc. És veritat que és impossible abarcar el que abarca una Pere Tarrés. Tampoc ho vols al final, però és impossible. Nosaltres sí que quan anem a entrevistes amb ampes o escoles per portar un servei sempre diem: nosaltres demanem aquests diners perquè hi ha això a cobrir. Llavors, som transparents i ho expliquem i arribem fins on podem.

- A partir de la vostra experiència, veieu que dins l'ESS pot jugar un paper important amb la inclusió social?

- Nosaltres al principi ens pensàvem que sí, que érem un agent molt transformador i creiem que d'una banda ho som, però hem fet la reflexió que som un perfil que venim tots de famílies de classe mitjana, tots som nascuts aquí, som gent blanca, etc. S'ha de ser crític fins on arriba el teu espai transformador i moltes vegades hem dit: hem de canviar alguna cosa o ens hem de plantejar com actuem perquè... o fins on volem arribar. Potser no som l'objecte oprimat de la societat i no passa res. També hem de deixar espai perquè la gent que es vulgui reivindicar ho pugui fer. D'altra banda el que ens passa és que som molt joves en un món on l'empresa és gent adulta i llavors sí que ens hem hagut d'empoderar però ens hem reivindicat com a persones joves que podem moure una cooperativa i que mai ningú ens ho hauria dit que ho podríem haver fet.

- Quines iniciatives o polítiques públiques creus que s'haurien d'aplicar per ajudar a projectes o cooperatives com la vostra.

- Just ens passa que el conveni que hi ha actualment en les claus del monitoratge són molt baixos o que generen molta desigualtat en el sector, llavors el nostre paper amb altres cooperatives que treballen en el mateix àmbit que nosaltres, tenim el paper de fer pressió a les administracions perquè revisi aquest conveni, perquè li donin una volta als preus i als sous que s'estan pagant. D'una altra banda, les polítiques públiques penso que haurien de donar confiança i marge de maniobra a les persones que dinamitzen aquell territori. A vegades és complicat que una institució com pot ser la Generalitat de Catalunya pugui crear una política igual a tot el territori. Nosaltres el que necessitaríem és que se'ns donés la facilitat econòmica per nosaltres poder conèixer què està passant en el nostre entorn i poder actuar. Aquesta és la nostra manera de veure-ho.

- L'última pregunta relacionada amb el treball social. Quin paper creus que juga un treballador social en tota aquesta qüestió?

- Jo depèn del perfil, però sí que crec que és necessari que des de l'assessorament a

cooperatives, per fer un pla d'igualtat de gènere dins la cooperativa, per exemple, no tenim una persona experta que hagi treballat o estudiat en això. A vegades necessites agents externs que vinguin a fer una revisió en un balanç de fins on la teva cooperativa compleix els estàndards de l'ESS. De participació, de fins on arribeu, de quins infants són usuaris o usuàries de la cooperativa. La visió externa és el que ens falta moltes vegades i també, alhora que nosaltres treballem amb infància, tots tenim un perfil d'educadora però sí que falta aquest perfil de dir: quina és la realitat d'aquest infant, la seva família, com podem ajudar... al final el que volem és acompanyar al màxim aquest infant i per fer-ho han d'haver el màxim d'agents que ho facin i l'educador o treballador social pot ser aquest contacte que ens falta moltes vegades amb la família amb l'escola, amb nosaltres.

Sí que hi ha algunes iniciatives de treballadors dins l'ESS, crec que en el País Valencià n'ha nascut una. Un centre de dia que els treballadors el van recuperar. Jo crec que al final passa una mica en el món dels treballadors socials com en el nostre, que veus que està molt limitada la part pública i no pots actuar com voldries tu. Llavors, necessites autogestionar-te amb el que tu vols treballar. Al final aquesta vessant social que tu podries fer, doncs si tu t'autoocupes en format cooperatiu, és coherent la teva activitat productiva amb el que tu prediques. Jo crec que en falta i això no existeix.

Entrevista Drecera

17 d'abril del 2018

- Adrià: La primera pregunta seria: que és Drecera?

- Professional: Nosaltres som una cooperativa d'iniciativa social. Som els mateixos socis els treballadors, per tant, el que fem és que a part de posar el capital, els beneficis que treiem els reinvertim en el propi objecte social.

Quin seria el nostre objecte social de la cooperativa? A què ens dediquem? Doncs ens dediquem principalment al treball amb

persones. En l'àmbit de la infància nosaltres tenim dos centres on els infants estan tutelats i per tant, és la Generalitat de Catalunya qui té la tutela i

- La DGAIA

- Exacte, la DGAIA. Són nens que tenen des dels quatre o cinc anys fins els divuit i tenim dos centres infantils. Un es diu La Lluna, on entren joves de setze i divuit anys. La idea de treballar amb aquests infants i joves és que mentre no tinguin una família per viure, són els educadors que els acompanyen en la seva vida quotidiana. L'objectiu és trobar un camí que si és possible, estiguin amb les seves pròpies famílies, si no amb altres famílies alienes. Això és un dels serveis que tenim. Després, tenim un servei d'acolliments en família. Nens que estan tutelats per la DGAIA però ja viuen en famílies alienes o famílies extenses, llavors seria la pròpia família qui es fa càrrec. Nosaltres el que fem és: primer busquem famílies que estiguin disposades a acollir aquests nens i després fem un acompanyament al llarg de la seva vida fins que tenen divuit anys. Un nen pot arribar a una família a l'acabar de néixer i fins que no és major d'edat, podria viure en aquesta família.

També tenim un servei de formació que es dedica a treballar amb persones amb necessitats d'inclusió social. Bé perquè s'han quedat a l'atur o bé perquè volen millorar la seva formació, doncs es fan acompanyaments de la inserció laboral.

Des de fa un any hem obert un centre que és el centre Galileu. El que nosaltres fem és: atendre a nens amb dificultats emocionals o bé per situacions de dificultat d'aprenentatge. Atenció psicològica, logopèdia, aules d'estudi i tot una vessant de tecnologia. Fem tallers de robòtica, etcètera. Aquest seria el nostre objecte social.

- Llavors, les necessitats que cobreix Drecera són les que has dit.

- El principal és l'acompanyament de joves i famílies amb necessitats d'inserció laboral o d'integració social i després tota la formació professional. Nosaltres això ho fem en xarxa.

Creiem que és molt important el treball amb el que és l'acompanyament a persones, i que aquest el podem fer en coordinació amb els propis professionals que atenen els nens: Escola, treballadors socials, psicòlegs, etcètera. Nosaltres el que fem és treballar conjuntament per a la millora d'aquests infants o el que seria més en general: treball d'inserció amb persones amb recerca de feina o amb espais de formació.

Dir-te que a part del que fem de la coordinació amb els professionals que atenen als nens i famílies, el que fem i entenem el nostre treball com un treball en xarxa d'altres cooperatives. A la federació de les cooperatives d'iniciativa social. Dins està la sectorial d'iniciativa social i el que fa és englobar aquelles cooperatives de treball més social. Sempre la relació que hi ha entre el soci i l'empresa no és el capital. Nosaltres estem en aquesta federació. Després, està la sectorial d'iniciativa social que són aquestes empreses que inverteixen en el propi objecte de treball. ampliïm els centres, millorem les condicions laborals dels treballadors, etc. Després estem en una xarxa que és la Xarxa del tercer sector que aquí englobaria les empreses que estan dins l'ESS, les fundacions i associacions que tenen com a objectiu la millora de les condicions de vida de les persones amb més necessitat.

- Dins de Drecera teniu treballadors socials?

- Nosaltres. Quins són els perfils que tenim? El que serien per treballar amb infants i famílies, principalment són educadors i dins dels serveis que tenim d'acolliment de famílies extenses o gestions que són les beques d'infància, també hi ha treballadors socials. En aquí hi ha la banda de l'acolliment familiar. El treballador social s'encarrega de fer un estudi de les famílies que s'ofereixen per fer un acolliment. Quan una família vol acollir un nen, s'ha de fer un estudi social de les condicions que tenen. Condicions familiars, domiciliàries, quina és la relació amb la família, etcètera, per veure si la família omple les condicions per poder acollir. Aquesta és la funció del treballador social. Juntament amb el psicòleg fan una sèrie d'entrevistes que es treballa amb el nucli

familiar. Una vegada que la família ha validat, el treballador social fa un acompanyament de la situació que té el nen que han acollit, amb la família. Es posa en contacte amb els professionals de l'entorn del menor, es posa en contacte amb la família o fa una formació d'aquestes famílies acollidores perquè millorin les seves capacitats educatives.

Després tenim la figura del treballador social en el que és el servei de les beques proinfància. És un projecte dirigit a infants i famílies amb necessitats d'atenció educativa i/o psicològica. El treballador social té una funció de gestió de les condicions que tenen aquestes famílies per accedir a aquestes beques. Han d'omplir uns requisits econòmics i uns dèficits socials. El treballador social elabora uns plans de millora familiar. Perquè els menors puguin accedir a aquesta escolarització, atenció psicològica, etcètera, necessiten fer un seguit de "deures". Assistir a les reunions amb els serveis socials, anar a les entrevistes amb escoles i el treballador social fa aquesta doble vessant. Per una banda certificar que tenen unes condicions de necessitats socials i econòmiques i per altra banda veure si les famílies compleixen aquest pla familiar.

- Què és per tu l'Economia Social i Solidària i quina força té al territori?

- No et podria donar dades econòmiques, però el que representaria per a mi és que aquest model de treball d'empresa que seria una empresa cooperativa, jo el que comparteixo és aquesta idea que anomenem dels tres excedents. Quan una empresa ha d'existir, primer ha d'haver un excedent econòmic perquè els treballadors puguin cobrar, ha d'haver un excedent econòmic perquè s'inverteixi en el propi lloc de treball i en les millores de les condicions i la tercera és que hi hagi un benefici social. Reinverteixi en el que és el territori. Els tres eixos són els que jo comparteixo i treballa en una cooperativa perquè el principal element és el treball. Com a cooperativa el principal no és el capital i la inversió. Quan entra un soci a la cooperativa, ha de fer una petita aportació i és el capital social de la cooperativa. És d'alguna manera, el que li dona una certa estabilitat. Que la cooperativa tingui una sèrie

de capital econòmic perquè pugui fer inversions, etc. Però alhora compartim el mateix objecte de treball que són els socis treballadors. Els altres models d'empresa o bé ets funcionari, o si treballes en una empresa mercantil, treballes per compte d'un altre o ets un capitalista que aportes capital. Per tant, remarcaria aquesta idea dels tres excedents.

- Quin paper juga actualment per tu l'ESS amb la inclusió social?

- La inclusió social i la territorialitat. En aquests moments de crisi econòmica, la manera de poder treballar i poder exercir un benefici social, d'alguna manera és treballar en una cooperativa on aportes el treball i aquest treball tingui un benefici sobre la pròpia població. Per què sobre el territori? Doncs perquè és enriquir el que seria l'economia de localitat, del propi àmbit del territori com a contrapartida de les grans empreses globalitzades. L'únic que els importa és anar a un territori, treure beneficis i marxar a un altre territori. Aquesta idea de que les cooperatives treballen al territori, és per millorar les condicions de vida d'aquelles persones del territori, les persones que menys condicions tinguin, doncs d'alguna manera que se'n beneficiïn d'això. Nosaltres treballem amb les administracions per arribar a aquelles persones que estan amb aquestes situacions i poder millorar les seves condicions.

- Quines Iniciatives públiques creus que s'haurien de promoure per poder desenvolupar/donar suport a aquests tipus de projectes.

- Jo crec que la de millorar les condicions econòmiques i socials de les persones dels barris. D'entrada per una banda, millorar les condicions d'accés al finançament. Perquè una empresa funcioni, necessita una inversió del capital i el capital no és l'objectiu, però si que es necessita per iniciar serveis. S'ha de demanar un seguit d'ajudes a l'administració a través del finançament o un seguit d'interessos que hem de tornar. El que demanem a l'administració és un seguit de condicions òptimes que a les persones que

estem millorant el territori, no és que ens demanin els diners, però que permetin una forma de finançament més afectiva que els bancs professionals. Estaria bé que l'administració d'una banda, aquelles empreses cooperatives o empreses socials que reinverteixen el seu benefici en les pròpies persones, tinguin unes condicions d'accés als concursos públics. L'administració que és la que regula el mercat laboral i el mercat d'accés de gestió als serveis públics, d'alguna manera tingui en compte que hi ha cooperatives o empreses socials que revertim el nostre treball en el propi territori amb unes condicions bones pels treballadors com pels propis usuaris, puguem accedir a un seguit de normatives que si no compleixes aquestes normatives en quan els convenis laborals, doncs ja és una regulació. Qui no compleixi aquesta regulació dels convenis laborals, no els permetin treballar. Després qui tingui una sèrie d'organització social i democràtica dins les pròpies organitzacions que es gestionen, i una part seria la participació dels usuaris, doncs també que es tingui en compte a l'hora d'accedir als serveis públics.

- Per finalitzar, quin paper creus que pot jugar un treballador social en tota aquesta qüestió?

- Jo crec que la visió que pot aportar el treballador social a partir de la seva metodologia de treball d'atenció a les persones, és justament fer aquest servei de responsabilització d'un treball de qualitat vers les persones. De l'exercici professional de la seva feina, per tant, la d'un model professional del treball que doni qualitat en la seva prestació de la seva funció professional i des del model cooperatiu, que es faci responsable del seu propi lloc de treball. És a dir, busquem persones autònomes, amb iniciativa que puguin desenvolupar la seva feina amb professionalitat.

Aquest perfil en el camp del treball social és evidentment, un perfil de funcions o d'actituds que ajudi a les persones amb més necessitats d'inclusió social a fer aquest acompanyament a la inserció social.

